

Božični podprtniki. (Risal M. Jama.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

Krški dol.

Čaroben je vir Savíce,
Čudežna je Pivke struga:
A kot krške so vodíce,
V Krájiní ne teče druga.

Vrè iz globočin globine
Stara reka, Krka siva,
V sedmih virih iz pečine
Poltarica, sestra živa;

Sestrsko si dasta roki
Šumljajoč čez pólje žitno,
K njima žuboré potoki
S čisto vodo, vodo pitno;

Brati ž njima Breg se leni,
Lipovka se sestri sladka,
Vède k njima Vir studéni
In Sušico struga gladka.

To vodovje razorava
In prepaša krško polje,
Da strnina, lan in trava
In prsnina raste bolje.

In to polje rodovito
Vrsta gôr meji na jugu,
Na zapád je hribovito,
In na sever griči drugi.

Majhna krška je dolina,
Bila večja ni pred leti;
Pa od nekđaj že družina
Gosta bivala v tem sveti.

Bistri krški so potoki,
Dní pa niso bili svoje,
Ko sovražnikov naskoki
Bíli tod so ljute boje.

Longobardi, Franki, Obri,
In Bavárcki bojevíti,
In domači siní dobri
V vóđah gníli so pobíti.

Stal je grad nad Krke virom,
Močno delo roke marne;
Skakal vanj sovrag je zmirom,
Bal ni grad se kneza Varne.

Ni se bati v krškem doli,
Če privreva vojna kleta,
Dokler ljud Peruna molí:
Njemu ded in zmaj sta sveta.

Tam od grada na zatoku,
Kar bi petkrat poletela
Ob napetem novem loku
Nova naostréna strela,

Zeva Prestrana globelo,
V žrela dnu pa sam sameva
Vedež že stoletje celo,
Ded Morán se mu veleva.

Sém ne hodi duša živa,
Groza v dnu je in samija;
Le Morán tu sam prebiva,
In v podmolu stara zmija.

Kadar vojna so krdela
Divje v krški dol prihrula,
In moril je meč in strela,
Da se jok in stok sta čula,

Spustil ded je iz podmola
Zmaja divjega v oblake,
Da z viharjem je iz dola
Tiral vrage in vojščake.

Dvojni up krškega grada.

Stoji nad virom Krke grad,
Goji v njem Varna dvoje nad:
Očetovo ljubezen vživa
Sin Svitozor in hčerka Diva.

Prekrasne cvetke ima dól,
Je v bregu mnog visók topól;
A hčerka Diva je krasnejša,
In Svitozoru rast vitkejša.

Sin Svitozor je Varnin up,
Da hranil bo deželo vkup,
In vladal kmete in boljaše,
Ko si očetov meč pripaše.

Nobene zmiije ljute ni,
Da Svitozor je ne vmori,
In kosmatinca ni v brlogu,
Ki kos njegovemu je drogu.

Nobeden kotel preglobók,
Noben mu grič ni previsók,
Da bi zadržal ga na sledi
Za srnami in za medvedi.

In Svitozor, domovju čast,
Krepak junak je, kakor hrast,
Nobena moč, nobena sila
Še ni poguma mu vpognila.

In svetlolasa Diva, hči,
Kot nežna vrtnica duhti,
Lasje rumeni v zlati kiti,
Kot gorske vile so častiti.

Ko se v proletju vzbujaja svet,
Iz zemlje leze nežni cvet,
Katera cvetka je jednaka,
Kot zala grajska Diva, taka?

In kadar usteca odprè,
In pesmi pevati pričnè,
Dolína krška méni cela,
Da v gori vila je zapela.

In Diva grajska, devče tó,
Ni zala pevka le samó;
Najlepšo prejo zriade presti,
V tkanino zna najlepše plesti.

In kadar pleše se koló,
Kedó plesáti zna takó,
Kedó kot Diva se zasučè,
Kedó kot Svitozor zaučè?

In v Svetovitov, Živin hram
Ne hodi več knez Varna sam,
Saj Svitozor skrbi in Diva,
Da bog se prav časti in Živa.

Saj Svitozor skrbi, da bog
Dobiva vina v tajni rog,
In prve zvončke in prvence
Povija Diva v zale vence.

In v slednjem mraku, slednji dan
Gre Diva zaljšat Živin stan,
In slednje jutro Svetovita
Z zelenjem, s cvetkami nakita.

Betežnika ga nima dol,
Naj tre ga kterakoli bol,
Da Svitozor in sestra Diva
Ne bila brž bi pomagljiva.

In vsak dan kuha se jedil
Ubožcem lačnim pokrepčil,
In Diva sama jih okoli
Betežnikom deli po doli.

Sirota vsaka in bolnik
Obrača v grad pomočni vzklik;
In nikdo z grada se ne loči
Brez pomoči k domači koči.

In kadar pride solnčni kres,
Vkup znašajo si suhi les,
Mladeníci krepkí z deklíci
Na vsaki gori, vsakem griči.

Pred Svetovita božji hram
Pa znaša dračje knežič sam,
In Diva brhko mu pomaga,
Gromado na visoko zлага.

In naj se trudi in potí,
Gromade take ne zloží,
Kot Svitozor jo mično sklada
In zala Diva, hčérka z grada.

In ko prevozi solnčni bog
Z gorečo oblo nebni krog,
Najprej zažari se gromada,
Ki jo zažiga Diva z grada.

In kot zablisknil bi oblak,
Zasveti se krog dola trak,
In s plapolečimi kresovi
Obžarjeni so vsi vrhovi.

Stoterno pa kresove s skal
Odseva Krke šumni val,
In kar po gričih se prepeva,
Gaj Svetovitov vse odmeva.

In knežič ovna na oltar
Zakolje Svetovitu v dar,
Daruje ga za ljudstvo svoje,
In ko daruje, glasno poje:

Tvoj mir, o bože Svetovit,
Naj bo nad narod moj razlit,
Kot duh prijetne tebi žrtve,
Živali na oltarju mrtve.

Glej prošenj naših srčni plam,
Ki nas dovél pred tvoj je hram,
Kot kres dviguje se v oblake,
Da ti podpiraš siromake.

Vojská odganjaj divji hrum
In néti v srcih nam pogum,
Zatvóri bése v besje sence,
Oblagodarjaj nas Slovence!

I Diva je dovédla dar,
Da bi povžil ga kresni žar;
Najlepše jagnje je odbrala,
Da Živi v dar bi je sežgala;

Kot vila v gori zlatih las,
V obleki beli moder pas,
Veznina zlata v svilnem pasi
In vrsta demantov ga krasi.

Obmolkne glas in sluša sluh,
Ko misli vse, da Živin duh
Pred žrtvenikom svojim biva,
Kadar daruje mlada Diva:

Oj bóginja, visoki stvor,
Ta plamen v tvoj gorí naj dvor,
Naj v zlatem snu ta vonj te ziblje
In vzklikom našim te nagiblje.

Le vzbujaj, vzbujaj cvet livad,
Ohranjaj zemlji plen in sad,
Oblagodarjaj kmetu muke,
Ko trudi záse se in vnuke!

Odganjaj Mórane oblast
In ktera pribesni pošast,
Da zmirom v varstvu, v tvojem krili
Slovenci vsi bi srečni bili.

In ko povžije plamen dar,
Ugaša svetli kresni žar,
Pa z Divo Svitozor odhaja
In pri norčijah ne postaja,

Ker resno delo je doma
Zanj in za Divo, za oba.
Kar hoče stari, modri kneže,
Pri sinu, hčérki vse doseže.

Zato pa, ko se neti kres,
Vsak pot odmeva temni les,
In take-le pojó si speve
V polesnih sencah divje deve:

Divje deklice.

Daritev je sveta
Končana, dekleta,
Le hitro iz lésa,
Do žarnega kresa!
Juhé!

I Svitozor zali
Odšel je že, kali?
I knezova Diva
Več tukaj ne biva?
Juhé!

Velike namene
Ti rekajo žene,
In v tebi osoda
Je celega roda.
Juhé!

Kdo vedno bi v lozi
V tej tihi bil grozi?
Koló naredimo
In v krog se zvrtime!
Juhé!

Oj rožici zali
Iz grada na skali:
Kdor vaju ne ljubi,
Perun ga pogúbi!
Juhé!

In devčece krasno,
Kot zora si jasno,
Ni deklice v doli
Kot ti, na okoli.
Juhé!

Mladičiči čili
So vsi se zgubili;
Kdo z nami zdaj v dolu
Se sukal bo v kólu?
Juhé!

Oj Svitozor mladi,
Imajo te radi
Boginje, bogovi,
Vsi svetli duhovi.
Juhé!

Da, taki naj devi
Na desni kraljevi
Prestol se postavi
In krona napravi.
Juhé, juhé, juhé!

(Dalje.)

Iz ljubezni.

(Novela. — Spisal Dragutin.)

I.

Toliko opravljanja in nemilega jezikanja se menda še nikdar ni storilo, kakor tistega večera.

Na trgu dolenske metropole se je kar trlo občinstva. Pred okrajnim glavarstvom je igrala meščanska godba najveselejše komade; ljudje pa, mlado in staro, zale gospice, častitljive mamice, godrnjavi očetje, resni uradniki, nagajivi dijaki in nikdar ugnani otročaji so pohajali v dveh vrstah gori in doli. Kdor bi pa mislil, da jim je danes kaj za veličastne zvoke uverture iz Smetanove 'Prodane neveste', za vznemirljive akorde Straussovega valčka ali za ljubeznive napeve potpurfja 'Slovenskih narodnih', ta bi se jako motil. Celó skrivni zaročenci, katerim so sobotni mirozovi meščanske godbe jedina prilika, da se — ne da bi vzbujali kake opravičene sume — javno shajajo, kjer si v naglici pošepčejo par 'večnih priseg', celó ti so danes odmrli svojim — 'ranam'! . . .

Grudnova Ana in Ivan Jenčič sta bila v ustih vseh!

"Prav ji je!" dejala je Dolničarjeva Nežika svojima družicama, v katerih sredi je stopala, držeča ji hkrati za pazduho. "Moj brat Tone, adjunkt, jo je tako ljubil; vse bi ji bil storil, da bi bila srečna žena; — pa ga ni hotela. Na javnem plesu ga je osramotila!"

"Ana mi je sicer pravila, da je Tone takrat uprav nadležno tiščal za njo, dasi mu je dotlejš že petkrat odrekla, — pa kdo bi ji verjel?" do-

stavila je Malijeva Klara. "Prevzetnica! Ali veš, kaj mi je jedenkrat dejala? 'Le tistega bom žena, katerega bom ljubila iz vse duše, ker je blag in pošten, in ki bo ljubil mene ne zaradi dote, ampak zaradi mojih lastnostij. Ve letate za vsakimi lepimi očmi in črnimi brkicami, pulite se za vsakega, ki ima nekaj imetja ali dostojno službo . . . po ljubezni, značaju ne vprašate! Vam je zakon preskrbovalnica, rešitelj zasmehovanja starega devištva . . . meni ne'."

"Seveda ne . . . bogata je, kupi si lahko, kakoršnega si hoče, tudi zlatega, medenega!" pridela je Prevčeva Minka. "No, dokler bo oče živel, bo delala račune brez krčmarja! To smo vidеле sedaj."

"Ha, ha, zares pravega si je hotela kupiti! Tega Ivana, berača, hinavca . . ."

"Ubijalca!"

"Arestanta!"

Šle so dalje. —

"Torej štiri leta, pravite gospod doktor?" vprašala je gosa Križajka odvetnika Kovačiča.

"Štiri leta težke ječe, poostrene z jednim postom na mesec, gospa", odgovoril je odvetnik.

"Malo. Obesiti bi ga morali, prej pa še trpinčiti! — Ej, dandanes so sodniki in porotniki premili! Pomislite, nedolžnega človeka ubiti, kakor gada! In tako lepega, nadarjenega, ljubeznivega moža!"

"Res je, gospa. Velika škoda za koncipijenta Orožna. Rad sem ga imel."

Drsalci na ledu. (M. Jama.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Pod grajsko lipo.

Kresnik segrel je dolge dneve,
In solnčni bog močno pripeka;
Čim dalje bolj se v Krki voda
Usiha v strugi in uteka.

Krčanje brusijo že kose
In srpe brusijo za žetev,
Pometajo žené si govno
Za mlatvo že in žitno metev.

Kako so srečni pač Slovenci,
Če jih ne moti boj viharni:
Pri delu so doma in v polji
Skrbní in neutrudno marni.

Če morajo pa v meče lemež,
V bodala črtalo kovati,
Sovraga od mejé poditi,
Ne morejo poljá orati.

In v vojski pač se kri preliva,
In plene plenijo bogate,
A vplenjeno se brž povžije,
Če ni domá pšenice zlate.

Stoji pred krškim gradom lipa,
Pod lipo miza, beli stoli,
In na stoléh junaki trije
Ob svetli mizi na okoli.

Domači knez je, Varna stari,
In Svitozor je, knežič mladi,
In veliki župan posavski,
Knez Ljudevit je zalobradi.

Junakom vrlim Diva dvori,
Donaša iskrega jim vina,
Z jestvinami možakom streže,
Kar slastnejših imá grajščina.

Besedo govori junaško
Junaški Ljudevit Panonec:
„Da boj imamo, Varna, znadeš,
Kaj meniš, kak bo vspeh in konec?”

Sicer imam mož mnogo hrabrih,
A večji broji so sovraga,
In mnogo psov — pregovor pravi —
Medveda kosmatinca zmaga.

Z menoj so hrabri Timočani
Guduščene si čem dobiti;
Če pridobim še Korotance
S teboj, potem smo zmagoviti.

In Varna, ti se bodeš čudil,
Glej z Gradeža še Fortunata,
Možá kristjanom patrijarha,
Zaveznika imam in brata.

Skrivaj poslál mi je zidarjev,
Da utrujem si gradove,
In trdno na moža zaupam,
Pomoči čakajoč njegove.

Ker studi možu se početje
Okrutnih Frankov med Slovenci,
Oteti hoče rok nasilnih
Slovenski rod po vsaki ceni.

I tebe sem posetil v dvoru,
O tvojem čul sem korenjaštvu,
Ti često si prepodil vruga,
Odlikoval si se v junaštvu.

I jaz sem knez, kot ti si, Varna,
Kot ti i jaz Perunu služim,
Ker sva oba slovenska kneza,
Naj svojo silo s tvojo združim!

Povej mi, Varna, modra glava,
Povej, kakó mi je začeti,
Čuj, Kadolah spet vojno zbira
In gre nad nas sovražnik kleti.

In ako pride vrag brezsrčni,
V nevarnosti je zemlja tvoja,
V nevarnosti je nam ognjišče,
Božanstva tvoja, kakor moja.

In ni trenutka mi muditi,
Sovražnik s tem se okrepcuje
In novih vojn timer nabira,
Čim bliže nam se približuje.

A ne pustimo mu, sovragu,
Prodirati v ozemlje naše,
Dokler prožiti loke znamo,
Dokler se lahko meč opaše.

Tu pri Perunu meč dvigujem,
Prisegam hkrati vsem bogovom;
A ti pomozí z mečem, svétom
Panonskim mojím, knez, sinovom!“

Pokima Varna, stari kneže,
Lasé ravná po sivi glavi,
Po prséh gleda se, po bradi,
I to z desnico si popravi.

V tla gleda mirno, redko sope,
Z nogami brba v pesku belem,
Premišlja svoje vojne čine,
Ki zvršil jih v življenju celem:

Kako podil je često Obre,
Psoglavske krvnike, od meje,
Ki ostre so imeli meče,
A Varnini pa še ostreje.

Kolikokrat je prekoračil
Z vojsko valovje bistré Save,
In gnal sovraga čez Savinjo
In čestokrat še preko Drave.

In koliko je glav psoglavskih
Posekalo njegovo jeklo,
In koliko krvi za mečem
Iz src sovražnih je izteklo.

Kakó boril se z Nemci, Lahi,
Kakó nebrojno jih je bilo,
A ni se balo jih njegovcev
Če tudi majheno število.

Vse tó premišlja Varna stari,
Spomine vzbuja v glavi trudni,
In dvigne glavo, ko se spomni
O vojni nujni in nemudni:

„Oh, da sem star in vela desna!
Kakó bi sekal ljute vrage,
Kakó bi čuval sam bogove
In branil domu zemlje drage!

A več ne morem v boj krvavi,
Če tudi so mi še zakladi,
Ná migljaj mi junaki zvesti,
Doma ostati moram v gradi.

In ti si Ljudevit, si pravil —?
Pobratim, daj, da te poljubim,
Že več sem čul o zmagah tvojih,
In tebi, kar želiš, obljubim.

Kdo rajši mir bi, nego Varna,
Pa če ne dajo ga Furlani,
No, proti ognju ogenj rabi
In zoper meč se z mečem brani!

Ti, Svitozor, ti boš vojeval,
Četudi kres v tekočem leti
Ni več ti bil kot osemnajsti,
Pa meč in lok ti znata peti.

In moder tudi si, poskusi,
Saj to v prihodnje bodeš rabil,
Sovrag napadati Slovencev
Ne bo gotovo nikdar zabil.

Če imajo Slovenci vodjo
Neustrašni so, močni kot levi,
Vse jenjati pred njimi mora,
Tako besnijo v bojnem gnjevi.

Pa čas je drag in dan poteka,
Pobratimstvo tu brž sklenita,
Nemudno trobce v vsej deželi
Nabirat vojsko razpošljita.“

In z vinom Ljudevit Panonec
Napije: „Čislam te očeta,
In tebi, Varna, bode slava,
Če domovina bo oteta.“

Še seže Varni v desno z desno,
V perišče stisne Divi roko,
Pogradi jo po zalem lici,
Pogleda jej v oko globoko.

Kot blisek sta oba junaka
Brž vsak na svojem čilem vrancu
In brzo jašeta od grada
Dol v ravne travnike po klancu.

Ko več ne čuje se kopito,
Počasi stopa knez do hrama,
A Diva še stoji in gleda
Od mize kamenite sama.

Za njima stari Varna gleda
In Diva gleda izpred grada,
Knez Svitozora opazuje,
A Ljudevita Diva mlada.

In dolgo gleda, ko junaka
Za žitom zginjata pogosto,
Pa spet in spet na brzih vrancih
Za grivo prideta na prosto.

In gleda, da jo mrak objame,
Da zgineta za temne hoje,
In gleda, da jo oče kliče,
In z lipe tajni duh zapoje: —

Lada.

Vzbudila Vesna je pomlad,
Ki vsak jo ljubi, ima rad;
I jaz prirodo prehitim
In tajna semena sadim.

Če pade seme v hladni vir,
Kako podviza virček tir
Čez skalne róbe in čerí,
Da združi se, naprej hití.

Ta cvet je nežen, obledí,
Če kdo ga modro ne gojí,
In ni mu zdrav in ni sladák;
Premnogim cvet je le grenák.

In koder seme to vskali,
Ljubezen vzraste in zori,
In celo stvarstvo je novó,
Sadika moja dela tó.

Če razpršim to seme v zrak,
Pojadra dalje brž oblak,
In vleče ga, ne znade kam,
Ostati več ne more sam.

Otrovljen s cvetom tem je umrl,
Že mnog in srečo drugim strl,
Stotero srečo pa mu dá,
Kdor modro cvet gojiti zná.

Če vržem seme sredi trat,
Cvet iz zemljé prikljije zlat;
Metulj prihaja spod nebá,
Ljubkuje cvet, se ž njim igra.

Še zvezde niso več mirné,
Če pride seme to na njé,
Pozdrave z žarki migajo,
Ljubav z utrinki vžigajo.

Glej, tebi, Diva, mladih let,
V srcé vsadila ta sem cvet,
Prebrzo raste, pazi se,
Da cvet ti ne premrazi se.

Če položim to seme v gaj,
Pa ptice pridejo tedaj,
Ljubezni seme poberó,
Pletó si gnezda in pojó.

Najrajša devam seme tó
V srce še nežno in mladó;
Seveda mnogi še ne vé,
Kaj s cvetom tem početi smé.

Točila boš poslej solzé,
In cvet rodil bo le gorjé,
In spanje često ti ne bo
Na posteljo prišlo z nočjó.

Pa cvet ljubezni bo duhtel,
Če Ljudevit bo spet prišel.
Ljubezni cvet ti bo sladák,
Če ne pozabi te junák —.

Boj pod Nanosom.

Če v zraku orla dva jednaka
Poprimeta se v borbi ljuti,
Se s kljunom sekata, s peruti,
Da siplje perje k tlom se z zráka;

Oj Nanos, Nanos, strma gora,
Pod tvojim brdom se borila
Je Kadolaha vojna sila
In vojska kneza Svitozora.

Če sprimeta se dva bivola,
Da puhata krvave pene,
Hreščí grmovje, tró se stene,
Po bregú v dol in v breg iz dola;

Ko žari žarek zore zlate,
Junake kliče rog k naskoku,
In tisoč strel v napetem loku
Preži, da bo morilo brate.

Težkó, težkó se boj odloči,
Če v borbi ljuti se zgrabili
Jednaki dve in krepki sili,
In če junak v junaka skoči.

Slovenec dere na Slovene,
Da z Nanosa vihar, rožljanje,
In vojne klice, divje klanje
Odmevajo stotero stene.

Oj Nanos, Nanos, strma gora,
Je videlo li vznožje tvoje
Jednako klanje, krute boje,
Prizore take bratomóra?

Oj Nanos, glej, kako se seka!
Kakó tekó krvi potoki
Po vznožji tvojem, tvojem boki,
Več človek ne pozna človeka!

Že solnce bliža se poldnevu,
Na tleh je borcev polovica,
Ostalim trudna ni desnica,
Še koljejo se v besnem gnjevu.

In sredi bojnega viharja
Pa kneza Varne sin je vrlí.
Glej, radi vragi bi ga strlí,
A ni jim moč, tako udarja.

Udarja v desno, v levo bíje,
Sovragu v blisku glave seka
In gor in dol mej vragi teka,
Kjer mahne, vraga kri polije.

Popustil je krdela svoja,
Sovrag ga krog in krog obdaja,
Junak pa vedno bolj razsaja
In ne odjenja nič od boja.

Ne kij in meč, ne bêt in kopje,
To nič ne more Svitozoru,
Kdor s tem se bliža, gre k umoru,
In padajo na tla kot snopje.

A tam od strani priletela
Sovražnikova je pušica,
Zadela je junaka v lica,
In rano je zadala strela.

A še se bíje v gneči gosti,
Pa druga strela prismočala,
Pa v rami knezu je ostala —
Junak se zgrudi od slabosti.

Kot lovcev roj glasno zavrišče,
Ko v krvi valja zver se kruta,
Junaka zgrabi tolpa ljuta
In popustijo ž njim bojišče.

* * *

Končan je boj, končano klanje,
In kar poraženih ni v boji,
Nabirajo se k svojim svoji;
A na bojišči je ječanje.

Ječanje milo, vzdihí, stoki,
In jední dvigajo še glave
Iz rosne in krvave trave,
In zglavja so jim strti loki.

Krvavo blato je ležišče,
Pijača kri iz ran kipeča,
In družba mrtvih jim je gneča
In temna noč pokrivališče.

Na nebu ni je zvezdic črede,
Da zrlé tu bi krvaveče,
Da tolažila bi ječeče,
Na nebu ni je lune blede.

Priroda sama se sramuje,
Kó bratska kri se tu preliva,
Okó si in uho zakriva,
Da le ne vidi, da ne čuje.

* * *

Ponočni mrak in megla gine,
In tam od Pivke iz daljave
Pa čuti vojne je pozdrave;
Glej četa jaše čez ravnine.

Poveljnik temu je krdelu
Pobratim Svitozorov hrabri,
Mej bukvami in hrasti, gabri
Pod Nanos jaše jim na čelu.

Velike dela knez načrte,
Da Svitozorovo bo vojno
In svojo spojil v silo dvojno,
Potem so zmage vse odprte.

Glej, tu begava ostalina,
Kar na bojišči ni pobitih,
In kar po lozah ni poskritih
Vojščakov kneza Varne sina.

O Svitozoru knez vprašuje,
Je živ li še in kje da biva?
A zanj ne znade duša živa,
In Ljudevit se podvizuje.

Zajaše vojna na bojišče,
Poljé strašno, poljé krvavo,
A ni nobeno truplo pravo,
Zaman tu Svitozora išče.

Kedo spoznal bi tu človeka,
Ko vse obliva kri rudeča,
Ko sta krvava vrat in pleča,
Život in glava, vsa obleka.

In Ljudevit zavika jadno:
„Če ne bi bil dospel prepozno,
Ne bilo tu takó bi grozno,
Ne bilo bi tako zverjadno.

„Izstopi Sokol, zvesti sluga,
Poslušaj nujno govorilo!
Do Varne nesi sporočilo;
Privzemi jednega si druga,

In zdaj ga ni, ni Svitozora
Ne v živih, niti mej mrtvací —?
V krvi njegovi so junaci,
Vsi žrtve groznega pomora.

Naznani: Varna, svitli kneže,
Boj bil je Svitozor s Furlani,
Junaki so mu pokončani,
In sina morda vrag ti veže.

Pobratim, ako tukaj spavaš,
Odzvi se Ljudevitu bratu! —
Ležiš li tu v krvavem blatu?
Kaj? — Ali v šumah kod begavaš?“ —

A bodi miren, knez Panonec
Prisega ti pri vseh bogovih,
Dokler ne zrem sledi njegovih,
Ne bo s Furlani boja konec.“

Zastonj, odziva ni iz šume,
In mirno v krvi spé mrličí,
Na njé frče ujede ptičí . . .
A knez hiti do vojne trume:

Odide sel in rog zatrobi,
In v skoku Ljudevit Posavski
Za vrage z vojno v dol vipavski
Hití navzdol kot lev po robí.

Gorí oko mu, krčevito
V držalu meč desnica stiska,
In besna vojna nič ne vriska,
Osvétiti se čé srdito . . .

Morana.

Le brusi meč, le proži lok,
Le hitaj strel iz brhkíh rok,
Le dvigaj kij, in tri glavé
Junake ljubím jaz mrtvé.

Ni klanja krív le novi uk.
Kar ded počel je, dela vnuk;
Če se v neslogi zmir moril,
Kako bi rod zdaj složen bil?

In kadar v mojih so pestéh,
Jim mržnja ne gorí v očéh,
V kraljestvu mojem ni vojská
In za neslogo se ne zná

Hahá, hahá, Slovenci, vi
Prelivate nesložno kri,
Koljíte le se bolj in bolj,
Prostorov imam jaz dovolj.

A prav tako je, le naprej
Ti besji rod neslogo sej,
Ko mej seboj se rod morí,
Kraljestvo moje se množí.

Bogovi svetli, moja noč
Je večja, nego vaša moč;
Vam ovne palijo za mir,
A v rodu raste le prepír.

Le jaz, ko s haljo jih obdam,
Narode pomiriti znam,
V nezdravnem spanju mirno spé,
In ljubijo se, ne besné.

Moj dom je miren le in tih,
V njem veje le mrtvaški dih.
Mír vladal mej Slovenci bo,
Ko rod spal v moji senci bo.

(Dalje.)

Iz ljubezni.

(Novela. — Spisal Dragutin.)

(Dalje.)

IV.

Jedno uro po tem dogodku se je vrnil stari Gruden.

Jenčič, ki ga je že tako težko pričakoval, pristopil je naglo k njemu.

„Gospod načelnik“, nagovoril ga je mirno, „govoril bi rad z vami.“

„Takoj, takoj, dragi Ivan“, odgovoril mu je Gruden, hiteč skozi prodajalno. „Takoj se

vrnem . . . malo potrpi, sporočiti moram prej Ani nekaj nujnega!“

Ko je prisopel po stopnicah navzgor v prvo nadstropje, poklical je Ano k sebi ter začel govoriti:

„Ana, sama veš, da sem po zgodnji smrti tvoje matere vse storil in mnogo denarja žrtvoval, da se dobro vzgojiš in popolnoma izomikaš. Želel sem, da ne vzrasteš samo po

„Koledniki so tu!“

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Knez Varna in ded Morán.

Pri Préstrani, globoki skalni jami,
 Kjer so Morána deda temni hrami,
 In zmaj Perunov ljuti je v podmoli,
 Pri tem prepadu skale so okoli,
 Visoke skale, óstre in čeréče,
 Visoko od zemljé v nebó kipeče;
 In škala jedna, kakor stolp visoka,
 In vrhu, kakor gumno je široka.
 Oltar je, kjer Perunova je jama,
 Postavila si tu priroda sama.
 In v pridni roki naostréno jeklo
 Stopnice v skalo je do vrha vseklo.
 In skale te ne sme se dotakniti
 Nikdó, le ded Morán sme nanjo iti.
 A tudi ded ne ide v vsakem časi,
 Le onda, kadar vojni rog se glási,
 Le onda dojde ded Morán iz jame
 In s sábo svetega si ognja vzame.
 In na visoki in široki skali
 Perunu s svetim ognjem kres zapali;
 In kolje ovne lanščke in tretnjake,
 In pali jih za v boj odšle junake.
 Perunu pali žrtev najbolj drago
 Za srečno vojsko in sijajno zmago.
 In zdaj —? Že osmi dan Morán na skali
 Perunu ogenj, v ognju ovne pali,
 Najlepše kose, gnjati in plečéta
 Dobiva plamen v čast vojská očeta
 Peruna, ki naklanja srečo v zmagi
 Le onim, ki so mu junaki dragi.
 Odkar odšel je Svitozor s Krčani
 In Ljudevit s Hrvati, Timočani
 Nad Kadolaha, vraga, volkodlaka,

Ki vedno rad slovensko kri pretaka,
 Od tačas zmir Morán darí daruje,
 In pali kres in srečo prorokuje.
 In iz doline k Préstrani globoki
 Možje prihajajo po stezi sloki,
 Da vidijo, če kažejo kaj sreče
 Na skali kres in pa darí goreče.
 In danes, glej, z možmi ob zori tudi
 Po stezi k Préstrani se Varna trudi.
 Sam hoče čuti danes ded-Morána,
 Premágala li vojska bo Furlana?
 Kakóva znamenja Perun ojavlja,
 In dobro videnje se li ponavlja?
 In dojde Varna knez pred sveto skalo,
 In truden vsede se na drugo malo.
 Oddahne se in vpraša ded-Morána:
 „Povej mi, kaka znamenja so dana?
 Imá kaj upov Svitozor do zmage?
 In Ljudevit pobratim, čete drage?
 Kaj dim, žerjavica, kaj plamen pravi,
 Povrnejo li vsi se k meni zdravi?“
 Z železnim drogom ded ogorke dviga,
 In kjer umira plamen, tam podžiga:
 In kot kresnice v letne nóči mraku,
 Žarijo iskre v dima se oblaku.
 Nič ded ne dè, le dalje v ogenj dreza,
 Potem počasi s skale gre pred kneza:
 „Pozdravljen knez, ki v potu in naporu
 Prišel si k skali, k svetemu prostoru.
 Ti vprašaš me, kaj menijo bogovi
 Sè sinom tvojim, z drugimi sinovi?
 Znam, knez, da ti resnica zmir je ljuba,
 A žrtve zdé nadaljne se mi zguba.

Pri kresih, kar smo tu jih že sežgali,
 Pri ovnih, ki smo tu jih darovali,
 Lahkó Perun pokazal bi že kake,
 Če srečna bode vojna, dobre znake;
 In stari ded-Morán se ti ne laže,
 Tako-le kres in oinov žrtev kaže:
 Najlepši oven tvojega šotora,
 Ki sem za sina žgal ga Svitozora,
 Goreti hotel ni mi iz plamena,
 In to za boj je slabega pomena.
 In ogenj sam in plamen glej na skali,
 Gorí, kot bi z vodó ga polivali.
 In dim se — pazi! — v kepe utrjuje,
 Pa lega k tlom in brž se razgubuje.
 Kot stéber kdaj se je nebá dotikal,
 Da zdelo se je, kot bi svod odmikal.
 In vrhu šele pod nebeškim stropom
 Razširjal se je v venec liki slopom.
 In kje so ptice svete, čuk, sokoli,
 Kje sove? Vsi ostali so v škramoli.
 Kako so včasih naglo prifrčali
 Brž, ko so za Perunov kres seznali.
 Skovikali so glasno krog plamena.
 To bilo, knez, je dobrega pomena.
 Ko kdaj sem palil kres, so pele vile,
 Pošasti besje v temi so cvilile.
 A zdaj molčijo vsa božanstva v doli,
 Ni jedne vile čuti ni okoli,
 Celó Belinu lica bolj so blede,
 Le z enim okom mrklo z neba gleda.
 In on, ki z lučjo zemljo razsvetljuje,
 Ki rast na polju, v trsju pospešuje,
 On, ki na zlatih se kolesih vózi
 In ljudstva šteje in zveri po lozi;
 On, ki so slušni svetli mu duhovi,
 Podložni, kakor knezu vsi bogovi;
 On, ki pozna zemlje vse narode
 In jasno vidi njihove osode;
 On, ki Slovenec že od pamtiveka
 Časti ga, kar šumeva Krka reka;
 On, ki se često je ozrl z višine
 In slušal klice naše domovine,
 Ki nam pošiljal božja je krdela,
 Ko vojska besja je nad nas hrumela;
 Ki mnoge dvome nam je že ujasnil:
 Glej, danes je pogled njegov ugasnil;
 In mrklo je obličje Svetovita,
 Bogov družina vsa je danes skrita.
 Glej, megla črna dviga se od morja,
 In volčjih čet tuljenje čuj s pogorja,
 In bliže — čuj! še hujše druge groze:
 Čuj krehanje Moranino iz loze.
 Pa čuj pošast, kako v podmoli siče,
 In zdi se mi, da zmaj zapah odmiče.
 Oj, kje ste, kje ste naši svetli bogi,
 Da nas pustite brez podpor v nadlogi?
 Pa bog je bog, jaz zloben biti nečem,
 Kar hoče bog, storí, ne, kar jaz rečem.

Poznate bogom zračne so višine,
 In jasne njim so zemeljske globine,
 In znana njim so čuda mnoga, mnoga,
 Poznata jim je tudi naša toga.
 Poznate njim so misli vse in dela,
 Poznata jim je duša naša cela.
 In če so zdaj od nas se obrnili,
 Morda smo to Slovenci zaslužili?“
 Velí mu knez: „Ded, dalje me ne muči,
 Ugašajo mi upov zadnje luči.
 Če znamenj boljših zame nimaš, jenjaj,
 In srca mi z obupom ne napenjaj.
 Če zadnji up umrè mi, zadnja nada,
 Umreti moram tu-le tik prepada.
 Že sreče zadnji svit mi izumira,
 A jeden up me vendar še podpira:
 Dva krepka šla junaka sta nad vraže
 Ko leva dva in svest si jaz sem zmage.
 In Varnin rod je srečno zmir dojeval
 Povsodi, kjer je vojni rog odmeval.
 Morán, le idi, kolji še in pali,
 Bogovi bodo nam pomoč poslali,
 Bogovom žrtvujoč zdihuj molitve,
 In rod in jaz bom molil tik daritve.“

Voz solnčni že odšel je tje za morje
 In črni mrak pregrinja že obzorje;
 Svetlejši žar razširja se od kresa,
 Ko leze noč nad Krški dol iz lesa.
 In Krke votli šum šumi iz dola,
 Do Prestrane se čuje do podmola.
 Začuje Varna oster glas kopita:
 Vojaka dva na vrancih gor hitita.
 In vranca hrskata potná in trudna,
 Ko ju ugleda truma mnogoljudna.
 Brž knez veli: „Od kod, junaka čila?
 Kdo sta vidvá in kakšna poročila?“
 Pozdravljajoča kneza, dede druge,
 Velíta: „Dojdeva od pivške struge,
 Poslal je naju Ljudevit posavski,
 Ki šel je za Furlani v dol vipavski,
 Veleč, naj knez ti, svetli, sporočiva,
 Da vojska tvoja v Mórani počiva,
 Da sin ti šel prerano v klanje grozno,
 In Ljudevit prišel v pomoč prepozno;
 Da knežiča ni nášel, Svitozora,
 Mej padlimi sred bojnega prostora.
 In to pobratim Ljudevit priseza,
 Čez zemljo vso, ki solnce jo obseza
 Zasledovati vraga če, knez vedi,
 Dokler ti Svitozora ne zasledi,
 Prisegel je slovesno pri bogovih,
 Obljubil je pri svetlih vseh duhovih.
 In, svetli knez, kaj srce tvoje pravi:
 Kako naj Ljudevita sel ojadi?“
 Ko čuje knez o vojnem tem porazi,
 Po vsem telesu h kratu ga premrazi.
 Zastoče, zgrudi se nazaj na kamen
 In v nedrije mu knikne glava z ramen;

In komaj da še dè: „Perun pomozil!“
 Kar završi vihar strašan po lozi.
 Zapah ni mogel držati pošasti
 Perunove, po lozi zdaj lomasti,
 Da drevje poka, tró se skalne stene;

Da bi jo vgnala, ni moči nobene;
 To je Moranu dedu le mogoče,
 Da zmaja zapodi v podmol, če hoče.
 Moran pa neti na visoki steni
 In kuri, ter za drugo se ne meni . . .

Besi.

Le skupaj, zlodeji in besí,
 Le skupaj, kar vas biva v lesi!
 Sèm iz brlogov brž pošasti,
 Zberite nočne se oblasti;
 Zdaj vlada tème, zdaj je noč,
 Združimo svojo besjo moč.

Bogastvo, sreča gre okoli,
 Zdaj v Krškem je, zdaj v drugem doli.
 Kraljevo žezlo, krono, prava
 Zdaj nosi ta, zdaj ona glava.
 Ne bo en rod zmir drugih trl,
 In drugi vedno v robstvu mrl.

Božanstva svetla so osupla,
 Svetloba je zbežala v dupla;
 Do zdaj nam bilo ni pravice,
 Godile nam so se krivice.
 Pa pol je našega svetá
 In pol ga Svetovit imá.

Mí črna bitja, ljuti besí,
 Kí tema nas slavi, ne kresi,
 Solzá prosečih ne poznamo
 Radost le nad krvjo imamo.
 Če bolj v potokih teče krí,
 Tem bolj nas bese veselí.

O, vsaka moč besní do meje,
 In vsaka sapa enkrat veje.
 Zakaj bi ene zmir oblasti
 Imele zemljo v svoji lasti?
 Svet menja se in sreča ž njim,
 Zdaj vlada Šparta, zdaj pa Rim.

Saj nas nikdó se ne spominja,
 Kdor se spominja, nas proklinja.
 Prokletí besí smo od vekov,
 In še ni konec tacih rekov.
 Zakaj bi človek se smejal,
 Ko bès bo v vek v prokletstvu spal.

No, Varna je bogove ljubil,
 Pa vojsko je in sina zgubil.
 Zdaj mrè obupajoč tu v noči
 In božje prosi sí pomoči;
 A božja volja, knez ne zná,
 Da ni, kot volja je svetá.

Le urno, bésí, brž po doli,
 Po kočah tekajmo okoli;
 Kaj spali mirno bi Kvčani:
 O vojski pravimo končani,
 Da ne pomaga kres, koštrún,
 Da ne pomaga bog Perún!

O, volja božja se ne menja,
 In kar nameni, ne odjenja.
 In slišati ga vedno noče,
 Kar človek spremenljivi hoče.
 Sicer ne znal bi zemski rod,
 Da je nad njim še kdo gospod.

Naj v rjuhi mlada vdova joče,
 Naj dete jej v zibelí stoče,
 Naj toži oče, zdiha mati,
 Ko sin iz vojske se ne vrati,
 Naj tarna ljubica solzeč,
 Ko ženin se ne vrne več!

Ko víli bodo róke v joku,
 Pretakali solzé v potoku,
 Pa se smejímo mí na pragi
 Navdušeno ob svoji zmagi.
 I bès enkrat ima oblast,
 Ne le Perunova pošast . . .

Na Gradežu.

Leží, leží polje furlansko,
Ob njem leží morje jadransko,
Na morju Gradež je otok
In na otoku hrast visok.

In tu sedi na klopi zbiti
Duhovnik Fortunat častiti;
Molitev molí mož sedé,
In se ozira na morjé.

Tam vozijo se lahki brodi,
Kot goske po zeleni vodi;
Od Trsta sém čez morsko plan
Po morju jadra brod témán.

In brzo brazdo v morju dela,
Kot v zraku mej oblaki strela;
In čez morjá prepad globok
Naravnost jadra na otok.

In spazi patrijarh krmilo,
Da jo na Gradež je krenilo.
Zatrobi rog, obstane brod,
Naznanja glasno sel prihod.

Mornarji v morje čoln spustijo,
In v čoln bolníka naložijo,
Veslajo štirje brž možjé,
Do brega s čolnom prihité.

Iz čolna prinesó junaka
Pred svetega moža očaka,
Od Kadolaha naročil,
Naj ta junak bi spravljen bil.

In to še mejni grof pristavi,
Da ranjenec naj tu se zdravi;
Da ptujec ta, ki poln je ran,
Slovenski knez je in pogán.

Naj čuvajo ga, v kratkem časi
Tu Kadolah se sam oglasi. —
Gredó možjé, oček strmí
Na ptujca zdaj, zdaj za možmi.

In ranjeni junak na glavi
Leží tu v nezavesti v travi.
„Hoj sluge“, kliče Fortunat,
„Nesite ptujca v sobo spat.“

Izmijte rano mu krvavo,
Obežite mu bolno glavo,
Če mogel bode, da bi pil,
Zdravilnih dajte mu krepčil.

In ako malo se zaveda,
Če šla iz ust mu bo beseda,
Brž sporočite mi, in sam
Čem tudi priti k ptujcu v hram.“

In ranjenca še v nezavesti
Nesó v stanišče sluge zvesti.
In rane mu izpirajo,
Rudečo kri otirajo.

In vlivajo mu v rane olje,
In kmalu ranjencu je bolje;
Spregleda ptujec in strmí,
Ko same ptuje zre ljudi.

Ko sluge vežejo mu rane,
Besede govori neznane,
Krepilnih dajo mu zdravil,
A malo le bolnik je pil.

In sila mrzlice mu hude
Potresa mrtvoblede ude,
In teče sluga brž pozvat,
Naj pride oče Fortunat.

Pretiplje ptujcu v rokah žile,
A mnogo so krvi stočile,
In Fortunat jih tipajoč
Zmajuje le z glavó gredoč.

In spet junaka je stresnilo,
Pogleda mrklo, gleda milo
Na Fortunata v eno mer,
Kot v šumi gleda plaha zver,

Če lovčeva jo ostra strela
V osrčje rahlo je zadela —
In milo lovcu zre v obraz,
Češ, kaj sem ti storila jaz?

Mladenič z okom zre solzečim,
Vèn dé oček okrog stoječim,
Pogleda ranjencu v okó
In misli Fortunat takó:

Da, ti očesi ognjeviti
Značaj mi kažeta odkriti,
In ti pogledi govoré,
Da v prsih blago je srcé.

Naj Frank veli in Nemeč, Ober,
Da ni Slovenec človek dober,
Težkó bi blagih se čutil,
Kot je Slovenec, rod dobil.

Na postelj z róko se naslóni,
K junaku Fortunat se sklóni,
V slovenskem slovu mu veli:
„Junak, te li močno boli?“

Junaku strese ta beseda
Srce in usta, lica bleda,
Domači glas ga okrepí:
„Ne — ne!“ lahkotno knez velí.

Še rekala bi usta rada,
Pa zopet ga slabost nadvlada,
K omari stopi Fortunat,
Kozarec vzame v roke zlat;

Tri kaplje mu na jezik kane,
Krepkejši brž junak postane,
Pogleda milo, kot poprej:
„Oj kje sem — ? dobri mož, povej!“

„Prav v dobrih rókah, sinko zlati,
Kjer brez skrbi zamoreš spati,
Tu gostoljuben ti je dom,
Jaz sam pri tebi čuval bom.

In jaz te bodem spet ozdravil,
In zdravega domu pripravil,
Pa slab si, sinko, malo pij,
Potem zaspi in odpočij.

Ko bodem malo te ozdravil,
Še več stvari ti bodem pravil.“
Pol kupice mu vina dá.
Potem obmolkneta obá . . .

Junaku trudna mrzla glava
Zadremlje brž, in trdno spava,
Pri njem pa čuva sveti mož,
Pripravlja mu zdravil iz rož.

Morske deklice.

K zatonu zlato solnce gré
In žarkov zadnji svit
Čez plan oglejsko in morjé
Ljubeče je razlit.

Tam daleč, daleč vrh morjá
Zlat prapor je razpét,
Krog njega pleše in igrá
Roj morskih se deklét.

In na ponoru rajajoč
Pa ljúbezno pojó,
Pojó, ko vlega temna noč
Nad morsko se vodó:

Naš dom je varen, miren, prost
In složne v njem smo mé,
Sovražnik nikdar nam ni gost,
Nas strele ne moré.

Nad nami ladje plavajo,
Premeta jih vihar,
V morjé se potapljavajo
Mornarji in krmar.

Na suhem pa človeški rod
Za pičlo ped zemljé,
Kedó če biti jej gospod,
Si sekajo glavé.

In to slovenski rod imá,
Da ruši se mu vez:
Nesložen s ptujci in domá,
Za knezom páda knez. —

Jednako, kot v podnebjú zrak
Nikoli miren ni,
Človeški rod mu je jednak,
Ki vedno se bori.

Pravica je, to znamo vsi,
Pa kdo pravičen je?
In če pravičen se dobi,
Pa le sebičen je.

Rodú ne čuva krona, meč,
Ne silna moč vojská:
Le v slogi se stoletij več
Ohranjevati dá.

(Dalje.)

Iz ljubezni.

(Novela. — Spisal Dragutin.)

(Konec.)

VI.

„Ne obupuj, Ivan! Molila bom k Bogu in prosila Mater Božjo, pa ne bova zapuščena. Zaupaj v višjo pomoč in v mojo zvestobo!“

„A tvoj oče? — Zaprisegel se je, da ostane mož beseda.“

„Oče je že star, potolaži se s časom, in še vse bo dobro. Saj me ljubi, — njegova jedinka sem!“

„Koncipijent je pa strasten in lakomen človek. Ne bo odnehal, Ana!“

„Mora, mora, Ivan! — Baš včeraj je bil pri nas pri obedu. Povedala sem mu jih, da

„Pustne šeme.“ (M. Jama.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Osvetni boj.

P
relepi dol, vipavski dol,
Okó slovenske zemlje,
Ki varno te kot raja pol
Kras skalnati objemlje!

Otók si zal tam sred puščav,
Vipava biser Krasa,
Že mnog se bíl je boj krvav
Za té od pamti-časa.

I zdaj po tebi boj besní,
In térejo se škíti,
Po tvoji travi teče kri,
Ležé možje pobíti.

Osvéto hoče Ljudevit
Popólnoma dognati;
Dokler sovrág ni ves pobít,
O miru neče znati.

Kar Kadolahovih ni meč
Pod Nanosom porazil,
V Vipavi Ljudevit besneč
Pobíl bo in pogazil.

Kot divjih srn plašljivi roj,
Ko volka spazi v grmi,
Na vse strani zbeži takoj
Po rávni in po strmí;

Kot na dvorišči perutnjad
Beži brž v skrivališče,
Kragulj če pride, kurji tat
In si obeda išče:

Tako Furlani jo vberó
Čez širni dol vipavski,
Ko vzró, da z vojno gre močnó
Za njimi knez Posavski.

Junakom v prsih le goré
Pogum in srd, osveta;
Bliščeče meče in ostré
Imá panonska četa.

Kakó sovrági jo deró,
Kako se srd podžiga,
In glava pada za glavó,
Kakó se kopje dviga!

Do zadnjega bo dnes končan,
Do zadnjega pobíti
Vsi bodo, kar jih gnal Furlan
Na boj je siloviti.

Naprej na vrancu čilih nog
Pa Ljudevit prodira;
Kot prišel sam Perun bi bog,
Takó si pot odpira.

Kakó lahkotno dviga meč,
Kot bliskal bí z oblaka,
Sesedajo se krvaveč
Ob njem mož tik možaka.

Vspodbada vranca le naprej,
Vspodbada v gnečo tesno,
In maha v levo, kot doslej,
In seka dalje v desno.

Vse sulice in strele vse
Kot dračje jih odbija,
In dalje vedno še in še
Pritiska in privija.

Knez Ljudevit kot volk počné,
Če pride k ovčji čredi,
Ne jenja prej, da vse potrè
Morilec smrtnogledi.

Naprej pritiska, ne nehá,
Sovrág kolje, seka,
In nič odduška mu ne dá,
Za njim tiščí kot reka.

Zatanja solnce za goré,
Pa kij se še dviguje,
In zvezde mrak prižiga že,
In boj se še bojuje.

Pri Soči so, in boj krvav
Na novo se razvname,
Ker z lepa neče dati glav
Sovrág sè svoje rame.

In sem in tje in dol in gor
Knez med sovrágom teka,
Vsak mu udarec je umor,
In smrt je, kamor vseka.

O Soča, alí ne šumiš,
Da tok se nič ne čuje,
Mordà, da voda, ti stojiš,
Val borce pomiluje?

Oj Soča, li kaj peniš se
Od srda in od jada?
Kaj —? Ali nič ne meniš se,
Kedo da v klanji pada?

Poglej, kako rudeča kri
Preboja ti valove,
O Soča, te li ne boli,
Ko v krvi zreš sinove?

Poglej jih, Soča, ki bežé,
V vodah so ti Furlani;
Vsaj to jim stóri, da živé
Do varne druge strani . . .

A Soča, ta ne čuje nič,
Kot bi srdita bila,
Še sama dvigne kazni bič,
Da rod bi pokorila.

In mnoge Kadolahce val
Oklepa in pobira;
Ne dade jim rešilnih tal,
V morjé s seboj jih tira.

Zaklan je vragu zadnji mož
Na levem bregu Soče,
In vstavita se lok in nož
Od borbe, bitke vroče.

Še Ljudevit srdito zrè,
Še pel bi meč mu v desni,
Najrajši bi, da vse potrè
Furlane v jezi besni.

Poplačal rad današnji dan
Vse Ljudevit bi škode,
In kar Slovincem je Furlan
Že prizadel nezgode.

Pa spomni zdaj se svojih mož,
Do njih dolžnosti svoje,
In v nóžnico potisne nož,
„Sestanek“ rog zapoje.

In za junakom mu junak
Od vseh stranij prihaja,
K vojaku vstopa se vojak,
In vrsta se podvaja.

Sešteva Ljudevit glavé,
Le pest jih ne dostaja,
I ti mordà mu še živé,
Mordà že trop prihaja.

Najrajši Ljudevit naprej
Prodril bi preko Soče
Nadaljevat do skrajnih mej
S Furlani klanje vroče.

Pa temna noč je, kraj neznan,
Najbolje, da počine
Tu vojna si in drugi dan
Čez Sočo jo odrine.

In kot razjarjena žival
Besni, z zobovjem seka,
Dokler sovrag jej vstaja s tal,
Zaganja se v človeka;

Tako osveta še gorí,
In Ljudevit še škrta,
Premalo zdí se mu krvi,
Premala tolpa strta.

A tu premaga druga moč:
Utrujena je vojna,
Nad polje lega temna noč,
To je ovira dvojna:

„Počij si roj!“ velí krepko,
„Postavi šotorišče,
Ohládi trudno si telo,
Tu nam je prenočišče.“

In redno v gruče razdeli
Brž cela se mu sila,
Ponočne straže preskrbi,
Pripravlja si jedila.

Na ognjih janci se pekó,
Prijeten vonj se širi,
Junaki pa se razberó
Po osem, šest in štiri.

Okrog kurišč ležeč po tleh
Vsi govoré si burno,
Kako po vražjih so možeh
Mlatili krepko, urno.

Junaštva svoja pravi vsak,
Živahna je beseda,
Vsak jačji biti će junak
Od svojega soseda.

Res hrabri so junaki ti,
Pa hrabrejši v šotoru
Junaki so, ko govori
O bojnem se naporu.

Že slednji pečen je koštrun,
Možem se razdeljuje,
Najlepše kose bog Perun
Pa zase prihranjuje,

Da mu v žerjavici zgoré,
Ker ž njim je bila zmaga:
Naj vodi dalje še vojské
In v bojih jim pomaga.

Masté junaki se okrog
In vriščejo pri vini:
Perun, visoki bojni bog,
Pomózi domovini!

Nekdó le tam pohaja sam
Ob Soče bistri vodi,
Zamišljen, bozi znado, kam,
Kdo kneza naj presodi?

Pač mu je, knezu, glava zdaj
Skrbi in misli polna,
Da težka bila ni še kdaj
Tako, tako mu bolna.

Zaveze z Varno pomni knez —
O vrla pridobitev —
A strla je pretrdno vez
Podnanaška mu bitev.

Pobratim vhaja mu v spomin,
Vojaštva sila dvojna;
A kje je Varnin vrlí sin,
Kje hrabra mu je vojna?

V spominu mu je še nekđó,
Prelepa Diva mila,
Kakó ga gledala ljubkó
Kot zala gorska vila . . .

Pa vzdrami vrlí se junak:
„Proč s takimi spomini,
Kedor će biti mož, junak,
Daruj se domovini.“

Bogovom v slavo, rodu v mir
V prostost pa domovini
Naj moč junakov bode zmir,
In kri naj bo in čini.

In ko junak je zvršil to,
Kar tirja domovina,
Potem srce mu je prosto,
Naj briga ga družina.

Da ljubim Divo, rad imam,
Tegá ne smem tajiti,
A pred očeta me je sram,
Kako čem prédno iti —?

On Varnin sin je, Divin brat,
Moj Svitozor pobratim,
Kaj njima grem naj zanjga dat,
S čim njima naj ga platim?

Odnesel sel je v Varnin grad
O sinu sporočila,
Mordà še knez goji kaj nad,
Da bova se vrnila.

O moji je prisegi čul,
Da sin se najti mora.
In glej, sovraga sem sesul,
A ni ga — Svitozora.

Bogovi, če sem pač kedaj
Potreboval pomoči,
Gotovo rabim jo sedaj,
V tej tuge polni noči:

Naj dalje koljem in morim —?
Saj ljudstvo to ni krivo;
Le Kadolaha naj dobim,
Telo mu derem živo.

Prisegel sem, in to veljá,
In čuli ste, bogovi,
Ne jenjam, dokler se ne zná,
Kje pravi so sledovi,

Sledovi, kje pobrátim moj,
Knez Svitozor prebiva,
Živi še, ali strl ga boj,
In v Mórani počiva —?

Ko to dosežem, grem nazaj,
Da Varni vse naznanim,
Perun, daj, da mu dobro vsaj
Takrat obelodanim.“

Za valom v Soči val brhkó
Pritaka in izginja,
Tako se knezu mislijo sto
Poraja in spodrinja.

In kot nemirno je morjé,
Ko vihre vrejo ljute,
Oj Ljudevitovo srcé
Ima jednake čute.

Vojaki mu pospali so,
V počinku vojska diha,
Krik bil je, ko se klali so,
Sedaj pa noč je tiha.

Čuj, nočna straža se glasi —
Kedó ne dá jej mira?
Glej, straža zvesta dede tri
Pred Ljudevita tira:

„Visoki knez in naš župan,
Mi tvoji zvesti sluge,
Nas k tebi v sili Timočan
Od Kolpske šilja struge.

Pokrajina je naša, znaš,
Ravnorna in prostorna,
Deželo v lasti ti imaš,
Pa knez jo hoče Borna.

Odkar te, kneže, ni domá,
In tukaj se bojuješ,
Deželo Borna ti teptá:
Kaj nič o tem ne čuješ?

Požgal ti je že sto gradov,
In k Sisku ti prodira,
In bojevit je roj njegov,
In narod tvoj umira.

Oj, hiti brzo nam v pomoč,
Oprosti sela naša,
Sovražnik ropa dan in noč,
Čegavo je, ne vpraša.

Popusti ptujce, boje tú,
Izdajico naklesti,
Odrini z vojno brž domú
V pomoč deželi zvesti!“

Knez vzdrami se iz domišljij,
Za glavo se poprime:
Oj, da mi mora péti kij
Od pómladi do zime.

To čini mi sorodni knez,
To delajo mi bratje,
Pletó s sovragi, Franki, vez
Primorski mi Hrvatje:

Hoj, kvišku, bratje, hrabri roj,
Naj bo dovolj počitka,
Nov čaka nas ob Kolpi boj,
S Hrvati nova bitka!

Kot po naključji bi z nogó
Zagazil na mravljišče,
Brž glava vstaja za glavó,
Vse giblje šotorišče.

Brž škite si pobirajo,
Opašajo si meče,
Rogovi vojni svirajo,
Razvrščajo se gneče.

Odrinimo! glasi se klic,
Odrinimo nad Borno,
In poplašajmo broj krivic
Nad dušo to uporno!

Na jutru zarija še spí,
In ni še žarke boje;
Ko Ljudevit na boj hiti,
Vodóvec v Soči poje:

Vodomec.

Stoletja že prebivam tú,
Bojazni nimam, ne strahú,
Če tudi so v neslogi
Že tod se bíli mnogi.

Že mnog je v Soči mi zaspal,
In okrvavil Sočin val,
In mnogega junaka
Še smrt v valovih čaka.

Stoletja star sem vodni mož,
Pa toliko ni klal še nož,
Kot je moril sinoči
Ob vodi moji, Soči.

Knez Ljudevit želi si mir,
A Kadolah samó prepír,
Posavčan pred Furlani
Le stara prava brani.

Zaradi vere ni pretep,
Po lepi krajini pohlep
Pritiska od večera,
In ne krščanska vera.

Saj novi uk je uk mirú,
In ne prepírov, kakor tú
Med sabo rod se kolje,
S krvjó poliva polje.

Kedó med njima prav imá,
Doženeta naj si samá,
Pa krive so pogodbe,
Kjer meč zvršuje sodbe.

In téga več trpel ne bom,
Da tekla kri čez moj bi dom,
In Soče bistri vali
Krví ne bodo prali.

Pa zdaj gre Ljudevit nazaj,
In nekaj časa točil vsaj
Ne bo krvi mi vroče
Ob valih moje Soče.

Prav, Ljudevit naj poravná
Razpor med rodóm prej domá,
Potem naj meč nabrusi,
Da s ptujci se poskusi.

V ozadji vstvari varnost prej,
Potem šele za vragom glej,
Ko vtrdiš se močneje,
Potem prodri čez méje.

Pa vendar knez bi tu ostal,
Da bi o Kadolahu znal:
Čez Sočo so Furlani
Ga nesli v smrtni rani.

Ko to bi znal, bi mu sledil,
Še danes v pest bi ga dobil,
Potrl bi ga do cela,
In zmaga bi slovela.

In zvedel bi, kar krški dvor
Želi, kje biva Svitozor,
Proč bila bi priseza,
Ki zdaj še veže kneza.

Posvetne zgodbe tok je tak,
Da mnogo je zavito v mrak;
Drugač bi bilo dosti,
Ko znal bi svet skrivnosti.

Zaklad je v gori mož iskal,
Pa se prerano je skesal;
Zaklad se jel je znati,
Pa nehal je kopati.

Več let brodaril je mornar,
Da bi zasledil sreče žar;
Mornaril je čuječe,
Da ne bi zgrešil sreče;

Zadremal je trenutka dvá,
Takrat pa sreča priveslá;
Mornarja ni objela,
Naprej je odhitela.

I Ljudevitu Kadolah
Prišel bi danes v pest odmah,
Pa boj doma besneči
Vso srečo mu prepreči.

Varna in Diva.

Prelepi grad vrh skale v krškem doli,
Kot skrben varih s skale zreš okoli;
Oj, kolikrat si čuval narod svoj,
Ko pribesnel v deželo ljut je boj.

Od nekdanj ljudstvo bilo ti podložno,
In tebe slušajoč je bilo složno,
S teboj se rod je v miru veselil,
S teboj se v boju narod je boril.

Večerno solnce gre za laške griče,
Počasi narod v kočé se umiče;
Večera spevi ne pozdravljajo,
Od solnca nič se ne poslavljajo.

Oj, kje je narod, narod preveseli,
Kako kedaj mladeniči so peli,
Oj lepi dol, prelepi krški dol,
Kaj tare ljudstvo tvoje, kaka bol?

Grad tih je, kot da nikdo v njem ne biva,
A knez je stari v njem in mlada Diva,
Pa k njima sta se naselila v grad
Bolezen bridka in obupni jad.

Na postelji leži ubogi Varna,
V možganih mislij vojska je viharna,
Na srcu pa čutil teží mu kup,
In kup mu završuje bol, obup.

Pač mu jestvin donaša devče mlado,
In z vsem, kar grad imá, mu streže rado,
Pa jed nobena ga ne okrepi,
Nobeno vino ga ne razvedrí.

„Tú sedi k meni, Diva, hčerka moja!“
Odprè bolestno Varna usta svoja,
„Vsaj ti ostani mi in sedi tú,
Saj Svitozora več ne bo domú;

Da tebi vsaj potožim naj bolesti,
Ki kakor kamen mi ležé na vesti!“
Tik sede Diva s solznimi očmí
In na očeta glavo nasloní.

„Oh, zdí se mi, da nas so zapustili
Bogovi in k sovragu se nagnili,
Da, zdaj nad nami samo besja noč
Poskuša svojo črtopolno moč.

Oh, kaj mi bilo je, da slal sem sina,
Da strt je on in strta domovina:
Jedinca sina mi zaklal je meč,
In vojska hrabra se ne vrne več.

Mladostnega, neskušene ga v boji
Premágali so mnogobrojni roji,
Pripasati imel bil moj bi meč,
A ni ga; s tem zagrešil sem največ.

In Ljudevit ni kriv, saj on priseza —
In resen rek je Ljudevita kneza —:
Da prej ne bo mirú imel Furlan,
Dokler sledú o sinu ni na dan.

A ná! Doma mu rogovili Borna,
Dalmacija postala je uporna,
In ni še zvršil bojov svojih tam,
Že Ljudevita kliče boj drugam.

In to je bol, ki me mori in kolje,
Ker sam ne morem iti v bojno polje,
In da bolan ležati moram tú,
Ko krog in krog sovrag ne dá mirú.

Pozabil bodem Svitozora sina,
Da le ostane mirna domovina;
Bogovom le polagaj še darov,
Da zmagá Ljudevit in meč njegov.

Kako je, Diva, z ljudstvom mojim v doli,
In kaj počenja narod mi okoli?
Je zvest mi narod še tako, kot prej,
Kako se ljudstvo véde, hči, povej?"

„Ti vprašaš, oče, kaj tvoj narod dela?
S teboj dežela vsa je obolela:
Tvoj zvesti narod plaka noč in dan,
Odkar je zvedel, da si ti bolan.

In slednji dom izgubo objokuje,
In po junakih padlih ti vzdihuje,
Ta kres si mnogi je nevesto zbral,
Pa v borbi je pod Nanosom zaspal.

Ti vprašaš, oče, kaj godi se v rodi?
S teboj žaluje narod, knez, povsodi,
Za tvoje zdravje zmir žrtvujejo
K bogovom svétlim ti vzdihujejo.

Pripravni vse so zate žrtvovati,
Imenje, kri, življenje zate dati,
Za meče srpe dajo ti, kosé,
In kar železja v hiši še dobé.

In sami kujejo že meče nove,
Nasajajo bodala na drogove,
In v kije žreblje stavijo ostré,
Povsod za boj se úrijo možjé.

In žene dati hočejo uhane,
In pase z zlatom, srebrom okovane,
In deve prstane ti dajo z rok,
Motvoze same pletejo za lok.

Ne tarnaj, oče, narod ves te ljubi,
Nikar še upov zlatih ne izgubi,
In zate zoper vruga slednji mož
Do zadnjega nastavi oster nož.

In ded Moran na žrtveniški skali
Bogovom vedno sveti ogenj pali,
In že nam prerokuje boljše dni;
Naj nič bodočnost, knez, te ne skrbi.“

„Da ljubi rod me in dežela cela,
To vérujem, a roka mi je vela,
Kedó naj v vojski vodi narod moj,
Kedó pripravlja na preteči boj?"

„Saj Ljudevit ti je pobratim, oče,
Kar tebi ni, to njemu je mogoče,
In jaz junaka poprosila bom,
Da brani grad in tebe, rod in dom.

Saj Ljudevit železni ima roki,
Brezvspešni vanj sovražni so naskoki,
Kjer boj imel je, vrage je sesul,
Da bežal bi, tegá nikdo ni čul.

On up je tvoj in moj in trdna nada,
On up naj roda, krškega bo grada,
In Svetovit pomoči hoče bog,
Saj dobro mi svedoči tajni rog.“

„Da, na bogove stavim upe svoje,
Na Ljudevita in njegove roje,
Samo da kmalu spet ga tukaj zrém,
Da z modrim svétom dalje ga podprém.

Pa idi hči, do starega oprode,
Do Vraza, da na gosli mi zagode,
Naj mi zapoje kak vedrilen spev,
Da zabim malo svojih tog in rev.“

Odide Diva, deklica prekrasna,
Solza poteče jej čez lica jasna,
K očetu gori, Vraza odsloví,
Pred grad pod lipo sama odhiti.

Kedó pač Ljudevita teže čaka,
Kot ona čaka ljubljenca in plaka,
Kedo si Ljudevita bolj želi
Od nje? O dolgi dnevi in noči . . .!

Pevec.

Ljubko priklila
Zlata je Vesna,
Zemlji stopila
Spona se tesna.

V dupla zbežali
Ljuti so besi,
Skrila se v skali
Mórana v lesi.

Tekajo v doli
Vile poljanke,
V brdih okoli
Vile gorjanke;

Trosijo v cvetje
Rast in zelenje,
V mlado proletje
Bujno življenje.

Božičev truma V drevju ne jenja, Dokler ni šuma Polna zelenja.	Spejo orači, Pridni na delo, Njim pomagaci, Bógov krdelo.	Kurent poorje, Sitivrat seje, Járil čez morje Górek priveje.	Vile pod nebom Vodo lovijo, Z mavričnim žlebom Zemljo škropijo.
Niso vsa drva H kratí zelena, Bukvi je prva Čast podeljena.	Roka preblaga Boginje Lade V zémľjo polaga Drage zaklade.	Zemljo ljubkuje Solnce z oboka, Zemlja vzgojuje Dvojčka otroka,	Če dá viharja Stribog na polje, Trut pa ustvarja Vreme brž bolje.
Ko Svetovitu Solnčnemu bogu V jutranjem svitu Plešejo v logu,	Boginja Živa, Žitja nosilka, Dá, da izkljívá Sleherna bilka.	Dodolo, Lado, Ljubljenca vilam, Ima vse rado, Braní ju silam.	Vsi so veseli Škratejčki mali, Šetek pri jeli Čadež na skali.
Bukve zelene Veje otroci, Dédje in žene Imajo v roci.	Ko Porevita Rugevit zмага, V tla rodovita Zrnje se vlaga.	Če pa Belina Žezlo je vroče, Neha vročina Mokoš dá moče.	Krška dolina! Prija te vlada, Bógov družina Z blagri oblada.

(Dalje.)

Judita.

(Roman. — Spisala *Pavlina Pajkova.*)

I.

Vroč je pripekalo solnce v veliko šolsko sobo skromnega trga na Slovenskem. Prašni toplomer, ki je visel na žreblju tako velikem, da bi se bile lahko lestvice nanj obešale, kazal je 25 stopinj toplote. In šola je bila še prazna. Kako visoko dospe šele čez kake pol ure, ko bo 60 do 80 paglavcev podkurilo zrak s svojim razgretim dihanjem! Muhe so v kolobarih veselo plesale ter se zadevale na šipe zaprtih oken. Samo jedno okno je bilo na pol odprto, in skozi to je sedaj pa sedaj prifrčal v sobo debel sršen ali drobna osa ter s svojim bučanjem oglušal tanko brenčanje muh.

Vrata se odpró. V sobo stopi starikav, nekoliko že sključen mož. Bil je bledih, upadlih lic, kakor človek, ki se ubija čez svoje moči, a častite in prijazne zunanosti. Njegovo kretanje je bilo navzlic temu gibčno in živahno, njegovo oko navdušeno. Bil je domači učitelj. Stopil je s krepkimi koraki na sedež in ondi pospravil po mizi, nalil črnica v tintnik, postavil ravnilo na desno, odprl miznico ter prebiral po katalogu in ob tem kimal ali majal z glavo, kakor bi hvalil ali grajal. Nato stopi s sedeža in se ozre po šolski sobi. Njegovo oko je kazalo, da mu je dobro pri srcu. Videti je bilo, kakor da je ta preprosta sobana z oglaženimi klopami in s pajčevino po stropu ves njegov svet. Po prahu, ki je kril klopi, bile so utisnjene posamezne črke, številke, imena, tu

pa tam tudi kaka čudna podolgasta ali trioglata človeška glava, s krivim, dolgim nosom, velikimi ušesi ali štrlečimi rožički, sami izdelki bosonogih umetnikov, ki se po pet do šest ur na dan nauživajo po onih klopeh modrosti in učestnosti. In starček, ki je bil teh veleumov učitelj, voditelj, da, celó nekakšen oče, nasmehe se dobrohotno vpričo porednostij svojih gojenčkov. Saj jih hoče do dobra posvariti, ker se bavijo s takimi praznimi stvarmi, med tem ko se on ubija s poučevanjem in razkladanjem; a sedaj, ko jih ni še tu, ne more zakriti nekega veselja ob igračah, ki ga spominjajo njegovih otročjih let. Ali ni delal tudi on prav tako v oni davni presrečni dóbi nagajivosti in porednosti?

Zazdi se mu, da je zaduhlo v sobi. Odpre široma vsa okna. Ozre se okoli šolskega splotja in se začudi. Še nobenega otroka od nikoder; vse tiho krog in krog! Le tam po majhnem dvorišču stopa počasnih lenih korakov zaspáni maček in poleg pasje kolibice se preganja domača kuretina, zobaje ostanke od poldanske mize hišnega variha, zvestega Fida. Le-ta čepi sit in zadovoljen na pol v kolibici, na pol izven nje, z gobcem naslonjenim na sprednji šapi, z očmi rdeče obrobljenimi, zaničevalno uprtimi na lačno druhal v svoji bližini.

Hipoma začne z repom mahati in pogled mu postane mil in goreč. Zagledal je na oknu sebi nasproti svojega gospodarja, učitelja. Le-ta mu namigne z roko v znamenje, da ga ume, potem se odmakne od okna.

Aurora (zarja). (Po sliki Guida Renija.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

V Sisek-gradu.

Knezi in županje mladi
 Na gostéh so v Sisek-gradu,
 Na gostéh pri beli mizi
 So od daleč in od blizi.
 Pijejo rudeče vino,
 Ostrobreško kraljevino,
 In veléško vince sladko
 Vsem veljakom teče gladko.
 In zvenijo polne čaše
 Ter napajajo boljaše,
 Vse boljaše od Posavja,
 Od Prikolpja in Podravja
 K Ljudevitu vsi župani
 Prišli so od daljne strani,
 Da častitajo mu k zmagi,
 K slavni zmagi nad sovragi;
 Knez proslavlja zmago dvojno:
 Strl je Kadolahu vojno,
 Zmagal kletega je Borno
 In Dalmacijo uporno.
 In veselo se naglaša
 Danes, ko se prazni čaša,
 Da je boj končan s Furlani,
 Kadolah je šel k Moráni:
 V bitki z Ljudevitom vroči
 Ranjen bil je grof ob Soči.
 Ljudevita ostro jeklo
 V prsi mu je rano vseklo,
 Hiral je in je bolehal,

Dokler ni živeti nehal.
 In zato Slovenec brati
 V radosti se dnes s Hrvati,
 In zato se danes poje:
 „Kadolah končal je boje,
 Oni, ki je k nam prodiral,
 Tlačil nas je in zatiral.
 Nikdar ni mu bilo dosti,
 Naj odrl je nas do kósti.
 Naši žulji so sejali,
 Franki žetev so pobrali.
 Kri po risje je izpival,
 Mi smo delali, on vžival;
 Vsaka sila gre do časa,
 Proč je zdaj gospodstvo s Krasa.“
 Pa se Ljudevit oglasi,
 Glasno pravi in počasi:
 „Ali znate, duše moje,
 Kake sem imeval boje.
 Ljute boje nad sovragi?
 Bíl sem boj za zemlji dragi,
 Za ravnотно nam Hrvatsko
 In slovensko zemljo bratsko.
 Branil naše sem bogove,
 In ognjišča in domove.
 In otel sem naša prava,
 Vsem bogovom stokrat slava!
 Vsem bogovom stokrat hvala!
 Vojska vrlo mi je stala.

In Perunu hvala vzlasti,
 Ki sovragu strl oblasti.
 Z mano bili so bogovi,
 Vaši meči in sinovi,
 Spremljevala nas je sreča,
 Kjer je bila bojna gneča.
 In zato vam zdaj napivam,
 Dolgo znam, da ne počivam.
 Če sem vruga strl ob meji,
 Prišel bo še močnejši.
 Če za enkrat je potlačen,
 Prišel bo še bolj razkačen.
 Če se jeden vrag pobije,
 Pribesné na novo trije.
 Pa naj pride: še je jeklo
 V desni moji, da bo seklo;
 Pa naj pride: še so bratje,
 Vsi Slovenci mi, Hrvatje;
 Pa naj pride: še bogovi
 Z mano bodo v vojski novi,
 Pa naj pride: še junake
 Dali boste mi v vojščake.
 Saj ste z mano v bratski zvezi
 Vsi župani še in knezi.
 Hrabro v bojih zmir smo stali,
 Kjer smo stali, smo zmagáli.
 Hočemo pa i v bodoče
 Tepsti hrabro, še bolj vroče.
 Nekaj le mi v srce seza,
 Bol, da ni tu s Krke kneza.
 Stari Varna je v bolesi,
 Kar je čul o tožni vesti,
 Kar je čul, da Svitozora
 Strla je furlanska mora.
 Mene pa — bogovi! — mene
 Glas prisege dalje žene,
 Da poiščem Varni sina,
 Da dobi ga domovina.

Iskal sem ga, nič ni čuti,
 Strl ga li sovrage je ljuti,
 Ali je pobratim dragi
 Kje v zaporu med sovrage?
 Meč v nožnici moj ne bode,
 Dokler ne zjasnim usode
 Mladega nam Svitozora,
 Sled o njem se najti mora.
 Vi, županje, pa pomoči
 Dajte želji moji vroči . . .
 Sluga brzi, ne odlašaj,
 Urno vina nam donašaj,
 Da utrdi v nas se zveza
 In zvestoba se priseza!
 Vsi očetje zagromijo,
 Jednoglasno mu velijo:
 „Ne odlašaj, knez, priseze,
 Da si ne nakoplješ jeze.
 Ako božji črt te najde,
 Brzo slava tvoja zajde.
 Kdor pobratima pozabi,
 Brž Morána ga pograbi.
 Išči sina knezu Varni,
 Naj ti boji so viharni,
 S tabo v vsej smo domovini,
 S tabo mi in naši sini,
 S tabo v miru smo in v boji,
 Naši meči, knez, so tvoji,
 Kar premoremo boljši,
 Tvoji so i zlati naši.
 Zate damo vse imenje,
 Zate damo kri, življenje.
 Brani dalje naša prava,
 Da ne jenja naša slava.
 In maščuj nad ljutim vragom,
 Kar je nam počel pred pragom.
 Taka naša je priseza:
 Čuvajte bogovi kneza!“

Zdravica.

O sladko vince, trtni sok,
 Ne damo preje te iz rok,
 Da nas zvedriš,
 In okrepiš,
 Za kopje, sulico in lok.

Vinograd nam te je rodil,
 Da bi junak z junakom pil.
 Ogrevaj kri,
 Krepiš moči,
 Da bolj sovrage bi podil.

Naš Ljudevit je boj končal,
 Na zmagoslavje nas pozval,
 Nalijmo mu,
 Napijmo mu,
 Da zdrav bo sto let še ostal.

Le teci k sodu brž, točaj,
 Donesi vina nam nazaj.
 O Radegost,
 Naš dom je prost,
 Za nekaj časa prost je vsaj.

In kakor vince to gori,
 Naj Ljudevitu vreva kri,
 In Svetovit
 Tu čuva škit,
 Kjer koli nadenj vrag besni.

In kapljic kolikor imá
 Ta čaša, toliko naj dá
 Junaških rok
 Za meč in lok
 Ti, Svetovit, vladar svetá.

In vsi napivamo ti v tó,
 O Ljudevit, vojuj srčnó!
 Ti moč imaš,
 Ti up si naš,
 To trdimo ti vsi glasnó!

Svitozor in Fortunat.

Kako je zala širna zemlja,
Nebrojne njene so lepote,
Za čudom čudo se odgrinja
V zrkalu stvarnične krasote:
O svet, o svet, ti si krasán!

Na Gradežu ob ranem jutru
Móž dvoje šeta se po trati
Med lavorji in oljčnim drevjem,
Knez Svitozor ob Fortunati,
Knez mladi, ki je bil bolán.

Bolán je bil od silne rane,
Ki vsekli so mu jo Furlani,
Ko bil pod Nanosom se ž njimi.
To bilo je v poletji lani,
Sedaj okreval je bolnik.

Okreval je in moč se vrača,
In jačijo se spet mu kite,
Ker skrbno ga očak je lečil,
Sledú ni več krvi prelite,
Spet Svitozor je čvrst bojnič.

Za sivim krasom skalne Istre
Rumeno solnce kvišku speje
In tisoč zlatih žarkov siplje
Po nebu in na zemljo greje,
Prirodo vso iz snà budi.

V ozadji, gori po Tirolah
Zlatí vrhé gorá orjaških,
Svetloba zlata se razgrinja
V vinogradih in poljih laških,
Kjer lovor vedno zeleni.

Mej Istro pa in poljem laškim
Zgibava morsko se valovje,
In po valovih v belih jadrnih
Brodari sem ter tja brodovje
Čez širno morsko plan naprej.

Začudeno zre knežič s Krke
Te divno-čarobne prizore,
Zdaj v Istro zre, zdaj v morje sivo,
Zdaj na tirolske strme gore;
Kaj tacega ni zrl doslej.

In roki sklene knežič mladi
Osupnjeno, globoko vzdihne:
„Oj ta prizor! oj lepa zemlja —!“
Spet zroč začudeno utihne,
In zre in zre, kot bil bi nem.

Tedaj pa Fortunat pristopi,
Potipa z desno ga po rami:
„Tu gledaš, kar sem kdaj ti pravil,
Le iz začudenja se predrami,
Da ti še dalje kaj povem.

Glej, knežič krški, tu krasota
Odpira tvojemu se oku,
Morjé pred tabo, kras v ozadji
In solnce na neba oboku,
Planine in ravnó poljé.

Prizori ti so raznolični,
Pa vendar nekaj jih združuje
V vzajemno stvarstvo in celotno,
V lepoto, ki jo občuduje
Strmeče tvoje zdaj srcé.

Prizor, ki zre oko ga tvoje,
Je bitja onega zrkalo,
Ki je obstoj, ki je življenje,
Lepoto čarno stvarstvu dalo:
Iz stvarstva ti odseva Bog.

O Bog, nestvarjena lepota,
Neomejeno bitje večno,
Ti stvaril si prirodo zalo,
Da bi človeštvo bilo srečno,
Zato svetá si stvaril krog.

In stvaril si najprej puščavo,
Vso mitvo še in brez življenja,
Vspopolnjeval si jo počasi,
Sadil si cvetja v njo, zelenja,
In vredil v njej si toke rek.

Pripel še na neba višave
Nam mesec, solnce si goreče,
In nasejál v nezmerni prostor
Ozvezdja lučice blesteče
Ter jim odkazal redni tek.

Odkazal pota si viharjem,
In strelo si prižgal v oblaku,
Poslal v vodovje rib si vrste,
In stvaril ptic rodove v zraku,
Neskončni Bog, nebes Gospod!

Na zemlje širnih si planotah
Laznino stvaril in živino,
In hribe, gozde in doline
Napolnil z divjo si zverino
Po redu vse, za rodod rod.

In ko pripravil si stanišče
In za obstoj si vse mu vredil,
Naposled stvaril si človeka,
Iz ila truplo si naredil,
Življenja dal si mu duhá.

In ta ti vzor je bil lepote,
Cel svet si, Bog, v človeku združil,
Dal vrhu mu podobo svojo,
Da zemlji kralj je, tebi služil,
Spoznaval tebe bi Bogá.

Telo si dal mu nevmrjoče
In bister um in pamet jasno
In rekel si, ko si postavil
Ga v rajsko bivališče krasno,
Da biti mož ne more sam.

In rebro možu vzel si v spanji,
Iž njega stvaril si družico,
Dovédel si v veselje k njemu
V življenji zvesto pomočnico,
Bilá sta Eva in Adám.

O dober bil si, Bog, človeku
In ljubil si ga ti popreje
In znati htel si, če človeka
Ljubav do tebe tudi greje,
Zato si mu zapoved dal.

A čuvaj, Svitozor, besedo:
Iz pekla se priplazi kača,
Hudobna kača, angel zlobni,
Ki pravo vedno preobrača,
Odkar rodil je greha kal.

In kača ta napuha polna
Zavržena v prokletstvo črno
Z zapeljevanjem v prosto voljo
Vsadi človeku greha zrno,
In človek prvi je grešil.

In v smrt je človek bil obsojen —
Pravica božja je velika;
Velika pa je i ljubezen,
In Bog obljubi Rešenika,
Da človek bi odrešen bil.

Po štiri tisoč dolzih letih
Devica dete je spočela,
Včlovečeno Besedo božjo,
Da ž njo človeštvo bi odklela,
Sin božji je trpel in vmrl.

Trpel je Jezus, nas odrešil,
Zapustil nam nebeške uke,
Postavil nam daritev večno,
Spomin na svojo smrt in muke,
Nebo zaprto je odprl.

Že dali kri so milijoni,
O Svitozor, za vero sveto,
In s čudeži se potrjuje,
Da v njej človeštvo je oteto,
Ljudem rešitve druge ni

In koder solnce zlato sije,
Oznanja že se nauk božji,
Kraljestvo božje se razširja
Po celem zemeljskem okrožji,
In oblažuje uk ljudi.

Prepričal si se, knežič vrli,
O pravem uku tu med nami;
Veliko že ti biva znano
O Bogu pravem, veri sami,
In zdaj se dalje prepričuj.

Poslušaj uk in sam razsojaj,
Razsojaj uk po umu svojem
In prepričuj se o resnici,
Ki v govoru jo čuješ mojem,
Potem vse modro ocenjuj.

Primerjaj uk s poganstvom črnim,
Ki temno vse je, v meglo skrito;
Božanstva so izmišljotine,
Vse v bajnost staro je zavito,
In vse ugiblje se samo.

In glej krščanstvo, uk ljubezni,
Kako so jasne nam resnice,
Še onkraj groba uk naš sije:
Nebo nam kaže, pekel, vice,
Kje imate v poganstvu to?

Kje bilo je poganstvo staro
Razvito bolj in bolj vrejeno
Kot v Grški stari, v starem Rimu?
In glej, sedaj je vse puščeno,
Ker vse so bile le laži.

In laž obstanka nikdar nima,
Če tudi vekov kaj kraljuje,
Naposled pa resnica večna
Odstranja vse in vse zmaguje,
In ta v krščanstvu nam žarí.

Sinovi enega Očeta,
Za en namen so vsi narodí,
Da pravega Boga spoznajo,
In zmirom ga časté povsodí,
To vséh narodov je poklic.

In Franki silni in Furlani
Hté širiti nam vero z mečem,
Pa nauk naš je stvor ljubezni,
To vsakomu pred Bogom rečem,
In ni uk sulic in pušic.“

Pa Svitozor mu odgovarja:
 „Častiti Fortunate, oče,
 Z naukom tvojim vprek se strinjam,
 Potrditi je vse mogoče,
 Pa vendar ljubim narod svoj.

Dani, očak, se že mi v glavi,
 Resnico ukov uvidevam;
 Pustim naj vero li očetov
 In naj za novo se ogrevam?
 Oj v srcu ljut besni mi boj.

Res, lep je Bog, o katerem praviš,
 Da stvaril vse, in stvarstvo vodi;
 I lepa naša so božanstva,
 Pretrdo jih, očak, ne sodi,
 Ko praviš, da jih ni celó?

Pa kdo je vodil narod mili,
 Slovenski narod, njega prava,
 Kedo mu daje moč in hrabrost,
 Da vragov toliko zmagava:
 Božanstva, menim, le samó.“

„O Svitozor, očetov vera
 Je zmota, ki ljudi le vara,
 Slepí narode, v blodnje vodi
 Hudobec, ona kača stara,
 Zmotnjave oče in laži.

In prvi je namen človekov,
 Da dušo reši in zveliča;
 Narava ljudstva pa je taka,
 Da rajša sluša glas hudiča,
 Kot to, kar večni Bog velf.

To, knežič, delo je peklenško,
 Odkar je zlodej v greh zavodil
 Človeka prvega še v raji,
 Najrajši bi, da ta bi blodil
 Po temi in bi v zmoti bil.

In človek krona je stvarjenja,
 Služiti slednja stvar mu mora;
 In zdaj pa človek stvari služi,
 In obožava se natora
 In skrivna moč prirodnih sil.

Božanstva so izmišljotine,
 In ničevost poganstvo celo,
 To so laži in zgolj slepila,
 Poganska služba prazno delo.
 Le jeden je resnični Bog.

In ta se nam je razodeval
 In nam ohranjal vero sveto
 In trdil s čudeži resnico,
 Po razodenju nam začeto.
 In širil jo čez zemlje krog.

In kje poganstvo ima čuda,
 In kje poganstvu so svetniki,
 Ki s čudi so v nebeškem dvoru
 Postali srečni in veliki?
 Svetost imeva le kristjan.“

„Pa, Fortunat, predobri oče,
 I našim gre bogovom slava,
 In znana moč je Svetovita
 In moč Peruna in Triglava,
 In Radegost je bog poznan.“

„O Svitozor, preblagi kneže,
 Človeška duša vere rabi,
 Če duša istine ne najde,
 Pa zmotijo jo uki slabi
 In laž resnico namesti.

A isti duši Bog je vcepil
 Goreče želje po resnici,
 In po resnici v srcu modrem
 Oglašajo se željni klici,
 Dokler resnice ne dobi.

In mladi knez, ti narod ljubiš,
 Svoj rod, ki češ mu glava biti,
 Pa če osrečiti češ narod,
 Resnici daj ga pridobiti,
 Resnico rodu oznanjuj.

Podjarmiti če Frank Slovence,
 Nadvlado svojo če jim dati,
 In Nemeč kruti od sevéra
 Jel ž njimi se je bojevatí,
 Slovenec se samo vojskuj.

Saj njima, knežič, ni za vero,
 O, njima je za zemljo zalo;
 In to Slovencev tvojih srca
 Je s črtom, studenjem navdalo,
 Pa tega ni zakrivil uk.

Po činih vere teh ne sodi,
 Saj vera tega ne velevala,
 Da narod narod si podjarmilja,
 V okove sužnosti ga deva,
 In toliko provzročal muk.

Če brusijo si meč, bodalo,
 O, tega ne uči jih vera,
 Ljubezen vera je donesla
 Od jutrovega do večera,
 Ljubezen jo razširjal tu.

Če uk resnice več ne zmore,
 Kot meči, sulice in strele,
 Potem je prazno, kar ti pravim,
 Resnice te naj bi skopnele,
 Prošle iz slednjega rodú.

Glej, v mukah cerkev nam je rastla,
In kri je tekla na potoke;
Nad verniki so trli meče,
Lomili sulice in loke
Vseskozi do današnjih dnij.

In vendar sveti uk prodira,
Porušene so temne ječe,
In rablji vsi so onemogli,
Ki klali v ječah so ječeče,
Vse proč je, Kristov uk živi.

Mogočen Rim je bil nekdanji,
Nepremagljivi njega škiti,
In Azija in vsa Evropa
In Afrika se pokoriti
Je morala, kot htel je Rim.

Prekrasni njihovim bogovom
Po zemlji kdaj so hrami stali,
V njih družili so umetniki
Vse znanje, kolikor so znali:
Pa strti so — bogovi ž njim.

In dvanajst ribičev preprostih
Poide v svet iz Galileje,
Oznanjujoč resnico večno,
In brž duh božji vse preveje,
Poganstvo hira bolj in bolj.

Trudili kdaj so svoje glave
Po svetu stari modrijani,
Kako bi ljudstvom opomogli,
Da srečni bili bi zemljani,
Iznašli so, a ne dovolj.

Pa primi v roke knjige naše,
Na razpolago jih je dosti
In čitaj, potlej pa razsodi,
Kje čul jednake si modrosti;
Prevzvišen je in vendar prost.

In ta uk, Svitozor, odnesi,
Med narod svoj in ga oblaži,
Otmí slovenski rod temoti,
Resnico večno mu pokaži:
Ta uk ni sužnost, je prostost.

In v jednom Bogu, v jedni veri
Naj združi narod se tesneje,
Odbijal lože bo sovrage,
In lože branil svoje meje,
Če v veri narod bo jedin.“

„Kako bi mogel, oče modri,
Ustavljati se tej besedi;
Pa sam ne vem, pri čem da bivam,
Ti poučuj me v sveti vedi,
In jaz ti bom poslušen sin.“

Angelski spev.

Aleluja, aleluja.

O velik si, nebes vladar,
To kliče, priča slednja stvar:
Z mogočno stvaril si rokó
Obnebjé zalo in zemljó.
O velik si Gospod.

Aleluja, aleluja.

Ti stvaril solnce si svetló,
Prižgal si luno na nebó.
In ti zažaril zvezd si kras,
Da ljubko gledajo na nas.
O velik si Gospod.

Aleluja, aleluja.

Ti stvaril strme si goré,
Pokril si s snegom jim glavé,
Ti skopal struge si vodá,
Odkazal tek jim do morjá.
O velik si Gospod.

Aleluja, aleluja.

Ti stvaril, Bog, si morski val.
Globino zmeril morskih tal;
Le ti zaklad morjá poznaš,
Preštete ribe v njem imaš.
O velik si Gospod.

Aleluja, aleluja.

Ti slal, o Bog, si ptice v zrak,
Ti vodiš meglo in oblak,
Ti vseh vetrov imaš zapáh,
In strela v tvojih je rokáh.
O velik si Gospod.

Aleluja, aleluja.

Ti vzbujáš, o Gospod, pomlad,
Ti daješ cvetje, rast in sad;
Nobena bi ne klila kal
Brez tebe, Bog, iz zemlje tal.
O velik si Gospod.

Aleluja, aleluja.

Vzbudite se, narodi vsaj,
Zakaj odlašate, zakaj?
Spoznaj, spoznaj, človeški rod,
Da nad teboj živi Gospod.
O velik si Gospod!

Aleluja, aleluja.

Živalstvo vse je tvoja last,
Čebelo drobno vodiš past,
Orjaka slona ti živiš,
In ti bivóla preskrbiš
O velik si Gospod.

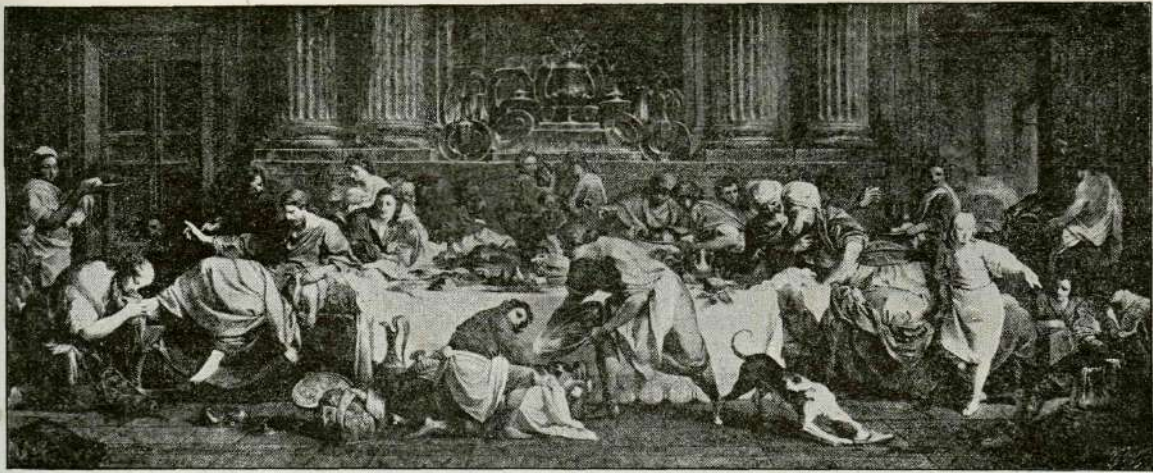
Aleluja, aleluja.

In človek je najlepša stvar,
Na zemlji najbolj, Bog, ti mar,
Saj vse, kar stvaril si okrog,
Le zanj si stvaril, večni Bog.
O velik si Gospod.

Aleluja, aleluja.

In glej, ko stvarstvo vse pozná,
In za očeta te imá,
Le človek se upira ti,
V nevere zmoti hira ti.
O velik si Gospod.

(Dalje.)

Magdalena mazili noge Gospodove pri pojedini farizejevi. (P. Veronese.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Sestanek.

Mrak je; skrbno kmet zapira lése,
Drobnico v plotove varno vganja,
Da pred volkom lože se ubranja,
Kadar temna noč razpné zavese,
Da nezgoda v noči kaka v hrami
Njega in otrók iz sna ne vzdrami.

Povečerjal je seljak pri hlebi,
Zapahujejo se duri vežne,
Temna noč pa zvezdic čede nežne
Za vrstjo prižiga gor na nebi,
Da gorijo žarko v temni noči,
Ko seljak počiva mirno v koči.

V krškem dóli noč je tiha, mirna,
Sova le po gričih se oglašá,
Ko med polhi jej je mastna paša;
Krka le šumeva sedmovirna
In valí čez slape in jezove
V daljne kraje sivkaste valove.

Kjer pa zopet se umirja voda
In postaja struga jej ravnótna,
Ščuka skače nad vodó togótna,
V hrano ribjega iščoč si roda;
Po grmovju bovleške strmine
Plazijo pa divje se zverine.

Temo stvarili so zli duhovi,
Da tem lože kažejo oblasti,
Dela svoja besí, zle pošásti,
In boré se z dobrimi bogovi;
Venđar si ljudje noči želijo,
Strujeni od muk, da se naspíjo.

Noč pa tudi zla, gorjá prižene:
Tat po noči k hramu se priplazi,
V jamo potnik in v vodó zagazi,
V temi kolje ovce volk zgubljene,
In bolniki se bojijo noči,
V noč solzé za dragim draga toči.

* * *

Pot peljá navzgor ob Krki reki,
Z belim kamenom trdó nabíta,
In po poti vdarja moč kopíta,
Da v goró zvenijo votlí jeki;
Vranec dirja po nabíti poti,
Brhko teče v mraku in temoti.

Brhko vranec gre, noseč junaka,
Vrlega v mladostnem cvetu, v moči,
Protí gradu gor drvíta v noči,
Kjer nekdó junaka težko čaka.
Pač mudí se jezdecu do grada,
Ker priganja vranca in vspodbada.

Nič ni strah ga, Ljudevita kneza,
Dasi moti sem ter tja ga veša,
Ljudevita s poti nič ne zmeša,
Varno vodi vranca, k tiru dreza,
Ne boji se zlobnega človeka,
Saj ga ni, da on ga ne poseka.

Varno prsi mu oklep oklepa,
In oklep mu tudi ledja brani,
Meč ob boki in bodalo v dlani,
Ni se bati mu ničesar z lepa,
Volka, ne medveda kosmatinca,
Risa ne, ne družega zverinca.

Mnozega končal je že medveda;
Koliko njegova že je strela
Volkov, risov v drobovje zadela,
In zverincev, družih mesojedov!
In zato se bati ni junaku,
Ako jaše sam v ponočnem mraku.

Sam po mraku proti Krki jaše,
Lahko vzel s seboj bi spremljevalce,
Pustil pa doma je bojevalce
In župane zveste in boljaše,
Naj se vojna trudna odpočine,
Da na boj, ko pride, spet odrine.

Jaše sam, še daleč je do grada,
Misli pa so že na krškem dvori
In pri Varni knezu v hramih gori,
In pri njej, do ktere davno nada
Žene ga, da zopet ž njo se snide,
Ktera toži že, zakaj ne pride.

Krški grad zaprl je trdne duri,
Duri iz železa močno zbite,
Straže so v stolpih v zidu skrite,
Pazijo na grad ob nočni uri.
V gradu, v hramu vedno še v bolesti
Varna knez leži, starosta zvesti.

Sam leži na svilnati blazini,
Tik gorí pa sveča mu brleče,
Spanje na oči mu prití neče,
V glavi vzbujajo se mu spomini,
Oj spomini zlatih dnij mladosti,
Hrabrosti spomini in kreposti.

V mislih broji vojske pridobljene,
Broji z lastnim mečem strte vrage,
In v Morani speče mnoge drage,
Broji dneve sreče si kaljene,
In na svojega rodú zvestobo
Misli, na sovragov novih zlobo.

In na mrklo razsvetljeni steni
Javorjeva bela je polica,
K stropu svilnata jo pně vrvica,
Na polici pa so razvrščeni
Svetlih bogov pozlačeni kipi:
Tja se knez ozira v vsakem hipi.

Prosi pomoči si od Triglava,
Svetovitu vdano se izročá,
In Peruna prosi, naj odloča
Boje in slovenska brani prava,
Sitivrata, da polje zboljšuje,
Kurenta, da naj nad trsjem čuje.

In ležeč na postelji pri lini,
Tudi lino sčasoma odpira,
Zvedavo po zvezdah se ozira:
Bogi znado, katero na višini
Rojenice njemu so prižgale,
Ali še gorí svetlobe zale —?

Kdo ugibal bi duhov skrivnosti,
Bolje je, da skrito je prihodnje;
Ko biló bi znano, saj bi blodnje
In nemiri bili še bolj gosti,
Upov solnce zlato bi se skrilo,
Srce bi človeku mrtvo bilo.

V gradu krškem sobica je dična,
Strop iz javorjevih desk je belih,
Tlak iz hrastovih je začrnelih,
V kotu jednom je podoba mična
Lade boginje, in v drugem Žive,
Varihinj prelepe grajske Dive.

Cvetje zalo raznovrstne boje
Po posodah umno nasajeno,
Belo, modro, pisano, rumeno,
Drevjiče razrasteno na dvoje
Okraševa boginj dve podobi,
Divi varihinj v kotičih v sobi.

V steni belí proti solnca vshodu
Lina je odprta po dolini,
Diva zala pa sloni na lini,
Zročá v dol in po nebeškem svodu
Dolgo že, odkar je mrak razgrnil
Kрила svoja in gore začrnil.

Gleda doli v temno noč raz lino,
Gleda, pazi, vleče na ušesa,
Pa ne čuje nič, ne vzre ničesa,
Kot le zvezde, ki krasé višino,
Vodne čuje vale le šumeče,
Listje, ki na tópolu trepeče:

Saj je rekel k njemu sel poslani,
Da se danes vidimo tu v gradu,
Solnce pa odšlo je že k zapadu,
Mrak se je razgrnil po poljani.
Ljudstvo mirno v kočah svojih sniva,
Bogi znado pa, kje on mi biva?

Čakati — hudo je to na sveti,
Ko je dan, trenutek že naznanjen;
Človek nikdar bolj ni v srci ranjen,
Nič ne more duše bolj boleti,
Kakor, če ne dojde zaželeni:
V večnost so trenutki spremenjeni.

Klicala bi z line z glasom močnim,
Šla naproti, kamor Krka teče,
Toda, kaj mi oče stari reče,
Ako idem z grada z mrakom nočnim?
Ljudevit, oj kje si? pridi, pridi,
Da oko te moje zopet vidi!

Duša draga, kaj te zadržuje,
Da te danes bilo ni do grada?
Ali te sovražnik spet napada,
Ali meč ti zopet se bojuje?
Morda, da bolezen te ovira,
Ali ti zverina pot zapira —?

O, da dade sokol mi peroti,
Lahno, tiho z line bi sfrčala,
Tebe, dragi, varno bi iskala,
In letela tebi bi naproti;
In ko našla, Ljudevit, bi tebe,
Od veselja zabila bi sebe. —

Čuj, jeklene podkve peketanje!
Kdo je? Ali Ljudevit je blagi?
Ali grad napadejo sovragi —?
Čuj! in zopet — zopet — so li sanje —?
Prav tako noben ne stopa vranec,
Kakor Ljudevitov, gor čez klanec —

Gleda Diva, moč očij upira
Doli pod zidovje, kjer kopito
Zmir glasneje vdarja pot nabito;
Svečo vzame, sveti, se ozira
V radosti, da njega bo spazila,
V strahu, da se ne bi le motila.

Bledo sega žarek luči z line
Čez zidovje dol na pot pod gradom,
Mej visocih tópolov nasadom,
Pa naenkrat žar nazaj odsine,
In odsinja, vedno bolj odsinja,
Včasih pa presledkoma izginja:

Oh, je že, poznam, čelado zlato,
Z dragim je kaménjem vsa obita,
In kaménje to mi luč odsvita,
Biseri, ki jo krasé bogato.
Pa zavikne Diva zala z line:
„Ljudevit!“ in klic v temino zgine.

Divin vik razgubil se je v noči,
Pa prišel je na uhó junaka,
Ki, da tu po strmi peš koraka,
Bliskoma kot jelen s konja skoči,
Pa odzove viku se na lini:
„Diva, vrata v dvor odpri grajščini!“

Lahno bolj je knez besedo rekel,
Diva čuje pa dovolj jo glasno,
In umeva Ljudevita jasno;
Kakor zajec bi pred lovcem stekel,
Plane Diva doli iz stanice,
Plane kar čez dve, čez tri stopnice:

„Brzo Slavko, Živko brzo k meni!
Z vrat zapahe brž, brž odslonita
In v zapahnice jih odmaknita;
Hoj vratar, brž vrata mi odkleni:
Iz Panonske, daljnega mi kraja,
Knezič Ljudevit na grad prihaja.“

Zahreščijo hrastovi zapahi,
Zarozljajo v vratih močni ključi,
In v dvorišču straža kreše luči,
Diva pa vsa v radosti in strahi
Brž odslanja težkih vrat tečaja
Prišlecu v pozdrav rokó podaja.

Kdo opisal bi trenutje srečno,
Kdo bi zmeril Divino veselje?
Zdaj pač nima v srci druge želje,
Kakor, da bi ž njim ostala večno.
Nima glasa, ne besede nima,
Kar jo vpraša, le smehljuje kima.

Hajdi gori! Knezič se zasukne,
Brzo prime roko tesno roka,
Da v koščicah drobnih Divi poka,
Brzih nog za knezom Diva smukne;
Že sta gori v zalem knežjem hrami,
Njun prihód iz sanj mi Varno vzdrami:

„Radegost te zri pod krovom mojim!
O samó, da zvest si mož obljudi,
Da ne bodem mrl na dvojni zgubi,
Ko trpim bolest za sinom svojim,
Naj mi zvest ostane vsaj pobratim;
Da si prišel, trud ti rad poplatim.

Sedi tu, ker truden si od poti,
Sedi tu na stol in na blazino,
Diva, ti pa hiti brž po vino,
Urno teci, nič se mi ne moti,
Onega donesi z laške gore,
In jedil, kar koli grad premore . . .

Prvo je, junak, da me tolažiš,
Da poveš mi kaj o mojem sini,
Da poveš, kako je domovini,
In kako domovju meje stražiš,
Bodo se božanstva nam otela — ?
Prav zato poslal sem pó-te sela.“

„Varna, težka staviš mi vprašanja,
Pa še teže je odgovoriti:
Praviti o sinu, vojni zbiti,
Praviti o smrti grozi klanja,
To ne bo v tolažbo tvoji vesti,
To ti bo še zvekšalo bolesti.“

Vendar, vdaj se, knez, Peruna volji:
Kot po selu bil sem ti naznanil,
Sina nisem ti obelodanil;
Bilo ni ga v mrtvecih na polji,
Bilo Svitozora ni mej vragi,
Bilo ni ga po dobljeni zmagi.

Up pa vendar naj te še tolaži,
V meni tudi nada je velika,
Da dobim še sina ti jetnika.
Trden up pa redko zgine v laži;
Saj bogovi so, kateri dado
Tolažilno iskro srcu: nado.“

„Trdim, Ljudevit, kar um tvoj pravi.
Gori nad oblaki so bogovi,
Njim podložni zemlje so rodovi,
Česar ti ne znaš, to bog ozdravi.
Vendar pa, zakaj osoda mene
Iz obupnosti v obupnost žene?

In v obupnost me ženó iz upa:
Nič mi ne pomaga več molitev,
Prošnja ne, nobena ne daritev;
Kar prejmém, je vse le toge kupa.
Zdiham tu po dnevu in po noči,
Pa zastonj, za mé ni več pomoči.

V gori stara bila je košuta
In teletce mlado je vodila,
Oh, kako žival je srečna bila;
Pa sprožila lok je roka kruta
In zadela mlado je s pušico:
Kdo tolaži starko naj samico?

Ptica v gnezdu izvali mladičke,
Pridno jih godi in skrbno pita;
Pa hudobna dečka prihitita
In podavita negodne ptičke,
Ptica čivka, v krogu frfetaje:
Kdo naj ptici tolažila daje?

Pa košuta v gori, ptica drobna,
Zgubo bridko vendar le pozabi;
Ako pa očetu sina zgrabi
In jedinca strè mu roka zlobna,
Sina, ki ima ime očetu
Živo ohraniti v živem svetu,

Sina, ki je cele kneževine
Up bil, da prevzame žezlo v roke,
Meč očetov, sulice in loke,
Starih dedov hrabrostne spomine,
Če mu sina takega končajo,
Še bogovi tešiti ne znajo.“

Zvezda se na vshodu je vtrnila,
Dolgo cesto vtrinek je zarisal,
Pa bliščobo brž je mrak izbrisal —
Varni solza se je porodila,
Nekaj kapljic starčku je spolzelo
V brado sivo dol čez lice velo.

Pa velí mu Ljudevit sočutno:
„Varna vrli, slavskih knezov dika,
Res boleš ti v srcu je velika,
In trpljenje tvoje je okrutno:
Ali videl zvezde zdaj si vtrinek?
To ti upov bodí nov spominek.“

Ne toguj, dokler še solnce sije,
In nam zvezde svitajo goreče,
In gotovih znamenj ni nesreče,
Naj obupno srce ti ne biše;
Varna, le prisege moje pomni:
Sina bom iskal čez svet ogromni.

Dóbil že sledi bi bil njegove,
Morda Svitozora sina tudi
V oni borbi poleg Soče hudi;
Pa mi Borna palil je gradove;
Domovini pa takoj pomagaj,
Prej ko moreš, tega ne odlagaj.

Vprašaš, Varna, kaj je z domovino,
Z našo domovino lepo, vrlo?
O, da slobodno bi skoraj zrló
Ljudstvo moje, da bi kneževino
Oslobodil, vtrdil njene meje,
To skrbi me, Varna, najmočneje.

Da bi skoro poljedelci naši,
Polje svoje brez strahú orali,
Trsje slobodno obrezovali,
Da goved bi prosta bila v paši,
Da bi narod moj kdaj mirno vžival,
Kar si z marnostjo bo pridobival.

Pa zajezi, Varna, v Krki vodo:
Če od jedne se strani odvrne,
Val deroči se drugam obrne,
In kot prej, poslej ti dela škodo,
Ker močnejša moč se skup nabere,
In še bolj razdevajoč ti dere.

Zmagani so, knez, Furlani besni,
Spi v Morani Kadolah prokleti.
Borna me prijel je v mojem sveti,
Tudi njega strl sem v borbi resni,
Dalmatince vporne zmel sem tudi;
Zdaj pa Nemci so in Franki hudi.

Zdaj svetuj, starosta, Varna dragi:
Z Nemškega hrumi nad me krdelo,
S Frankovske bo tudi prigromelo,
Dej, kako naj sprimem se s sovragi?
To te tudi prosim, Varna, kneže,
Da se vojska tvoja z mojo zveže.“

Modro Varna seže mu v besedo:
„Tebe, knežič, zbrali so bogovi,
Ti pa misel Samota obnovi:
Če pridrè sovrag v dežele sredo,
Ti le boš otel domovja draga,
Ti prognal napadnika od praga.

Kar od Vesne k Morani potujem,
Mnogo čul o vrlih sem sosedih:
O očetu tvojem in pradedih,
Zdaj pa spet o tvojih zmagah čujem.
Hraber, kakor si doslej bil, bodi,
Meč Perunov v tvojem, knez, je rodi.

Slaven bil praded je Samo vrli,
Združil bil slovenski svet je širni,
Časi so za njega bili mirni;
Prominul je, sini so pomrli;
Kar je združil, spet se je razdrlo,
In Slovencem moč in slavo strlo.

Ti si Samotov potomec, kneže,
Ti imaš desnico žezla vredno,
Pamet bistro, dobro voljo vedno:
Tvoje žezlo naj naš rod obseže.
V tebi le jedino so še upi,
Da se narod naš v celoto skupi:

V več županstev narod naš deliti,
Ko ga druží sama že narava:
Vera stara, jezik, šege, prava,
To se pravi: narod naš slabiti.
Ljudstvo ločeno in razdrobljeno,
Narod biti jenja, je zgubljeno.

Dokler narod naš še bil je složen,
Klanjal se Bicanc mu je, Atene,
Lah do Pada, Nemeč pa do Rene,
Slednji sosed bil mu je podložen.
Zdaj pa se nam vsilja nova vera,
Z vero pa nesloga od večera.

Rodu našemu je bes bil Ober,
Kolikrat teptal je polja naša!
Zdaj pa, Ljudevit, te Varna vpraša:
Nemeč, Frank, Bavár — li nam je dober?
Da rešili nas so Obrov Franki,
Njim dišali Obrov so ostanki.

Ko nad Obre Franki so prispeli,
V prvi vrsti smo se mi borili,
Plen pa Franki so sami povžili,
In velijo, da so nas oteli!
Nemeč pa naš jezik zametuje
In nam z vero jezik svoj vsiljuje.

In zakaj nam jemljejo bogove?
Nova vera, kaj pa je storila?
Bratske boje nam je povzročila,
Da si lastne koljemo sinove:
Boj Valhunov zoper Droha, Vrela,
Kdo to, kakor nova vera, dela?

Bog kristjanov v zemlje nam prodira,
Nam pa sekajo se sveti gaji,
Skrunijo se posvečeni kraji,
Hram božanstev naših se zapira.
Če pravica še je kje na sveti,
Tega več Sloven ne sme trpeti.

Kaj so ptujcu naši mar oltarji,
Vsak bogove čísla naj pradedov,
Mi ne rabimo jih od sosedov:
Vsaka zvezda vshaja v svoji zarji,
Narod slednji ima svoja prava,
Pamet svojo ima vsaka glava.

Predno Mórani v naročje ležem,
Vel in truden trdega življenja,
Sklonjen ves od truda in trpljenja,
To velim ti še in ti prisežem:
Redko ljubka Lada tu človeka,
Boj pa vedno besov je in zmeka.

Pa ne boj se truda ne in boja,
V trudu moč se možu spopolnjuje,
On junak je, ki se zmír vojskuje,
Pešca vtrdi le pogostna hoja.
Ako češ, da moč ostane cela,
Truda se ne boj, ne boj se dela.

Tebi, Ljudevit, dam vse pomoči,
Dokler je junakov v kneževini,
Tvoji so vojaki naši sini,
Sámo idi in nam boj odloči.
Vi bogovi svetli znad oblakov,
Vi pa ne pozábite junakov!«

„Nekaj, Varna, še na srcu nosim:
Moč prisege, da poiščem sina,
Ki po njem žaluje domovina
In izdihaš ti: oprósti, prosim,
Tega baš ne morem zdaj storiti,
Ko nad vrage mi je spet oditi.

Pa še nekaj, Varna, ti odkrivam,
Težko pač mi želje je izreči,
A če dem, mi prošnje ne prepreči:
Kar pobratim, Varna, tebi bivam
Vtisnjena v srcé mi hči je tvoja,
Jo li sme snubiti roka moja?

Divo hčer — in njo — in njo le snubim,
Knez, in ta vsaj moja biti mora;
Ako več ne najdem Svítózora,
Da vsaj njo, kot Svítózora ljubím.
Ako, Varna, češ me zreti v sreči,
Nuj mi v potrdilo v roke seči.«

Pa molči mi stari, veli kneže,
In pomišlja, in nato veleva:
„Nove misli to mi prizádeva,
Da naj moja hči se s tabo zveže;
Toda devče Diva je še mlada,
Znam, da je pri meni najbolj rada.

Naj li stare dni živim v samoti,
Njo jedino še imam na sveti,
To pa ti češ, Ljudevit, imeti,
O veliko vzameš mi, siroti:
Onega končali so sovragi,
To pa ti češ vzeti, knez preblagi . . .

Pa naj bode! Diva bodi tvoja,
Ker te ljubim, kakor sebe ljubim,
In zato najdražje ti obljubim.
Toda, Ljudevit, zdaj pomni boja:
Kadar vojni nam bučijo glasi,
Za ženitev takrat niso časi.

Idi v boj, saj s tabo so bogovi,
Nič sovragov teh se ne prestraši,
Vzemi meč moj s stene in opaši,
Ž njim so davni sekali rodovi.
Kjer je ta meč klal in sekal vraga,
Zagotóvljena je bila zmaga.

Idi v boj, za dom in svete hrame!
Kadar bode zmaga dokončana,
Spolnjena ti bo obljuba dana:
Divo bom ti dal, a ne le same,
Ž njo ti dal bom žezlo, kneževino,
Grad in zlato, celo imovino.

Bog Perun naj se s teboj vojskuje;
Ko pa se povrneš zmagovito,
Kar sem dél, dobodeš istinito,
To s prisego Varna potrjuje:
Čuj Perun iz Prestrane me žrela:
Ded Moran in zmija, ogenj, strela!«

* * *

Diva mlada pa pred durmi biva,
Sluša, sluša, kaj o njej se pravi,
Pač postaja čudno ji po glavi,
Srečna je in spet nesrečna Diva.
Kar vihar strašan nad gradom vstane,
Diva vzdrami se, v stanico plane . . .

Prisege odmev.

Prisego iz grada	In blisek zažarja	Vihar in šumenje,	Nebó se pretresa,
Je čulo nebó,	Z oblaka v oblak,	Bobnenje in grom,	Skalovje zemljé,
Oblak ga obklada,	In strela udarja,	In piš in vrvenje	V polomu drevesa
Postaja temná.	Da stresa se zrak.	In grozen polom.	Na zemljo hreščé.

In zgiblje nižava,	Kaj neki razsaja	Ta groza pomenja
Po zemlji je strah,	Perunov ti zmaj,	Le grozo samó,
Da sosed begava	Mar zopet prihaja	In z dobrim ne jenja,
K sosedovim plah.	Sovražnik v naš kraj?	Karkoli že bo . . .

Ded Morán in Ljudevit.

Steza vodi gor od grada
 Mej grmovjem do prepada,
 Do prepada, v hram Peruna,
 Bledo jo obsvita luna.
 Gre po njej junak postaven,
 V jeklu ves, za boj pripraven;
 Meč ob ledju, škit v levici,
 Ostro sulico v desnici,
 In čelado, delo zlato,
 S perjem kičeno bogato.
 In dospe po stezi sloki
 K jami préstrani, globoki.
 V kremen kreše tu na robu,
 Da priskoči iskra h gobi,
 In vihti jo v pesti slame,
 Dokler goba tleti jame;
 In pri svitu slabe luči
 Se nizzdol v globelo muči.
 Ob robovih skal čeréčih
 In ob stenah v zrak štrléčih,
 Kjer nevarne so strmine,
 Se drži za korenine.
 Ko najtežja pot končana,
 V dnu zapazi ded-Morána
 Ki ob beli, trdi skali
 Vedno sveti ogenj pali.
 Zdaj je jasna pot neznana,
 In takoj je tik Morána.
 Ded Morán, ki tu prebiva,
 Svečenik je, glava siva;
 Brada bela in čistita
 Segá mu čez pas razvita;
 Las mu šop za šopom pada,
 Rame, tilnik mu obklada,
 Roki, lica, nos in čelo,
 Vse je tamno, zagorelo.
 Ded sedi na kladi mali
 In sloni z glavó na skali.
 In na skali mu je knjiga,
 Vedno piše v njo in miga.
 Važna knjigi je vsebina:
 Vsa slovenska zgodovina.
 Slednji dan v večernem žari
 Gre iz kotla vedež stari:
 On razume dih vetríčov,
 On umeva jezik ptičov;
 On zna sklepati na zraku,
 In prihodnjost zre v oblaku.
 Zna, kaj vode šum pomeni,
 Če se v Krki voda peni,
 In če laja v breg lisica,
 Če do hiš gre jrebica,
 Če ti pajek pot preprede,
 Če ti ptič na ramo sede.
 Ako čuka čuk v dvorišči,

Če čujó se sove vrišči.
 In če volk po noči tuli,
 Ako medved oves puli.
 Če se kača najde v gnezdi,
 In če rep priraste zvezdi.
 Če megleno je pogorje,
 Če krvavo je obzorje:
 Vsa ta čuda si zapiše,
 Vse začrta in zariše;
 In iz tega, kar je bilo,
 Sodi, kaj se bo zgodilo.
 Kar Belinov žar obsvita,
 Vse, vse v knjigi tej se čita.
 Ljudevit je zdaj v prepadi,
 Kjer je vedež dolgobradi.
 Prav častito ga pozdravi
 In tako-le starcu pravi:
 „Svečenik in ded čistiti,
 V noči moram k tebi priti.
 Jaz sem Ljudevit, županím
 In slovenska prava braním,
 Braním vero in bogove,
 In Slovenije sinove.
 Slal sem Frankom že poslanstva,
 Naj pustijo nam božanstva,
 Naj pusté nam zemljo prosto,
 Naj ne hodijo pogosto
 Z ognjem, sulico in mečem,
 Da zvestobe ne odrečem —.
 Nečejo me Franki čuti,
 Dan na dan so bolj mi ljuti.
 Spodil vrage sem čez mejo,
 Zdaj pa trije name spejo.
 Boj imam, a vsi načrti
 Zdé se prazni mi in strti.
 Varna rod mi svoj izročil,
 Svojo hčer mi je zaročil.
 Vendar vedež, duša draga,
 Kaži, čija bode zmaga?“
 Ni prenašel ded v besedi,
 Ptujcu kaže kamen: „Sedi!“
 Ogenj neti, podpihuje,
 In tako-le beseduje:
 „Videl sem nebo krvavo,
 To ne more biti pravo;
 Dolgo niso v gori vile
 Pesmij svojih že krožile;
 In zaprta moja zmija
 Sluti nekaj, grozno zbija.
 Videl sem močno se klati
 Dve veliki ptičji jati;
 Ogenj sveti le ugaša,
 Slab pomen za prava naša.
 Boj krvav se zemlji bliža,
 Da Slovencev slavo zniža.

Pa naj vojska je viharna,
 Da bolán ni knez naš, Varna.
 Zdaj pa tebi meč izročil,
 Tebi Divo hčer odročil;
 Tebe je odbrai za zeta,
 Ti imej ga za očeta,
 In posnemaj ga v modrosti,
 In v junaštvu in kreposti.
 Kar on ljubi, i ti ljubi;
 Kar pogublja, ti pogubi.
 Rod slovenski daleč seza,
 Ali rahla mu je zveza.
 V tebi zdaj so naši upi,
 Ti naš národ v jedno skupi.
 Ljudevit, junače vrli,
 Glej, bogovi so odprli
 Tebi tir do slavne zmage,
 Ti otél boš zémle drage.
 Kje ima kdo vojne vrste,
 Kot slovenske, trde, čvrste?
 Kdo je rodu pot zapiral,
 Ko je v kraje te prodíral?
 Malo mož, a ti so jaki,
 Malo mož, pa vsi junaki.
 Ali čudno, zadnja leta
 Zgodba v knjigi mi se spleta.
 Knezi, vojvode slovenski,
 So izdajice peklenski.
 Oni, ki so rodu glava,
 So prodali njega prava,
 Ptujcu narod v roke dali,
 Sámí róbje so postali.
 Pol že ptujec ima roda
 Od sevéra in zahoda.
 Roda drugo polovico
 S svojo čuvaj ti desnico.
 Pojdi v boj, in hrabra četa,
 Polovica je oteta.
 Vojske nič mi ne odlašaj,
 Vendar prej bogove vprašaj.
 Vprašaj zlasti Svetovita,
 Ktera vojska bo pobita.
 Kot božanstva so sklenila,
 Bode sreča se nagnila;
 A Perún ne dáde sreče
 Njemu, ki beži iz gneče.
 Kjer ljubav srcé užiga,
 Da za dom se kopje dvíga;
 Kjer za vero, za bogove
 Srce žene v boj sinove;
 Kjer bojuje se pravica:
 Sila tam ne bo kraljica.
 V knjigi sveti to se bere,
 Da Slovenstva vrag ne stere:
 Še lomili bodo loke,

Kri bo tekla na potoke:
 Še se v strele in bodala
 Bosta lemež, srp kovala.
 Še se vojni rog razlegal,
 Še bo nas sovrag oblegal;
 Ker bogovi so sklenili,
 Da Sloven bo v večni sili;
 V svoji hiši, svoji kleti
 Brez skrbi ne sme živeti;
 Zemljo, ki jo obdeluje,
 To s krvjo si odkupuje.
 Rod, moj rod, Slovenci tužni,
 Vsak če, da ste njega sužni.“
 Kvišku ded Morán poskoči,
 In ob skalo z dlanjo počí:
 „Ne, saj pravi pamet zdrava,
 Vsak rod ima svoja prava:
 Jelen, ris ima pravice,

V duplih jazbeci, lisice;
 Sokol gospoduje v zraki,
 Belouška v bičji, v mlaki;
 Le Slovenec, sin Triglava,
 On naj bival bi brez prava?
 Ljudevit, junaško skoči,
 Z mečem nam obstoj odloči,
 Ti nam ótmi stara prava,
 Hram Perunov, hram Triglava:
 Naj te spremlja Svetovita
 Roka močna, zmagovita!
 Jaz bom netil v žrtvenikih,
 Daroval darov velikih
 Vsem bogovom po številu,
 Da bi zmago naklonili.
 Nič junak ne boj se bója,
 Zmaga mora biti tvoja!“
 Ded junaku meč izmakne,

V sveti ogenj ga potakne.
 Varne meč od pamiveka
 Najbolj kolje, najbolj seka;
 Ako ded Morán ga skalil,
 Ni se strl in ni se sválil.
 „Tu je meč! le tekaj, tekaj!
 Vragu glave sekaj, sekaj!
 V tebi imam zadnjo nado,
 Padeš ti, poglej gromadó!
 Nove vere ded ne mara,
 Tu bo stlel in vera stara.“

Z neba sije luna bleda,
 Ljudevit pa gre od deda.
 Zmija pa v podmolu síče,
 Skale stresa, guga griče.
 Zna se ji, da komaj čaka,
 Da bi treskala z oblaka.

Osóda.

Le sveti, sveti lune sij,
 Milobo dol na zemljo lij!
 Tu dosti src bolečih
 In ran je krvavečih.

Zakaj, ko mnogi tu trpé,
 Takrat se drugi veselé?
 To stara je osoda,
 Od roda gre do roda.

Osodnice me sódimó,
 Življenje ljudstev vódimo;
 Kar poje Rojenica,
 To trdi Sojenica.

Zakaj pa najbolj mirni rod
 Ne smé živeti mirno tod?
 Na zemlji ni življenja,
 Da vrag se vanj ne spenja.

Ko ziblje v vejah ptico mrak,
 Ko srče zdravo božji zrak,
 Podé od mnogih spanje
 Strahotne, zlobne sanje.

Zakaj brez boja žitja ni,
 In brez sovraga bitja ni?
 Kedaj bo vse nehálo?
 Ko v Mórani bo spalo.

Kedaj bo mirno tu orál,
 Slovenec, kopal in sejal?
 To le bogovi znado,
 In komur znati dado.

(Dalje.)

Judita.

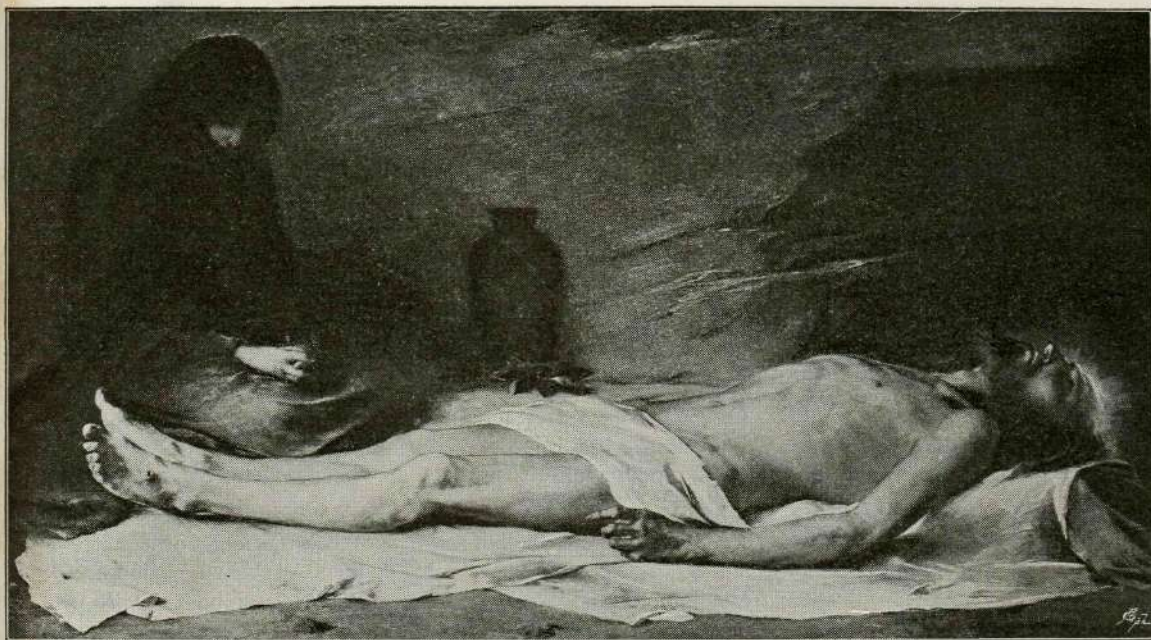
(Roman. — Spisala Pavlina Pajkova.)

(Dalje.)

V.

Po onem sestanku na pokopališču z neznanim mladeničem godila se je z Judito čudna izpremema. Še več, nego poprej, je sedevala pri knjigah, a sredi najživahnejšega čitanja je vstajala in, kakor da jo muči tajna skrb ali da ne ume, kar je ravnokar premišljevala, hode-

vala nemirno po sobi, postajala pri oknu in naglo dihala, kakor da jo hoče nekaj zadušiti, potem pa je zopet nadaljevala čitanje. Mačeho, za katero se do sedaj ni nikoli mnogo brigala, ampak se ji je pokorila le iz navade, opazovala je sedaj večkrat skrivaj, pretehtavala njene besede, ponavljala še jedenkrat v duhu njene pogo-

Pietà. (Slikal L. Loefft.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Slovo.

Lepo jutro se poraja,
Zora na iztoku vshaja,
V zori solnce se prižiga,
Ljubko na nebo se dviga.

Vse se giblje v krškem gradi,
Kot v mravljišču je spomladi,
Kadar solnčni žar prigrēje,
Vse na delo brzo speje.

Tekajo v dvorišču posli,
Vprezajo se mule, osli,
Vlečejo lesene voze,
Eni v polje, drugi v loze.

Diva po dvorišču teka,
Modro jim ukaze reka;
Vse jo sluša na besedo,
Kterim reče, brzo grēdo.

Ko je sluge odposlala,
Delo služkinjam vkazala,
Pa si vzame pletenico,
V žitnico gre po pšenico.

Gospodinja je previdna,
Z jutra je do mraka pridna,
Preskrbi vse, vse pregleda,
Nikdar ne izgreša reda.

Pa nasuje v pletenico
Ječmen in proso s pšenico,
Zasloní, dverí zatvori,
Kuretna pa čaka v dvori:

Jezonosi so purani
Z drugo perutnjadjo zbrani;
Bele goske krivovratke,
Lepe čibice grahatke;

Gagajo po dvoru mnoge
Nizke racke, kratkonoge,
Petelini krivokluni,
Svetlorepasti kapuni.

Pridno Diva zrnje grabi,
In nobene putk ne zabi,
Po dvorišču zrnje nosi,
Vsaki putki ga natrosi.

Zalo pesmico prepeva
Po dvorišču grajska deva,
Zalo pesmico od Lade
Diva jasno peti znade:

„Deček mal je čede pasel,
In pri čedah brhko rasel,
V zlatem solncu se ogreval,
Krasne pesmice prepeval.

Peval je od gôr visocih,
Pel o rekah in potocih,
Pel je o viharja silah,
Pel je o prelepah vilah.

Pel o divni je pomladi,
Pel o Živi in o Ladi,
Pel o pisanih cveticah,
Pel je o krilatih pticah.

Pa mu pride v jutro jasno
Deva zala, bitje krasno,
Njen obraz v srce ga dregne,
Mir mu iz srcá pobegne . . .

Da, pastirček še paševa,
Toda več tako ne peva.
Vgibljejo pastirji drugi
O pastirja tih tugi . . . ?

Lada, Lada, ti si kriva,
Da pastirček tiho biva;
Ti provzročiš mu bolesti,
Ki jih premišljuje v vesti.“

Da, tako prepeva Diva,
Peva, zopet odpočiva,
Diva pač, kot kdaj še peva,
Da od grada v dol odmeva.

Še tako je petje jasno,
Kot je bilo svoječasno ;
Tudi srce je še isto,
Toda bola ni več čisto.

Poleg vsakega je dela
Diva grajska nekda pelala,
Pesem je le dušek bila
Radosti, ki v njej je klila.

Zdaj pa Diva le še poje,
Da zakriva dušne boje,
Da tem lože bol pozabi,
Ki grizoč jo v srcu grabi . . .

Putkam je zobanja dala,
In popevko je končala,
Pletenico odložila,
Križem roki je sklenila.

Pa začuje glas kopita . . .
Hoj, pogledj ga Ljudevita! —
Zarudi na licu belem,
Strese se v životu celem :

„Kaj li je, junače mladi,
Zabil morda kaj si v gradi?
Kaj te v dôbi tej prinaša?“
Plaho Diva ga povpraša.

„Dolgo, Diva, tu ostajam,
Toda zdaj na boj odhajam;
Predno pa odidem v boje,
Zreti moram lice tvoje.

Težka, Diva, je ločitev,
Pot usodna v vročo bitev:
Le če zmagam, bodeš moja,
To je trdi glas pogoja.

S tabo prej se res ne združim,
Dokler tebe ne zaslužim.
Po dobljeni slavni zmagi
Stal bom spet na vašem pragi.

V tvoja gledal bom očesa,
Glas tvoj slušal na ušesa,
Segla v desno desna tvoja,
Takrat tvoj bom, ti boš moja.

Zajec mirni nima mira:
Če ga človek v beg ne tira,
Pa preganja ga lisica,
Volk, podlaz in orel ptica.

Kdaj pa kmet je srečen scela?
Vihra črti ga in strela,
Voda mu konča nasade,
Tat po noči ga okrade.

Dneva pa nikar ne hvali,
Predno mraki so nastali,
Dne današnjega toplota,
Ni še jutrajšnja gorkota.

Ločiva se v upih, Diva,
Da bo zala, divna Živa
Izpolnila nama rada,
Kar zanétila je Lada.

Ločiva se v sladki nadi,
Da mi vladala boš v gradi;
Jaz pa bodem ljudstvo vodil,
Modro vladal, modro sodil.“

Pa se Divi srce zgane,
Smehljajoč si roki zmane,
In v oko pogleda kneza,
Ter zvestobo mu priseza:

„Nič ne boj se, hodi v boje,
Le zvršuj dolžnosti svoje:
Zmagal boš, to biti mora,
Nič ne plaši se napora!

S taboj so bogovi naši,
S taboj knezi in boljaši,
S taboj naši so junaki
Dan in noč ob uri vsaki.

Naj ločitev je težavna,
Pa združitev bolj bo slavna;
Saj rumena zlata zarja
Dan navadno lep ustvarja.

Saj človeka trdna nada
Ne slepi, ne vara rada;
Često še v velikem dvomi
Moč se upov ne prelomi.

Srce zvesto bom hranila,
Bogom bom darov nosila,
In molila bodem zate,
Čakala bom dôbe zlate.

Idi v boje, kneže, idi,
Idi in po zmagi pridi.
Hujše pač mi ni usode,
Kot, če tebe več ne bode . . .“

To je Diva govorila,
Pa se h knezu naslonila
V solzah je na roko desno,
Oklenila se je tesno.

Pa se Ljudevit oglasi:
„Dragi, Diva, so mi časi,
Več ne morem se muditi,
V Sisku moram jutri biti.“

Lahko, urno se zasukne,
Bliskoma na vranca smukne;
Vranec maio še popleše,
Malo s podkvami pokreše.

Divo Ljudevit pogleda:
„Srečno“ zadnja je beseda,
„Srečno hodi, kmalu pridi,
Da te grad naš zopet vidi.

Naj te spremljajo bogovi,
Svetli blagi vsi duhovi,
Naj Perun ti moč naklanja,
Bese zlobne pa odganja!“

Vranec sloki vrat zavzdigne,
V desno, levo z repom migne,
Zacepta, iz dvora skoči,
Z Ljudevitom v dol se loči.

Kot bi nesli ga sokoli,
Dirja konj po stezi v doli,
Ljudevit pa roko dviga,
Še pozdrave Divi miga.

Diva pak ga opazuje
In pozdrave mu vračuje,
Dokler v goščo ne izgine,
V goščo onostran doline.

Kdo želeti more sreče
Višje, kot srce ljubeče?
Kdo pozdravljati bolj znade,
Kakor srce ljube mlade?

Kdo li znade bolj moliti,
Božje pomoči prositi,
Kakor grajska Diva mlada
Njemu, ki ga ima rada?

Hodi torej, duša draga,
Hodi, pomandraj sovraga,
In potem se vrni k meni,
K meni, revi zapuščeni!

Ljudevit zajaše v lozo,
V temno lozo, v tiho grozo,
V tihi lozi pa ne plaši
Nič junaka, nič ne straši.

Jaše v lozah in gozdličih,
Jaše sam po selskih gričih;
Pač je dolga temna loza,
Mnoga v njih je skrita groza.

Skrite v gozda so temine
Divje, ljute so zverine
Risi divji, krvogledí,
Volki, kocasti medvedi.

V tolpe so jeleni zbrani,
Krutí v dôbi tej, zdíjviani,
Ljudevitu pak ni straha
Mirno dalje v lozi jaha.

Vidi Čadeža na skali,
Ki popravlja si piščali;
Vidi v lozi i devico,
Ki lovi zverjad s pušico.

Vidi jame in votline,
Škrateljčkov pri njih družine,
Ki od davne že navade
Zlate čuvajo zaklade.

Vidi i zlodéjčke male,
Burke njihne, njihne šale;
V lozi divji mož lomasti . . .
In še druge zre pošasti.

Divje deklice in vile
Rade ž njim bi se družile,
Vidi i rotílke resne,
Vidi i može polesne.

Pa vse to ga nič ne plaši,
Pred duhovi se ne straši;
Dalje jaše, jaše urno,
Smelo jaše in sigurno.

Vsi duhovi, vse zverine
Probežé mu iz bližine,
In o volki in medvedi
Ljudevit nič ne zasledi.

Ko pa Ljudevit prohaja
Iz ležišč zverina vstaja,
Drevje bajke si ustvarja,
Zver o njem se pogovarja.

V lozi.

V dolino krško pada mrak,
Že zvezde noč prižiga,
In gaj je miren, tih je zrak,
Le topol z listjem miga.

In pravi drevje bajk si sto
O ljutih, krutih bójih,
Ki Ober bíl čez polje to
V Slovencih, sužnjih svojih.

Oglasi se stoletni hrast:
„Je trdo deblo moje,
A trša je Slovencev last,
Ki zanjo bíjo boje.“

In bukev pravi gostih vej:
„Kot listja je na meni,
Junakov bilo je doslej,
In bodo še rojeni.“

In javor vitki dé takó:
„Veliko dal sem lésa
Za óstrih súlic sto in sto,
Ni báti se ničesa.“

„In koliko je lókov že
Iz mojih vej izklesal“,
Tako mej drevjem gaber dé,
„Da vrage bo okresal!“

Pa čuje z veje črni kos:
„Prav Ljudevit postopa.
Kdor mu čez mejo nosi nos,
Pokaže naj mu kropa.“

Kobilar v spanji govori:
„Lahko drugače bilo,
Ko toliko bi se krvi
Med ljudstvi ne prelilo.“

Prismučé sova: „Moja noč,
In dan se vam podarja;
Ta vlada svet, ki ima moč
In pa nebroj denarja.“

„Ta išči si, ki nima nič“,
Dé s hoje vrana stara,
„To delam jaz in vsaki ptič,
Čegavo je, ne bara.“

Na jutru pa že Jutrobog
Odpira solncu vrata,
Zverjad se razgubi okrog,
Ko síne zora zlata.

Pod grmom zajec mirno ždi:
„Gorje mi, reví slabi!
Jaz spim z odprtími očmi,
Pa še me kdo pograbi.“

In srna plaho priskakljá:
„Kdor čas imá, podí me,
In če imá le dva zobá,
Na ražen si želí me.“

V grmičevji mrmraje jé
Kljunačevca lisica:
„Za vse sladkosti dobro vé,
Kdor zvita je butica.“

Tam leze ris na skale rob:
„Kdor more, si pomaga,
In meni, kar zagrabí zob,
Je hrana najbolj draga.“

Kocinar medved primomljá:
„Jaz pridno jem lesnike,
A če mi mira kdo ne dá,
Imám zobé velike.“

Tožna Diva.

Zima bila je velika,
Mrzla zima in ledena;
Dolgo dol je pokrivala
Bela skorja in snežena.

Pa prepilili so babo,
V Krko šumno jo zagnali,
In takoj je lepša dōba,
Dnevi topli so nastali.

In zavladata je Vesna,
Zlata Vesna, deva zala
In živiljenje v krški dol je
In v prirodo vso prignala.

Vriska vse in vse prepeva,
Vse po polji poskakuje;
Le na lini v krškem gradi
Tožna Diva mi vzdihuje.

Težko delo mladi Divi
Streči starega bolnika,
Noč in dan z bolnikom čuti,
Divi muka je velika.

Ali, kaj to hoče Divi —?
Druga bol jo v srce zbada:
Prošel je za poljem v lozo
Oni, ki ga ima rada.

Šel, samotno je odjahal,
Kod, to znajo svetli bogi.
Njo je pustil samo v gradi,
On odhajal sam po logi.

Sedemkrat je že svetila
Luna blede z oblo polno;
Kar je šel, ni duha, sluha,
Diva teši dušo bolno.

„Šel na boj, na besje vrage:
Oj Perun, če stró ga vrage,
Če, kot brat, se več ne vrne?
Kaj, če več ne dojde dragi?“

Truden je zadremal oče;
Speti hočem dol na polje
Tu obstati ni mi možno,
Morda v polji bo mi boljše.“

Svetlo krilo si opaše,
V kite vtakne iglo zlato,
Iz gradú hiti pod nébo,
Dol pod grad na bujno trato.

In zlaté jej solnčni žari
Zlatožolte, svetle kite,
In bisré krog rok in vrata
Biserjev vrsté ovite.

In gorí jej v solnčnem žaru
Nje obraz kot gorski vili,
In blestita kot danici
Nje očesci čarno mili.

Lep si Krški dol v proletji,
Sama Vesna te neguje,
Zdi se mi, da vso krasoto
Tebi prvo podarjuje.

In po dolu gre ob Krki
Diva sama po stezici,
Toga bere se v očesu,
Bol pa jej leži na lici.

In to togo, bol na lici
Provzročuje srce vroče,
Ki se krči, širi, bíje,
Mirno biti noče, noče.

Lada jej v srcé vsadila
Kal ljubezni svoje čase,
V dveh se letih je razvilo,
Klije, cvete, bujno rase.

Kamor cvet se prvič nagne,
Kdo vonjavi stavi meje?
Če vdušiti cvetje skušaš,
Raste, cvete še močneje.

Oj gorje mu, kdor ljubezni
Prve nežni cvet zatira!
On z dvoreznim ostrim mečem
Mlado srce v smrt prodira.

Lada, Lada, dosti dadeš,
Komur daš ljubezni cvetja,
Toliko v širokem morji
Bisernega ni imetja.

Krasna krila, dične pase,
Demante v zlato vkovane,
To prezrè ljubezen prava
Srce od srcá ne gane.

Žarko solnce, luna zala,
Zvezdice svetló goreče —
Vse je mrklo, vse je temno,
Ko srce gorí ljubeče.

Mlada Diva gre po dolu
In globoko zavzdihuje,
Mnogo gleda — pa ne vidi,
Mnogo sluša — pa ne čuje.

Prav ne vidi, prav ne čuje,
Mrtva jej priroda cela;
Oh, kako je Diva tiha,
Oh, kako pa kdaj je pela!

Če pogled v stezò obrne,
Znane misli, zre sledove,
Ki jih Ljudevit je pustil
In pa vrančeve podkove.

Ko zazre metulje v zraki,
Zdè se perje jej bahato,
Ki je Ljudevit je zgubil
Raz čelado svojo zlato.

Ko začuje slavčje petje,
Ki od rebri se oglašá,
Méni, da jej vetrič lahni
Glase drazega donaša.

Krko vidi tik tekočo,
Diva misli, da je Sava,
Kjer je Ljudevitu hiša,
Sisek močni grad, trdnjava.

Pa zastoče in zajoče
Diva grajska, diva zala:
„Oh, da nisem riba v vodi,
Tu, oh tu bi ne ostala!“

Plavala bi v bistréh vodah,
Plavala bi v Sisek beli,
Sámo, da ga zrem, sem srečna,
Srečna v srcu, v duši celi.

Daj mi ptica, daj mi krila,
Da se lahko vspnem v višave,
In v panonske in posavske
Poleteti čem nižave.

Oh, povej mi, solnce zlato,
Ki ti žarek svet objemlje,
Ali še živi moj dragi,
Ali hodi še vrh zemlje?

Šopek cvetk ti bom nabrala,
Vrgla v krške ga valove,
Naj ga nese voda bistra
V tvoje hrame in gradove.

Če dobiš ga, roka prava,
Misli, to je dar od Dive,
Vsprejmi ga, spomin ljubezni
In zvestobe nezvenljive.

Pa se bliža, ogleduje,
Rada vneto bi molila,
Rada bi božanstvu v togi
Svoje vse srce odkrila.

Toda, kaj ovčice bele
Tu klečijo in klečijo,
Križa znamenje gledajo,
Dive nič se ne bojijo?

Oh, ljubezen, kaj to delaš,
Da srce tako prestvariš,
Da v neskrbna nežna čustva
Takov žar skrbi zažariš?

Rada bi srce odkrila
In prosila mnogo, mnogo,
Ne zasé, za Ljudevita,
In za ljudstev mir in slogo.

Ni še plaha bila Diva,
Ni se bala pred strahovi,
Ali danes, kaj pak hčejo
V gaju ti prikazi novi?

Pak ne bodem več tožila,
V Svetovitev gaj čem iti,
Tam čem pred podobo sveto
Za predragega prositi.“

Toda groza, kaj je tukaj —?
Troje jagnjet snežno-belih
Tu kleči pod staro lipo
Na korenih očrnelih —?

Groza strese jo v životi,
Pohiti iz svete loze
Polna straha, polna mislij,
Polna dvomov, polna groze.

Žarko solnce z neba sije,
Mirno je po sveti lozi,
Tiho se približa Diva
V svetem strahu, v tajni grozi.

Kaj je to, prikazen čudna,
Rog pa strt je Svetovita,
Roka zlomljena mu desna,
Glava pa mu je razbita —?

In hiti na dom ob Krki,
In premišlja vsa skrbeča,
Kaj če križ na lipi vrezan,
In kaj jagnjeta klečeča.

Pa pristopi k sveti lipi,
Kjer boga je Svetovita
Kip na skalnatem podstavi;
Ta podoba je častita.

In na lipi v starem deblu
Križ je vrezan, kaj to hoče?
To brezbožnik je učinil,
Ali pač je to mogoče?

In ko zala grajska Diva
V grad po stezi gor prohaja
Pa glasi se ljubka pesem
Sem od svetega jej gaja:

Križ.

O sladki, sveti križ!
Mazilo ran skelečih,
Tolažba ur bolečih
Si sladki sveti križ;
Ko se na zemlji trudim,
Se truden v zemljo zgrudim,
Ti upe mi budiš.

Bogáti sveti križ!
O solnca veličastvo,
Vseh milostij bogástvo,
Bogáti sveti križ;
Naj žarek tvoj povžije
Vse moje hudobije,
Ti v spravo mi stojiš.

Ti ljubeznivi križ!
Če sam bojujem boje,
Veselje ti si moje,
Ti ljubeznivi križ;
Ti zvezda si v ptujini,
Pomoč mi ti jedini,
O sveti križ, deliš.

Predragi sveti križ!
Ne ločim se od tebe,
In te ne dam od sebe,
Predragi sveti križ;
Stojiš, ko vse se máje,
Ko gine vse, najslaje
Nam sveti križ blestiš.

Kedaj, o sveti križ,
Boš tudi tu Slovence
Budil iz zmot in sence,
Kedaj, o sveti križ?
Jaz upam, kmálo, kmálo
Boš znamenje tu stalo,
Slovence da vzbudiš!

(Dalje.)

Judita.

(Roman. — Spisala Pavlina Pajkova.)

(Dalje.)

VIII.

Potekali so dnevi. Pričakovanega gosta ni bilo na gradič. Judita ni popraševala po njem, pozabila je skoro, da je imel priti. Mačeha je bila zavoljo tega silno čemerna, a Juditi ni povedala, zakaj ga še ni. Toda bolj, nego bravoto odlašanje, vznemirjala jo je nepričakovana

izprememba na Juditi. Dan za dnevom se ji je Judita bolj odtujevala, ni več ž njo govorila o tem in onem, kakor prej, ni je prosila pojasnila v zamotanih vprašanjih. Kadar je mačeha po stari navadi s skeptiškim prezirom tožila o svetu in o ljudéh, poslušala jo je Judita brez zanimanja, le še zaradi vljudnosti.

„Da bi stotero rodilo!“

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Vojna.

Oj Triglav, častita gora,
Vsak dan prvo tebe Zora
Z žarki ljubkimi obsvita;
Tvoja glava skalovita
Prva vedno se probuja.
Še štrlé po Karavani
K nebu drugi velikani,
Strmo dvigajo se v zraki:
A Triglav je nad oblaki.

Čarobno Triglavske glave
V sinji zrak kipé v višave.
Nad Triglavom pa meglica,
Kakor Zore je tančica:
Bog Triglav tu v njej prebiva.
V megli biva bog triglavi
V divni, nepresežni slavi;
Služijo mu deve čile,
Deve, vrhplaninske vile.

Cvet beró mu vrh planine,
Koder sneg nikdar ne zgine,
Kar okó ga vil zasledi
V trdih skalah, v večnem ledi;
Pa pletó ga v zale vence.
Cvet, kot kri rudeč, sneženke,
Pomladanke in jesenke,
Kakor zvezd rogljate vtrinke,
Snežnobeli cvet, planinke.

Bog Triglav se zveseljuje,
Ko se vsak dan mu daruje
Cvetje popleteno v vence;
Narod gleda svoj, Slovence
Po deželah krog Triglava:
Zre Podravje korotansko,
In obrežje zre jadransko.
Premotriva Save, Soče
Dol okó mu vedno zročé.

Izpod sinjega Triglava
Pa pritaka bistra Sava,
In privreva brhka Soča;
In obema bog naroča,
Naj hitita v rod slovenski,
Ljudstvu nosita bodrila,
Tajna, božja naročila;
Naj zljajšujeta mu boli,
Rodu dobremu po doli.

Pa šumeva čez jezove,
Čez jezove in slapove,
Pa se peni bistra Sava
In med rodom pozvedava
O nezgodah in o sreči,
O življenji in naporih
V dolih doli, v gričih gori;
Pozvedava i o slogih
Ter o vsakoršni nadlogi.

Pa pritaka k njej poslanka
Kokra, bela Korotanka;
Pa prihaja k njej pri Loki
Sora brza v živem toki;
Bistrica in Pivka lena,
Z bistro Savo i Savinja
Svojo temno vodo strinja;
Ko se Krki tok zmehkuži,
Tudi ona se pridruži.

Sredi pa hrvaške zemlje
Sava s Kolpo se objemlje.
Materi, skrbeči Savi,
Slednja hčerka svoje pravi,
Kar je skusila na toku.
In na brzem svojem hodu
Sava vse pozvé po rodu,
Vse pozvé o mirnem stanji,
Vse pozvé o bojevanji.

Kjer se topla Kolpa reka
S Savo sestri, s Savo steka,
Dvigajo se močni stolpi
Tik ob Savi in ob Kolpi:
Sisek-grad je mesto trdno.
In sè stolpov Sisek-grada
Ljudevit mogočno vlada
Hrabri, čvrsti rod, Hrvate,
In Slovence južne, brate.

Danes knez pa ni v dvorani,
Zunaj je pri vojni zbrani;
Zbrani v bran so domovini
Krepki borci, hrabri sini,
V polji izven Sisek-grada.
Oj, te nepregledne vrste,
Oj, kako so čile, čvrste!
Hrabort in pogum jih greje,
Složna moč iz src jim veje.

Z Ljudevitom vrli knezi
Spajajo se v složni zvezi:
Črtivoj je od Podravja,
Benor silni iz Posavja,
Branimir izpod Gorjancev,
Krešič je dovêl Slovence,
Hrabri Dobroslav Dobrence,
Baltimor od gornje Kolpe
Strelcev je dovêdel tolpe.

In ta vojna raznorodna,
Raznolika, vsa je složna,
In v krdela se zvrščuje,
Vojne si načrte snuje,
V vajah brhkîh se poskuša.
Oh, kako so kiji pezni,
Okovani in železni!
Pak junakov ne težijo,
Kakor trste jih vihtijo.

Spretna roka okovala
Borcem dolga je bodala.
Stresa se srce ti z grozo,
Kadar zreš v železno lozo
Ostrih sulic na planoti.
Roj še z rojem tu se skusi,
Dobro vsak si meč nabrusi:
Dobro meči so skaljeni,
Vsem nabrušeni, zostreni.

Vsi v orožju so sinovi,
Tudi loki so jim novi,
Lahki, beli in okrožni
In vpogljivi, brzoprožni,
Vsi od gabra so izklani;
In primerni so, priročni,
In pri njih motvozi močni.
Deklice so v zimi čule,
Tkale so motvoze, tule.

Čija bo, ne vprašaj, zmaga,
Če gre vojna ta nad vraga;
Kje v sovragu so junaki,
Kot Hrvat, Slovenec, taki?
Kdo tej vojni more blizu?
Toda Nemcev neštevilne,
Frankov, Lahov vojne silne
S treh straniž že nadnje spejo,
Prekoračijo že mejo.

Pa na čelo se postavi
Vojni svoji knez in pravi:
„Ni, junaki, se muditi,
Narod moramo braniti,
Zalo svojo domovino.
Vroča nam se kri pretaka,
Tu junak smo tik junaka,
Moč, pogumnost vsi imamo,
Vragu kažimo, kaj znamo.

Tu donaša bistra Sava
Nam bodril bogá Triglava;
Glejte jo, kako se peni!
Triglav z nami dobro meni,
In Perun nam zmago jamči.
Le hitimo na bojišče,
Za domovje in ognjišče,
Le branimo svoja prava,
Da ne gasne naša slava.“

Pa zatrobi rog za rogom
Vojni klic: s Perunom bogom!
In v posamezna krdela
Razvrsti se vojna cela
In hiti na boj, na vrage.
En pozdrav še domovini,
Majki, sestrici na lini,
In še en pogled nevesti . . .
In gredó junaki zvesti . . .

Vojaški spev.

Zatrobi rog, zavrišče roj,
Pomiče nujno se na boj.
Razlega spev, budi pogum,
Da Savi, Krki jemlje šum.

Kdo lepši je, ko mlad junak,
Za boj dozorel, čvrst, krepak?
Kako podá se mu oklep,
Ko gre na vraga na pretep!

Kako oprava ga krasí,
Bogove same veselí,
Ko lok imá in tul pušíc,
Koraka v boj na vojni klic!

Še sulico imá in meč,
Junak ne rabi v vojski več,
Sovrag pobežal bo in drl,
Ko bo junaka le zazrl.

In ko pričnè se boj krvav,
Ni dosti mu sovražnih glav;
On tepe, bije, seka preč,
Da kij se lomi, zviija meč.

In ko se vrača zmagovit,
Naproti gre ga vse slavit;
Domača hiša, deklic roj,
Objeti vse ga hoče koj.

In vile same prihité,
Mu zmage venec podelé,
In vse pravice dá mu rod,
Da prosto hodi vse povsod.

In stokrat srečen dom je tak,
Ko vzgojil v njem se je junak;
Deset pomrlo bo rodóv,
A še bo živ spomin njegov.

Z b o r.

Pod vaško lipo so možjé,
Možjé sami staroste,
In mnogo, mnogo govoré
Od stare dôbe proste.

Možje so sivi, zgrbih lic,
In pantijo globoko,
In čudne sodbe sojenic
Tolmačijo široko.

Župan besedo govori:
„Možje, saj misli svoje
Lahkó povem, kaj zadnje dni
Imámo vedne boje?”

Bogovi naši nas črté,
Ker kdaj očetje naši
Po vsej, kar grške je zemljé,
Bilí so razsajaši.

Poznali niso rek ne mej,
Nikomur dobri bilí,
Zdaj v desno, levo, zdaj naprej
V deželo so drvili.

Silo vragov strl je meč
Ob vojski s Carigradom;
A v robstvo spravil jih še več
Napad je za napadom.

In koliko je mest požgal
Naš rod tedanje čase,
Zakladov koliko nabral,
Bogastva spravil nase!

V trepetu zmir Bizanc je bil,
Vse Grk mu je obetal,
Samo, da s tem je rod miríl,
Da ropat ni poletal.

Pogodba sprave in mirú,
Premirja ni veljala,
Ko prišla vojska je domú,
Je brzo spet zdivjala.

Bogovom všeč ni, da takó
Slovenec je postópal,
Ravnal je z ljudstvi pretrdó,
In mnogo jih pokópal.

In zdaven že je sklep bogóv,
Da dnevi prišli bodo,
Ko združilo se več rodóv
Slovenecem bode v škodo.

Slovenec Veličar, junak
Justina branil carja,
In ž njim boril se roj krepak
Slovencev za vladarja.

Sloveni naši pa domá
Preskakali so meje,
Prodirali so do morjá
V cesarstvo zmir globljeje.

Zastonj je bil ves Grkov trud
Slovence pomiriti,
Ubit je slavni bil Kibúd,
Vojaki mu pobiti.

Dajal jim davek Carigrad,
Dubróvnik močni strli,
In vživajoči zmage sad
I Toper so podrli.

Občutil Lazar naš je meč
In Aspad ga je čutil,
In družih vojvod le še več,
Da nikdo ne bi slutil.

Pa ko dospejo v zemlje té
Očetje naši blažji,
Že čakale so jih vojské,
In sosed bil sovražji.

Pogosto hodil je z vojskó
Nad nje Bavarec Tésel,
Pa čutil naših je rokó
In kmalu se je vnesel.

Prihrul je Gizulf, silni Lah,
Pa brž so ga spodili,
Takó za veke so zapáh
Pred Grki zapahnili.

Prišel pa besov vseh je bés,
Prišel je Ober kleti,
In kot da kamen smo in lés,
Tu z nami če početi.

A ljutejši kot Ober sam,
Nastal je vrag mej nami,
In kam to bo, staroste, kam?
Sodíte modro sámí.

Sovrag okrog, sovrag domá,
Povsod napéti loki,
Povsod le kij in meč divjá,
Tekó krví potóki.

Kaj bo iz tega, modri zbor?
Slovenec bo izginil,
Če vrag ne bo, bo strl razpor,
Ki se mej nas je vrinil.

Dospeli črni so možjé,
V Slovence od večera,
In jednega Boga učé,
In to je nova véra.

Povsem te vere ne poznám,
A bliskoma prodíra,
In nemški cesar z mečem sam
Krvávo jo podpíra.

In tacih časov bilo ni,
Kaj pravíte, staroste?
Ta vrag nam v rodu ne pusti
Imeti vere proste.

A kaj, možjé, bi vas učil,
To zna pač vsak starosta,
Da Svetovitov žrec sem bil,
Triglava, Radegosta;

Na tisoče sem jagnjet klal
Za božje žrtveníke,
In žita mnogo mer oplal
In pekel pepelníke;

A nisem nikdar ga bogá
Ne čul ne videl v lesi,
Ko znamenj prosil sem, naj dá,
Pod svetimi drevésí.

Kako so bile polne kdaj
Božanstev svete loze!
A zdaj je v lozah slednji kraj
Samíje poln in groze.

Le v Prétrani ima Morán
Peruna sveto zmíjo,
Le tá prihruje še na dán,
Če vrági pribesníjo.

Kako je naše kdaj poljé
Božanstev živo bilo,
Kako to moške in žené
Je v polji radostilo!

Kako kedaj s plevícami
Popevale so vile,
Kako so kdaj z grabljícami,
Vkup rédovje valíle!

Kako s pastirji Veles pel,
Kako je Čadež piskal,
Kako je Kurent kdaj vesel
Po našem trsji vriskal!

Kako so Plevnik, Šetek, Zmek
Kedaj prijazni bili,
Kako zlato iz jam in rek
So Škrateljčki nosíli!

In zdaj? Pustili so naš rod,
Poskrili se bogovi,
Ko rábimo jih vse povsod,
Samí smo v borbi novi.

To čudno se, možje, mi zdí:
Zdaj z nami so le besi
In nova vera nam pretí
O drugem, tretjem kresi . . .

To znal Morán je že poprej,
Gromado ima v jamí,
Da on takoj zgori na njej,
Ko uk bo nov mej nami.

On bo otel se, kaj pa mi —?
Nobeden se ne glasi,
Vsak misli in misleč molči:
Oj tužni, grozni časi!

Glas vil.

Miróben mrak,
Tišóben zrak,
Nad zémľjo se razpénja.
In v temni noči pisan trak
Na nebu se pripénja.

In nad goró
In nad vodó
Se lúčice iskríjo;
Le véše begajo z nočjó,
Počítka si želíjo.

Iz svetlih čed
Že mesec bled
Na tužno zémíjo gleda;
Pričenshi starka pripoved,
Za ogenj svetli seda.

In jata sov
Hiti na lov,
Že čuk na hruški čuka;
Zapuščá jazbec skalni rov
In že na prósto kuka.

In glas se vil,
Začuje mil,
Pojó na Kamni góri
Kot zdaj, glás ní še tužen bil,
Le čuj, kakó se ori:

Kdor rodu čast,
Domovju last
Z mogočnim mečem brani,
Več let, kot stati more hrast,
V spominu rod ga hrani.

A kdor lovit
Ljudi, morit
Na ptujó zemľjo hódi,
Naj hódi volkodlak ga pít,
In dom proklet mu bódi.

Prelita krí
Se ne shladí,
Doklér se ne maščuje;
Če v živih krivca ne dobí,
Potomcem biva húje.

Ne vprašaj kdó,
Zakaj tako
Bogovi so sklenili,
Zakaj da ljudstvo so samó
Sovrágu prepustili!

Slovenec moj,
Kar oče tvoj
Se z mečem je pregrešil,
Ne bo popravil krivde boj,
Še dolgo je ne rešil.

Trpel boš, rod,
Še mnogo tod,
In meč in strel si brusil,
A ptujec bode ti gospod,
Gorjá boš mnogo skusil.

Pa če teptat
Katerikrat
Sovraga v te ne bode,
Bo dvignil zoper brata brat
Meč bridke ti osóde.

To sklep bogov
Je, da rodov
Broj drugih bo se zmnožil,
A zemľji tvojih bo sinov
Sovrág ozemlje zóžil.

(Dalje.)

Judita.

(Roman. — Spisala Pavlina Pajkova.)

(Konec.)

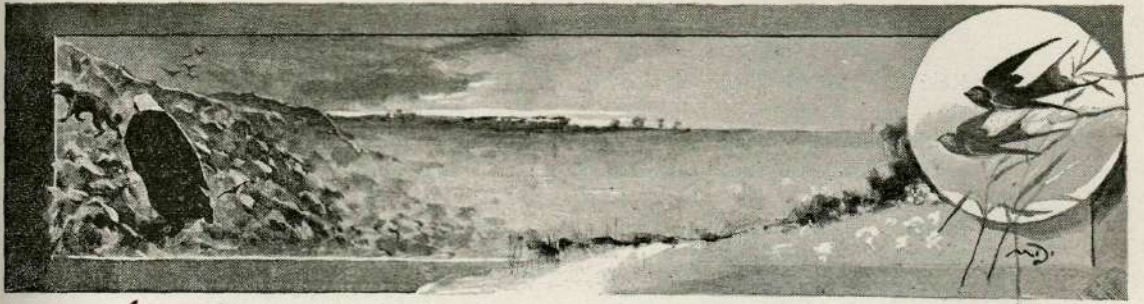
X.

Prišla je lepa pomladanska mesečna noč. Tihota je objela grad, vendar je iz te tihote sedaj pa sedaj odmevalo zamolklo ropotanje, kakor da valé po veži težke zaboje.

Judita je čula in vedela, kaj to pomenja. Za odhod se pripravljajo. Skoro pridejo tudi po njeno prtljago, a ona ni ničesar pripravila. Hitro zapre kovčegov pokrov, kakor da je že vse pospravljeno, da ne bo prepira, ko zopet pride mačeha v sobo. S povzdignjenimi rokami jo bode prosila vsaj za pol ure, toliko, da se poslovijo od očeta. Ne, od očeta se ne bo več ločila. Na njegovi gomili bo končala mlado, a toli mučno življenje, da ju bo družila vsaj smrt.

Z utripajočim srcem je čakala mačehinega prihoda. Prišla je. A ko je zagledala zaprti kovčeg, in zraven še dežnik, ogrinjalo in majhno Juditino torbico, vse kakor pripravljeno za pot, zmračilo se ji je čelo. Svojim očem ni verjela. Ko pa zagleda na mizi obed še nedotaknjen, začne Judito karati, samo zato, da bi dala duška svoji nevolji. V resnici pa ji je to silno uga-jalo. To je začetek odločilnega prevrata, mislila si je.

„Judita, kaj naj vendar mislim o tvoji trmi?“ reče navidez huda in zavzeta, „ves dan nisi pokusila nič stvarce, opešati ti morajo moči. Premisli vendar, kakšne težave te še pričakujejo na dolgem potovanju! Takšna si, kakor da si prav sedaj vstala po hudi boleznini iz postelje.“

Morana in Vesna.

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Zopet domá.

Prijazna je pomladna noč,
Ko vlada Vesne tiha moč
Nad strmcem in višino,
Nad trato in dolino.

Ko zemlja mirna, zrak je tih,
Priveje lahno Vesnin dih,
In božka liste mlade
Na bukvah tik livade.

In božje deklice vodé
Na cvetje nežno narosé:
Umito zjutraj vstaja,
Ko Zora se poraja.

In kolikor je zvezd nebá,
Ves roj gori, blesti, migljá;
In v zlatih zvezdic čredi
Se vozi mesec bleđi.

Ko vlada tiho Vesnin mir,
Pa slavec svoj opeva pir;
In ljubki ti glasovi
So zmiraj drugi, novi.

Gor v krškem gradu knez leži,
Knez Varna; Diva tik sedi,
Očetu bol zljajšuje,
Po dragem pa vzdihuje.

Oh, saj pomlad je tretja žé,
Odkar odšel je na vojské,
In ni ga sporočila,
Če sreča mu je mila.

Življenje Divi je trdó,
Srcé dan slednji bolj bolnó;
Vsak dan ji je na sveti
Nestrpneje živeti.

V dvorišči stari pes čuvaj
Na vse pretrge laja; kaj?
Čuj, v grad že v pozni uri
Nekdo dospè pred duri.

Odpró se vrata na stežaj:
„Kaj hočeš, ptujec, tukaj, kaj?
Nikár“, dé hči, „ne moti
Bolnika, pojdi s poti!“

Pomigne ptujec ji, rekoč:
„Opravil bom takoj gredóč,
Le knezu se izrazim,
Potem pa koj odlazim.“

Pristaplja ptujec, bliže gre;
Na rami svetli mu lasje
In svetla, lepa brada
Po črni halji pada.

Priteče solza mu z očes:
„Poznaš me, oče, Varna knez?
Imaš še kaj spomina
Na Svitozora sina?“

„Kaj —? Svitozor! — ti tu stojiš?
Je-li mogoče, kar veliš?
Le brž me dvigni, Diva,
Da s sinom govoriva.“

- Kaj? Svitozor ti? Ti, moj sin? —
 Glej, več ne čutim bolečin!
 Te Mórana poslala,
 Da skoro vkup bi spala —?
- „Prišel sem spet, ker ljubim dom,
 Za božjo čast skrbeval bom,
 Učil resnice večne,
 Ki nas storijo srečne.“
- A kaj? — Ti imaš še telo —?
 Mordá je duh tvoj tu samó —?
 Zares-li rojenice
 Še niti so predíce?
- Kar oče pravi, slušam rad,
 Ker skušenj on imá zaklad;
 Pa, kar nam Bog naznanja,
 Temú naj vsak se klanja!“
- Še danes ovne tri bom zbral,
 Bolán jih bom bogovom žgal,
 Da zdaj te vidim, dete,
 Ko ure so mi štete.“
- „Kar vzela te mi besja moč,
 V srcé je legla meni noč,
 Ti prva moja nada,
 Prošel si bil od grada.“
- „Ni duh moj, oče, tu samó,
 Je z duhom mojim i telo:
 Duh moder bolj kot preje,
 Teló živi sveteje.“
- Kaj pač očeta veseli
 In mu zljajšuje stare dni,
 Kdo v svetu naj mu dade,
 Če ne otroci, nade?
- „Pa z doma šel si kakor knez,
 In kje ti zlata je prevez,
 In kje oklep s čelado,
 In ti prihajaš z brado —?“
- Telesa mojega teló,
 Življenja mojega okó,
 Up celega si roda,
 Ni bilo tebe škoda?
- Tako te vrag je sramotil,
 Da v haljo to te je zavil?
 Tako spet domovina
 Vsprejema Varne sina?“
- Kako naj tožen bi ne bil,
 Kako solzá ne bil bi lil,
 Ko zgubil bil sem sina,
 In kneza domovina?
- „Ni sramotilo halja tá,
 Saj ljubša mi je od srebrá.
 Pomenja ta ti halja,
 Da služim kraljev kralja.“
- A pomagale so darí:
 Moj sin je tu, moj sin živí!
 Oj, daj sem srce tvojje
 Na velo srce moje!“
- „Kaj, ti si narod svoj izdal,
 Se nisi kneza Varne bal?
 Morda se s Franki družiš,
 In vragom roda služiš?“
- Solzí se Varna, stari knez,
 Solzé si briše sin z očes,
 Zajoče Diva zlata,
 V solzâh objema brata . . .
- „Vse jedno je Sloven in Frank,
 Moj kralj, knez, ne poznade strank;
 Naródi vsi smo bratje,
 In vsi smo kralju svatje.“
- In dolgo tečejo solzé,
 In dolgo, dolgo vsi molčé, —
 Ko proč solzé so vroče,
 Spet pravi sinu oče:
- „Od kod prihajaš, Svitozor,
 Premili sin, v očetov dvor?
 Vojak je vsak govoril,
 Da Kadolah te vmoril.“
- „Glej, Svitozor, moj up in vse:
 To mlado bilo je deklé,
 Vsa sreča bila moja
 Je Diva, sestra tvoja.“
- „O, ni me vmoril, oče moj,
 Oživel v Lahih sin je tvoj;
 Tam bil sem, oče dragi,
 Kot na nebeškem pragi.“
- In ženina sem njej dobil,
 Čvrst, hraber je, krepak in čil,
 Naš Ljudevit, Panonec,
 Treh let bo kmalu konec.
- „Še ljubiš dom in njega last,
 Bogove naše, božjo čast?
 Goriš li še za prava,
 Kot oče ukazava?“
- Sedaj junak se sam borí,
 Zaveznikov mu pravih ni,
 Borí se za bogove,
 Za narod in domove.

Sedaj bo Ljudevit vesel,
Ko tudi ti boš meč prijél,
Saj boja nisi zábil,
In rad za meč boš zgrábil.“

„Prav veselí me, oče moj,
Da Ljudevit zdaj zét je tvoj,
Da bova se združíla,
In skupno bórbo bíla.“

On bo boril se na vso moč,
Jaz bom odganjal zmote noč;
On dal bo dneve srečne,
A jaz bom blagre večne.

Pa tudi to ti pripoznáam,
Da nisem, oče ljubi, sam:
Na ptujem sem se ženil,
Z nevésto lépo sklénil.

Zdaj prišel, oče, sem domú,
Da bi nevesto kazal tú:
Premore več od zláta,
Nezmérno je bogáta.“

„Aj, kje ti je nevesta, kje?
Naj oče stari précej zve.
Mar ptujega je róda?
Je našega li plóda?“

„Ko sem s Furlani se boril,
Veliko ráno sem dobil,
In ko smo boj končali,
S sebój so me peljali.“

Peljali so me le naprej,
Da prišli dolí smo v Oglej,
In k Fortunatu, znadeš,
Peljajo me na Gradež.

Kako je blagi mož vesel
Me ranjenega k sebi vzél!
Kot knez pri njem sem bival,
Vso slobodo užival.

Tam čudeže sem, oče, zrl,
Mož sveti mi je um odprl:
O tisočkrat so srečni,
Ki nauk znajo večni!

Tam čul sem, da en sam je Bog
Nebó ustvaril, zemlje krog,
Da jéden Bog vse vláda
Od vshoda do zapáda;

Da on, vesoljstva gospodar,
Na nébu in na zemlji stvar
Nam slednjo je ustvaril,
V korist jo nam podaril.

Ustvaril angele nebá,
Na zemlji pa človeka dvá,
Iz nju Bog sam odséva:
Adám je bil in Eva;

Da angelov je del grešil,
In milostljiv jim Bog ni bil;
Ko páde človek tudi,
Bog rešit ga se nudi.

Kako čez štiritisoč let
Prišel Odrešenik na svet
Odrešit vse zemljane,
Vse ptujce, vse Slovane.

Da rójen od Device bil,
Kot déte revno se rodil,
Kot mi prav v tej podobi,
Le v grehu ne in zlobi.

Besedo večno je učil,
Besedo s čudeži krepil,
Za nas bil v prah ponižan,
Za ljudstva bil je križan.

Oj, srečen národ, ki pozná
Na križ razpetega Bogá!
Njegovi so nauki
Zdravilo slednji muki.

Še več sem skusil, oče moj:
Bog utrjuje nauk svoj
Sedaj še čudovito
Pred svetom vsem očito.

Kedó ljubiti more bolj,
Kot Bog, ki je ljubezen zgólj?
Ljubezen nas stvaríla,
Ljubezen nas rešíla.

Ni mogel, oče, Svitozor
Dospeti prej v očetov dvor,
Poznáti htél je Krista,
Ki je ljubezen čista.

In zdaj nekdanji vojsk vodnik
Postal sem Kristov svečenik,
Dospél nazaj sem k ródu,
Da ga dobim Gospódu.

Ko, oče, to ti govorim,
Otetí dušo ti želim:
Očetu, sestri svóji,
To želji dve sta móji.“

Poslušá knez, a čudna vest
Spet shujša muko mu, bolest;
Zmajuje zdaj, zdaj kima,
Glasú v odgovor nima. —

„Počakaj!“ vzdihne knez težkó,
Opaža sina, zre srpó —,
A sin pa v eni meri
Mu govori o veri.

Zazdihne knez, velí takó:
„Jaz ljubim, sin, te bolj močnó,
Kot ljubim bitje ktero,
In ljubim staro vero.

Očétov vero naj pustím,
Ki že od rojstva v njej živím,
Ki v njej sem se izstáral,
Kaj? da bi jaz se váral —?

Oj, Svitozor, tako ne gré!
Bogovi naši še živé,
In kaka bo osóda,
Če ločim se od róda?“

„Če srečo kdo, ti sin želí,
A srečo večno Krist delí:
Osoda s Kristom srečna,
Z bogovi zguba večna.“

Poslušá Diva in sedí,
Nakrát se ji spomin vzbudí
Treh jagnjet in pa križa:
Prec bratu se približa.

In govoré še v pozno noč,
Kar prime kneza besja moč,
In spomni se pradedov —,
Sobratov in sosedov:

„Nak, več ne hòdi, Svitozor,
Z enakim glasom v knežji dvor!
Bogove stare ljubi,
Če ne, se mi izgubi!“

Odmev z nebes.

(Psalm 2.)

Zakaj bučí,
Zakaj hrumí
Po zemlji med naródi?
In ljudstva prazne si reči
Umišljajo povsódí?

Le, kralj in knez,
Raztrgaj vez
In vrzi jarem s sébe,
Ne nosi jarmov več in pez,
Uklepal kdo bi tebe?

Tako velé
Držav glavé,
Gospod se jim pa smeje;
Gorjé jim, ako ga zjezé,
Da v srdu on prispeje.

Vladár izbran
In sém poslan
Na Sijon od Očéta
In za Mesijo vam sém dán,
Da znánim prava svéta.

Ti sin si moj
Jaz oče tvoj,
Te danes sem poródil,
Le prosí, zemljo vso takój
In ljudstva vsa boš sódil.

In jim kraljij,
In gospoduj
Jim s palico jekléno.
In če ne slušajo, sesuj
Kot sklédó jih prsténo.

Le vzbúdi se,
Ne múdi se,
Gospódu v strahu slúži,
Za slavo božjo trudi se,
Radost s trepetom drúži!

Svarjenje čuj
In vse zvršuj!
Gospoda ne razsrđi,
Pravico vedno pospešuj,
Ubeži kazni trđi.

Ko pride v dan,
Gospod strašan
Se v jezi v nemal bode,
Takrat Mesije up bo v bran
Jedíno za naróde.

Kres.

Že mrak leží čez dol, poljé,
Na griče pa ljudje hité:
O bože dobri, Svetovit,
Spet gremo s kresi te častit.
Le neti, pali urno krés,
Polagaj v ogenj suhi lés,
Da grič svetál bo in raván,
In znalo bo se v daljno strán,
Da Svetovita dol bogá
Slaviti in častiti zna.
Ne drži gódec križem rok,
Brž gosli v levo, v desno lok;

Narédi eno nam za plés,
Da se razléga do nebés,
Da zavrtímo se v koló,
Ker Svetovit želí takó;
Da zbére si na tá večér,
Nevesto svojo vsakatér!
In Véles strune brž napné,
Okrogle gostí jim začné.
In kot bi mžiknilo okó,
Krog krésa suče se koló.
Naprej na éno, dve in trí,
Nazaj na štiri se vrtí.

In krésa plapoléči žar
 Obsvíta tí za párom par
 Mladenič, déva, in takó
 Vrsti okrog se vse koló.
 Kar krški dol imá lepót
 Kar moštvu, ženstvu je krasót,
 Prinesli h krésu so nocój
 Za kras, lepšávo vse s sebój.
 In tórbo íma slednji mož
 Nocój iz sóbolovih kož;
 Najlépšo pratež si je vzél,
 Od ljube jo je v dar prejel.
 On palit baš ne gre kresóv,
 Ki ní od nog do gláve nóv.
 In glej krdelo tu mladénc
 Veselih krških je Slovénk.
 Rudečih lic in svetlih las,
 Čez krilo belo moder pas,
 In biseri krasé jim vrat,
 Iz kit pa bliska lišp se zlat.
 Da, zémlja nima jih rodóv,
 Da tacih ímajo sinov,
 In redke matere živé,
 Ki hčére lépše porodé.
 In kot bi gledal na nebó,
 Po zémљи je nocój svetló;
 Prav kolikor ima vrhóv,
 Prav toliko gorí kresóv.
 Ves krški dol za ta je hip
 Razjasnjen kot bi sijal ščip.

In kot jesen, trgatve dan,
 Takó gre spev čez hrib in plan,
 Častitih dedov slavni spev,
 In tak-le spévu je odmev:

Daj nam bože dobro leto,
 Daj nam bože plodno leto,
 Daj nam bože solnce tóplo,
 Daj nam bože rose z néba,
 Daj nam bože polno polje,
 In pšenice v polju zlate,
 In pogače in kolače.
 Daj nam bože v trtji grozdja,
 In iz grozdja sladko vince.
 Daj mi bože drugo zbrati,
 V kočó svojo jo peljati,
 Da mi bode vladarica
 Pri ognjšču in vretenu.
 Daj mi bože drugarico,
 Daj nam bože! Daj nam dobro leto!

Ugaša že za kresom kres,
 Pogórel je zneseni les.
 Odložil gódec góslí, lok,
 Piskáč piščal je správil z rok.
 Ustavil ples, obmolknil glas,
 In vsak hiteva v svojo vas.
 A še nekdo popeva zdaj,
 Tam, kjer je Svetovita gaj.
 Kakó ljubkó, kakó miló
 Ta spev udarja na uhó:

Hvalnica.

Slavíte Gospóda
 Vse božje stvarí,
 Od roda do róda
 Naj čast mu doní.

Vi rajski duhóvi,
 Ti sinje nebó,
 Vsi nebni svetóvi
 Hvalíte glasno.

Le hváli vsa vóda
 Na nébu Bogá,
 Le hváli Gospóda
 Vsa sila svetá.

In lúna ti bléda,
 Tí solnce gorkó,
 In zvézdic ga čéda
 Proslavlíjaj močno.

Gospóda slavíte
 Deževje, rosé,
 Gospóda častíte
 Duhovne vrsté.

Gospóda vročina
 In ogenj in pár,
 In mraz in zmrzlína
 Hvalíte vsikdár.

Gospódu snegóvi
 In toča daj čast,
 Proslavlíjajte dnóvi,
 Noči mu oblást.

Gospóda slavíta
 Svetlóba in mrák,
 Gospóda častíta
 Vihár in oblák.

Bogá Ananfja,
 Zvikšuj Mizael,
 In čast Azarija
 Mu z váma bo pel.

Očetu, Besedi
 In Dúhu močí
 Na véke po rédi
 Naj čast jim doní.

Gospódu daj védno
 Slavljenja izrek,
 Vsa zemlja ga vrédno
 Zvikšévaj na vek.

Le dajte hvalíti
 Ga griči, goré,
 Kar more priklíti
 Iz grude zemljé.

Studenec v podgórji
 Le hváli Boga,
 In v rékah in mórtji
 Naj vál ga spozná.

Kar v vódah se giblje,
 Bogá naj častí,
 Kar v zraku se zíblje,
 Bogá naj slaví,

Živáli, zveríne,
 Kar lazi okrog,
 Naródoz družíne;
 Gospód je vaš Bog.

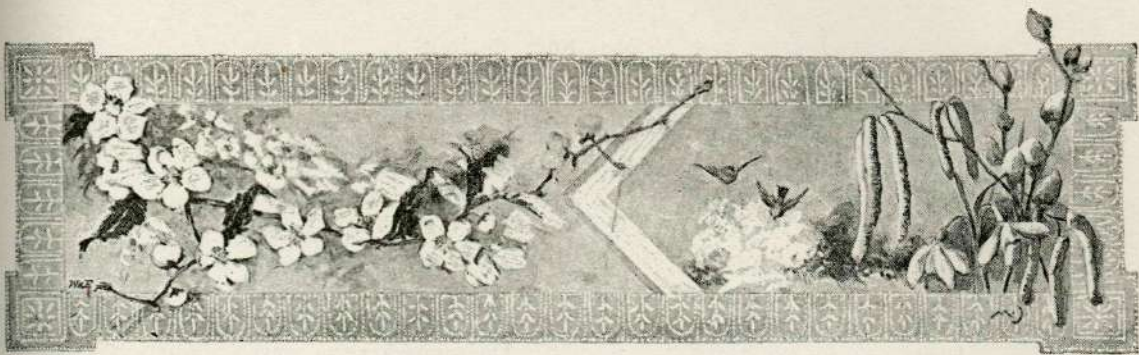
O Izrael srečni,
 Izvóljeni ród,
 Le kliči: Bog večni,
 Česčen si Gospód.

Duhovniki božji,
 Služabniki ví,
 Vaš glas naj v okrožji
 Čast bóžjo doní.

Svetnik naj, pravični
 Vsak slavo mu pój,
 In v hváli resnični
 Ponižni mu stój.

V trojici jedini
 Proslavljen si Bog,
 V višavah, v nižini,
 Po zemlji okrog!

(Dalje.)

Pomladno cvetje. (M. Jama.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Novi uki.

Ko zeleni prst razgrne
Vesna v lozi in livadi,
Z juga se skrjanec vrne,
Pesem poje po navadi.

Slavec tudi, kakor lani,
V grmu vbira svoje glase,
Tudi drugi ptiči znani
Žvrgolé, kot prejšnje čase.

V krškem doli reka Krka,
Kot poprej, iz tal privreva;
Sloko čez slapove zdrka,
Kakor lani, v svet šumeva.

V dolu loza Svetovita,
Kakor lani je zelena,
Kakor lani je čestita,
Kakor lani okrašena.

V štirokotu sredi gaja
Štiri so drevesa blizi,
Véjevje se njihno spaja,
Debla so kot noge mizi:

Hrast orjaški, javor bleđi,
Mehka lipa, bukev siva;
Mej drevesi pa na sredi
Žrtvenik kamniten biva.

Pod drevesi na okrožji
Pa so kipi razvrščeni,
Stari kipi, kipi božji,
S svetlim zlatom pozlačeni.

Mnoge kdaj so jance žgali
V božjo čast nad žrtveniki,
Zdaj pa vsi so izostali
Lepih bogov svečeniki.

Trlo se je ljudstva todi
Še pred malo, malo leti;
Zdaj pa le kak stavec hodi,
Redkoma se kres posveti.

Lepo bilo je, ko z grada
Svitozor in Diva zala,
Varnin sin in hčerka mlada,
Svečeništvo sta ravnala.

Mah na žrtveniku v logi,
Trava zdaj v podnožji rase,
Brglez gnezdi v tajnem rogi,
Jelen se v svetišči pase.

Kje so, kje so zlati časi,
Kje je krško ljudstvo verno,
Kje so svetih pesmij glasi,
Kje češčenje mnogoterno?

Kam je z grada knežič mladi,
Ki je Svetovitu v logi
Na proletji po navadi
Skrb imel za vino v rogi?

Kje je hčerka z grada mila,
Ki je brala nežno cvetje,
V šopke ga in vence vila
Svetim kipom na proletje?

Boj začeli so Furlani
In morili rod na jugu,
Bili zoper nje poslani
Svitozor in borci drugi.

Bilo klanje je krvavo,
Vojno vrag končal je kleti,
Padla glava je za glavo,
Drugi pak so bili vjeti.

Ni se vrnil knežič mladi:
Oj to bile so bolesti!
Varna plakal je na gradi,
Plakal rod ob tej je vesti.

* * *

V sveti lozi tam na strani,
Kjer se skalni breg pričinja,
Mej drevesi velikani
Skala se v ozračje vpenja.

Mah leži po skali strmi
Teme krije jej in boke;
Zasadili so se grmi,
Leska, brinje jej v razpoke.

Skali tej pa vdolbla v znožje
Duplo roka je zidarja,
Ki je zgradil stvarstvo božje:
Roka večnega vladarja.

V duplu tamnem je ležišče
Iz mahú in gozdne trave,
Oj to ni prebivališče
Onemu, ki išče slave.

Krški grad ima dvorane,
Zračne, lepe, svetle, jasne,
Bele stene, slike zbrane,
Dičijo jih line krasne.

Pa za sina Svitozora
Ni kotička na grajščini,
Mej zverjadjo biti mora,
V lozi, v skalnati duplini.

V lozi tamni in samotni,
In na postelji iz maha,
Nič veselja mu ne moti,
Pred nikomer nima straha.

Tam pod južnim nebom jasnim
Pesmi se učil je druge,
To prepeva glom jasnim
V gaji poleg Krke struge.

Pesem ljubko spet popeva
V svetem gaji, kakor preje,
Kakor preje spet odmeva
V božjo slavo glas močnejše.

Ne o Svetovitu bogi,
O Perunu in Triglavi,
Ne o čudnem, tajnem rogi:
On prepeva večni slavi.

Večnega Boga proslavlja,
Ko prižiga v jutro zoro;
Večni slivospev ponavlja,
Kadar solnce gre za goro.

Psalm Kozma ded prepeva
Tu od jutra do večera,
In od mraka spet do dneva
Sveta se oznanja vera.

Z jutra do noči prihaja
Ljudstvo zvedavo iz dola,
Slušajoč ga, tu ostaja,
Ko uči ga tik podmola.

O kako jim srca mami
Nauk od nebeške sreče,
O kako jim pamet drami,
Slednji dan so večje gnječe!

Vse gorí za Kozma deda,
Vse ga ljubi, čisla, ceni,
V časti je njegova veda:
Varna le se zanj ne méni.

Slednji dan naroča hčeri,
Naj izpreobrne brata,
Naj dobi ga stari veri,
In odprl mu v grad bo vrata.

Vsako jutro z grada rano
Diva, grajska hči, prihaja,
Dedu Kozmi nosi hrano,
Dolgo, dolgo tu ostaja.

Diva zala ljubi brata,
Ljubi starega očeta,
Z Ljudevitom je poznata,
Nova vera jej je sveta.

Brata pridobi naj Diva
Veri stari, za bogove:
V srcu njej pa vera živa
Že gori za uke nove.

Vsa zamišljena pohaja
Z grada po zelenem doli;
Zdaj pohaja, zdaj postaja,
Joče zdaj, zdaj zopet moli.

Oj nje srce blago, zalo
Zlatih je zakladov vredno;
Ko bi moglo, ko bi znalo,
Vse osrečalo bi vedno.

† Moli vzlasti za očeta
In za Ljudevita kneza,
Da bi bila vera sveta,
Kot ljubav je njima zveza.

Ohladila srčni boli
Brat jedini jej podarja,
Kadar ž* njo pobožno moli,
Novo jej življenje stvarja . . .

Minljivost.

Vse na sveti zginja, mine
In zbeži od tú,
Nam pusti le še spomine,
Trohico sledú.

Ljudstva, ki so se borila,
Za držav obstoj:
Davnost v prah jih je zakrila,
Vzela jih s seboj.

Kjer so kdaj bogovom žgali,
Raste trava, mah;
Kjer so hrami božji stali,
Tam leži zdaj prah.

Davni časi, davna leta,
Kje so, kje so zdaj?
Vek za vekom zginja s sveta,
Kdo drži ga naj?

Pesmi, ki so kdaj jih peli
V slavo, čast bogov!
Spevi ti so oglušeli,
Spev se ori nov.

Kar rodi se, spet umira,
Vse se v prah zdrobí;
Narod za naródom hira,
Žije in miní.

Žitje vse in vsa telesa
Zgloje časa tek;
Bog in večna le nebesa
Ista sta na vek.

Varnine sanje.

Jutro zalo je razcvélo,
Že bučele spó na delo,
In pastirji na osoje
Ženejo že črede svoje.

Bíli smo se za bogove,
Za bogove in domove;
Slikale so te mi sanje
Kruto, nečloveško klanje.

Prebudi iz sna se Varna,
Noč mu bila je viharna,
Dremal je, pa zlobne sanje
Kratile so Varni spanje.

Stali so vojaki zame,
Glava pa za glavo z rame
Padala je borcem mojim,
Sam ostal sem z vrancem svojim.

Dvigne Varna glavo sivo,
Zove k sebi hčerko Divo,
Brzo Diva hči prispeje,
Varna pa jej sanje deje:

Sam probežal sem z bojišča,
Sam do rodnega ognjišča;
A doma pa vsi bogovi
Strti bili so z domovi.

„Diva, hčerka, dete moje,
Grozne v sanjah bíl sem boje,
Kar Belin mi dneve šteje,
Bilo ni noči groznejše:

Pamet moja, Diva draga,
Sanje te tako razlaga,
Da je vse bogove vera
Nova strla od večera.

Sanjal sem, da še v mladosti
Bil sem v moči in kreposti;
Peljal v boj sem hrabre čete
Nad sovraže v boj osvete.

Če pomenijo te sanje
Res jednako mi ravnanje,
Roka bodi mu prokleta,
Komur vera več ni sveta,

Vera svetih nam pradedov,
Ter jo hoče od sosedov.
Kdor boga iz hiše meče,
Ta imel ne bode sreče.

Prebudim se, pa mi spanje
V drugo pride, s spanjem sanje:
Sanjal sem, da sem pomladi
Tu obed napravil v gradi.

In povabil sem boljaše
Na obed v dvorane naše,
Pa pusté me gostje zbrani
Starca samega v dvorani.

Tudi ti, o hčerka mila,
Z gosti šla si, me pustila;
Ljudevita, Svitozora
Niti bilo ni do dvora.

Sanjal sem, da rod moj dragi
Zvezo sklenil je s sovragi,
In tako sem sam na sveti
Moral ves potrť živeti.

Gledal z grajske sem višine,
Po dolini gledal z line,
Gledal sveta sem drevesa,
Vlekel glase na ušesa.

Slišal glase sem in speve
In premišljaj njih odmeve.
Pa mi niso bili taki,
Kot učili so očaki . . .

Diva, Diva, kaj to bode?
Grozne se bojim nezgode.
Čudna si mi res postala,
Kot da bi bogov se bala.

Rada cvetje si nosila,
V vence ga in šopke vila,
Kipe lepšala na steni;
Zdaj ne več, kaj to pomeni?

Prah na kipe božje seda,
Pajek glave jim opreda:
Kaj, da več ti niso mari?
Saj so še bogovi stari.

V sveti gaj mi še hodevaš,
Kot mi često razodevaš.
Pa gorje ti, če me varaš,
Za bogove več ne maraš!

Morda Svitozor zgubljeni
S tabo se o drugem méni,
Morda tudi tebe meri
Pridobiti novi veri.

O, da moram tukaj biti!
Hotel v sveti gaj bi iti,
Da bi sam ogledal mesto,
Če je ljudstvo bogom zvesto . . .

Pa se prebudim, a spanje
V tretje mi dovéde sanje,
Sanje tamne, čudovite,
O, da niso istinite.

Sam prošel sem v sveto lozo,
Tam pa videl sem le grozo:
Mah je žrtvenik pokrival,
Sveti kraj samotni bival;

A pri skali tam na strani
Bili vsi ljudje so zbrani.
In so slušali besedo,
Novo vero, novo vedo.

Proč obstal sem od oskalja,
Slušal sem besedo z dalja,
In — oprostite bogovi! —
Dal srce sem veri novi.

Vsa pa je zavpila gneča,
Da je to za narod sreča.
Narod ves se mi oglasi,
Da dospó zdaj boljši časi.

Oh, ne dajte jim resnice,
Sanjam tem, o sojenice!
Sanje, sanje, da v bolesti
Mučite tako me v vesti!

Svetli bozi, vas pustiti,
To ne sme, ne more biti.
Saj uči me pamet zdrava,
Da je moja vera prava.

Če pa novi uk osreči
Narod moj, ne kij in meči,
Če pa uk ta vodi k zmagi —,
Pa ga slušaj, narod dragi. †

Če ti več so Črt in besi,
Svetlih bogov vreden nesi.
Ni to lepega značaja,
Ako vera se prodaja.

O bogovi, sanje zlobne
Dale so moči hudobne,
Toda Varna stari, sivi
Še živi boginji Živi.

Ÿ Svetovita in Triglava
Še gori v njem vera prava,
In Peruna še poznade,
Vere te ne dá, ne dade . . .“

Pa zajoče nežna Diva:
„Oče, sanj jaz nisem kriva.
Vendar srce krvaveče
Tebi vošči boljše sreče.

Tebi vošči srečne dôbe
Brez gorjá, bolesti, zlóbe;
Tudi tvoja Diva mlada
Bivala bi srečna rada . . .“

Sreča.

Naprej drvim, naprej hitim
Po zemlji mej narodi;
Osrečiti ljudi želim,
Oblažiti povsodi.

Narodom kažem slaj in mir,
Bogastvo jim odkrivam;
Odkrivam blagostanja vir,
Dokler mej njimi bivam.

Narodi koprneč drvé
Za mano se po sledi,
In strastno stezajo roke,
Če v njihni bivam sredi.

A iti moram jaz naprej
Od róda do naróda,
In zame ni zidú ne mej,
Drvim kot v reki vóda.

Pa vse nikomur se ne dam,
Le slike jim ustvarjam,
In ključe le jim v sreče hram,
Ki jih želé, podarjam.

Saj motijo se pač ljudjé,
Ki sreče tu želé si,
Saj v prahu sreče ne dobé,
Tu pene le lové si.

A poti druge k meni ní,
Kot le Kalvarij gora,
In kdor do mene si želí,
Ta s križem priti mora.

Saj to ni sreča, kar miní,
To sreča ni, kar zgníja,
To sreča ni, kar se zgubí,
Kar mol razjé in ríja.

Le senco mojo tu lové
In blišč podobe moje.
Le onstran groba me dobé,
Ki prav zvršijo boje.

Nebeška hči sem od Bogá,
Narodom sém poslana,
In kdor do mene pot spozná,
Mu večna bodem hrana.

(Dalje.)

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

III.

Silno mnogo snega je padlo še tiste dneve, tako, da je bil skoro ves promet ustavljen. Ni bilo ne sejmov, ne ptujcev; vse javno življenje je prenehalo v Ljubljani. Celó deželni zbor, ki je imel zborovati dné 21. svečana, prestavili so na 3. dan sušca.

Ta veliki sneg je bil jako ugoden za Tramterico. Nočni čuvaj Gregor Grabnar je tisto noč zastoj napadel pekaričino stanovanje; naznanil je mestnemu sodniku, da je vdova izginila prejšnji dan, a nihče ne vé, kam. Sodnik Ahacij Amšelj je skrbno naročil mestni straži, naj zasleduje vdovo Tramterico, toda kdo bi lazil ob takem snegu po mestu in izpraševal ljudi po hišah? Tudi mestni očetje bi tako ne prišli na rotovž sodit nesrečne vdove. Vsak se je držal svojega doma in pri domačemu ognjišču se je začelo tem živahnejše življenje.

Vdova Tramterica je storila, kakor ji je svetoval Žlebnik. Vkljub snežnemu vremenu je prigazila od trgovca Ehrbarja, ki ni bil daleč od škofije, v škofijsko pisarno, kjer jo je prijazno sprejel škofov kapelan Peter Otava. Dekle Špelice že ni bilo več v škofiji. Ni se ji moglo izpričati nič hudega, zato so jo pustili, da je šla k svojemu stricu v vicedomski stolp, dokler se razmere ne obrnejo.

Vdovo so zaslišali še tisto uro; nato jo je sprejel škof Tomaž sam, naložil ji cerkveno pokoro in odločil, da bo kmalu sprejeta v katoliško cerkev.

Potolažena in z najlepšimi nadami je zapustila Tramterica škofijsko palačo ter pri trgovki Ehrbarici, svoji prijateljici, pričakovala boljše bodočnosti.

Najmlajši mojster Matija Žlebnik pa ni bil tako srečen. Doma mu je nagajal brat, ker ga

V rožniku.

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

V Svetovitovem gaji.

Na jutru žari se že jutranji zor,
Po krški dolini ob Krki navzgor
Pa jaše junak
Na vrancu krepak.
Kot jelen pred lovci mu vranec beži,
Vedoč, da do smotra si jezdec želi.

Pridirja, priskače mu vranec na kraj,
Kjer solnčnemu bogu posvečen je gaj;
Žival obstoji,
In glas zadoni
Iz gošče, nebeškega petja odmev,
Da čara in vleče junaka ta spev.

Raz konja odskoči, priveže za grm,
In peški koráka po lozi čez strm;
In šotor zazrè,
Počasi odprè;
In kaj to pomeni, kaj hoče ta reč:
Razžarjen je prostor v šotoru od sveč?

V šotóru je miza in križ je nad njó,
Pred mizo mož sveti s častito bradó,
Oj, tu je oltar,
Opravlja se dar;
In glasi nebeški iz ust mu doné,
Odpeva mu deca v ozádji klečé.

Očáran junák je, strmí le in zrè,
Ves ganjen poklekne in vrata zaprè,
In gleda možá,
Glas znani pozná,
Počakati hoče, da vpraša kedó,
Odkod je mož dóšel, po kaj in kakó?

Ko dar je opravljen, pristopi junák:
„Kedó si mož čudni?“ dé glas mu krepák,
„Poznát mi obráz,
Poznát mi izráz,
A vendar po vsem te še, mož, ne poznam:
Povej mi, s kom bivati srečo imam?“

„Prišel od daleč v tá sem kraj,
Ki je dežéle cele raj,
In Várna knez me je vesel
V dolino krško tu vsprejél
In prostor ta odvolil,
Da tu Bogá bi molil.

I jaz, junák, tvoj glas poznám,
Kdaj vkup sva bila, zdaj sem sam.
In isti še je smoter tvoj,
Drugačen pa nazór je moj,
Te Ljudevita zovem,
A jaz kot Kozma slovem.

Domišlja li te kaj spomin,
Kakó z vojskó je Várne sin
Nad Kádolaha drl goreč,
Kakó je gibko sukál meč?
A Lah je sina ránil,
Vzel s sábo, pokristjánil.

Pa Svitozór je, mladí knez,
Poznával dóma sveto vez,
In patrijarh ga Fortunat
Poslal domov v očetov grad.
Zdaj ima Varne sina
Spet v sebi domovina.“

„Kaj —? Svitozor, knežič, došel je domov?
Ne morem hvaliti zadósti bogóv,
Da zdaj ga dadó,
Ko name deró
Sovrági od trijeh, od štirih straní,
A meni zaveznika jednega ni.

Res, da za dom vojujemo,
Za svoje se bojujemo;
A naj premaga le pogan,
Resnico íma pa kristján;
Kristjan samó je srečen,
Ker Bog njegov je večén.

Ne vprašam več, kdo si, kaj tukaj počnéš,
O prilíci tajnosti svoje odpreš;
Zdaj brzo grem v grad,
Dokler je še hlad,
Poprašat, če Várna je sina veselí,
Kaj Diva počénja, ki bodem jo vzel?“

Če Frank, kristján, ímá vojské
Napérjene, da náte gré:
Naméne druge íma bój,
Ne vére, pač držav obstój;
Vojújeta sebično,
Verujeta resnično.

„Potrpi malo tu, junak,
Saj v jutru, kadar mine mrak,
Dohája k meni knežja hčí,
Donáša hráne in jedí
Za me, za te-le mále,
Glej, zdaj gre tam od skale.“

Kristjanov Bog je pravi Bog,
To zná že zemlja vsa okrog.
Jedini On z nebes prišel
In nauk svoj je razodel,
Če istina je ktera,
To je kristjanov vera.

„Oj Diva, oj Diva! Korákaj naprej,
Kakó je očetu in bratu, povéj!
Še oče bolán,
Ti noč je in dan?
Kaj Svitozor dela, mar brusi si meč,
In náme ti mislíš kaj, ali ne več?“

V poganstvu bésje so močí,
In božje prav nobéne ní;
Če rešen je pogan nadlog,
Vse to stori kristjanov Bog,
Le njega milost večna
Napravlja ljudstva srečna.

„Oj Ljudevit, junače moj,
Okreval Varna, tašč je tvoj,
In Svitozor je zdaj domá,
Pred tabo tukaj se smehljá;
Naj on pové o bojih,
O sebi in o svojih.“

Naukov svetih je nebroj,
Ne morem jih naštetí koj;
Ko, Ljudevit, zazveš jih vse,
Ne boš mi več upiral se,
Da en Bog in resnica
In vera in pravica.

Kot srno strel v srce zadél,
Da potok bi krvi privrél,
In brž krvi bi tekél vál,
In mrtva bila bi živál:
Zdaj Ljudevit obstane,
Stoji in se ne gáne.

In oče Varna, Diva tú
Že kliče k pravemu Bogú,
Da ti bi tudi srečen bil,
Da bésov več ne bi častil;
In dóla vsi otroci
So že ob moji roci.

„Oj Ljudevit, oj Ljudevit,
Junak si hráber, zmagovit.
Za prava stara, národ svoj
Imáš s sovrági težek boj;
Vse trud tí pripoznáva
In večna bo tí sláva.

In Ljudevit, pobratim moj,
Še vedno sem pobratim tvoj,
Da oče moj ti dal je vlast,
Dežele žezlo in oblast,
Da zemlja ta je tvoja,
Je tudi volja moja.

I jaz sem, Ljudevit, junák
In v bójih bil sem ti jednák;
Za hrame božje bój sem bíl
In za bogóve se boríl:
A Bog pa, část mu bódi,
Drugače z nama sódi.

Kaj, Ljudevit, nato velíš:
Poglej na bukvi tukaj križ,
Ki ga pred leti, leti že
Pobožne vrezale roke;
Ta križ se ne zaraste,
Dokler mu duš ne daste.

In kaj je tukaj še biló?
 Povéj mu Diva ti, kakó:
 Povéj, kako hodila tú,
 Kakó bežala si domú
 V trepetu vsa in grozi,
 Zavolj prikazni v lozi.“

„Ko si odšel, par dni potem
 Prišla sem, Ljudevit, tu sém.
 V nekáki nadi se zgubim
 Iz grada, da te kje dobim;
 Po stezi grem ob vodi,
 Kot ti si jahal, todí.

Dospem pred Svetovítov gaj,
 Po lozi grem na ta-le kraj,
 Da Svetovitu te zročim,
 A čudo, Ljudevit, dobim:
 Pred križem tu klečále
 Tri ovce bele, male.

„Oj kaj mi češ práviti, Kozma, še več,
 Beseda me tvója prodíra kot meč:
 Jaz, Varna in hčí,
 Mi ovce smo trí —
 Pri Varni te v gradu bom slušal naprej,
 Le k Varni, pobratim moj Kozma, prispej.“

In v strahu drla sem domú,
 Živali so ostále tú.
 Za mano pa se spev glasil,
 Takó sladák, prijazen, mil:
 Na bukvi ptič sedeval,
 O križu je popeval.“

„Zdaj prosim te, pobrátim moj,
 Kristján postati móraš koj;
 To patrijarh če Fortunát,
 Kí z Varno, s tabo je poznát,
 On čísla te junaka,
 In ljubi te rojaka.

Če vero v Krista boš sprejel,
 Pomágal bode ti vesél,
 Da bóde ves slovenski rod
 Pod jednim žezlom, ti gospod.
 Zidarje in príprave
 Ti pošlje za trdnjave.“

Pri studencu.

Pastir gre s paše, kmet s poljá,
 Večerje treba bo domá.
 Hitijo žene za vrstjó
 Pod slap k studencu po vodó;
 In vódo tu zajémajo,
 Si vrče poprijémajo.
 Ker ves dan niso skupaj bile,
 Bi mnogo rade se zmenile.

In stara Bura govórí,
 Ker več umè kot druge trí:
 „Mar čule ste sosede kaj,
 Da v lózi Svetovita zdaj
 Prebiva velik, čuden ded,
 Od kod prišél, ne vé se, sled,
 Le to o njem se čuje, pravi,
 Da čudovito bolne zdravi.

In déca rada bi bila
 Le zmir pri njem iz dola vsa.
 Da ljubi jo in rad imá,
 Da slednji dan jej hrane da.
 Modrosti mnogih jo učí,
 Kot čula nas nobena ní.
 In v dolu móž trdí večina,
 Da zdatno boljša se mladina.

Mladina, ki zahaja v log,
 Ukáz dobi pri dedu strog,
 Da pridne íma naj roké,
 Naj zdaj skrbi za starost zé;
 Da sluša naj rodítelje,
 Spoštuje odgojítelje,
 Da móra vse ljudi ljúbíti,
 In razžaljenja odpustíti.

Da ljubi Bog nas vse ljudi,
 Da vse v nebesa sí želí.
 Učí molítve jih nové,
 Kí nismo jih še čule mé.
 In glas popevk tako je mil,
 Kot spev bi čul se gorskih vil.
 A kaj, zaman umeti skušam,
 Ko petje to zvestó poslušam.

Mogoče šilja Radegost,
 Da hodi ded po svetu prost,
 Da nas učí in nam pové
 Da zgíniti od nas ne smé
 Najlepša čednost starih let,
 Kí ves naš krog jo čísla svet,
 Slovenec v tem se odlikuje,
 Da ptujce vedno rad gostuje.

In v Prestrani je ded Morán ;
A tih, osoren, je mračán.
Rad v dôbi se je prejšnjih let
K Moránu hodil Varna gret.
Morán je v sveti knjigi bral
In Várni svête je dajal.
Ko Varno so prijeli boli,
Dospél Morán je često doli.

Sedaj gre v dolu pripoved,
Da kar prišel je Kózma ded,
Takó otroci mu velé,
In v dolu mnogi že ljudjé,
Da Diva vsak dan v gaj jedí
Donaša, da jih ded delí.
In ded gre večkrat v grad do kneza,
Z Moránom proč je stára zveza.

Da Kozmo Varna rad imá,
To že iz tega se pozná,
Da bivališče mu je dál
V sredini svetih, gajskih tál,
Da je proglasil vse okrog,
Da Kozmo čuva on in bog ;
V podmolu v skálah mož stanuje,
V šotoru zraven pa daruje.

In vsak pové, ki ž njim je bil,
Da blag je Kozma, dober, mil ;
Kdor le enkrat ga videl vsaj,
Zmir vleče nekaj ga nazaj,
Sosedo drage in žené
Hodímo gledat tudi mé,
Da nam naj tudi razodeva,
Kar deca naša zná in péva!“

Pastirji.

Na zemljo lega sivi mrak,
Ohlaja se razgreti zrak,
Hiteva s paše čeda,
Koštrunje in goveda.

Goveda muče: „mú, domá“,
Z govedo oven bleketá,
In meketaje koze
Domu hité od loze.

Navadno pesem čeda zná,
Vol muče, oven meketá,
Pastirjev glasni spevi
Pa drugi so z odmevi:

O rajski Oče in vladar,
Ti zemlje vse si Gospodar,
Nebo, ozemlje celo
Vse tvojih rok je delo.

Kateri te pozna rod,
Ti mil si, dober mu Gospod,
In tvoje je veselje
Spolniti rodom želje.

Zasé ustvaril si ljudi,
Da bili tam bi, kjer si ti ;
Gospod, kedor spozna te zdaj,
Osrečil boš ga vekomaj!

Kako je krasen nauk tvoj,
Da vsi smo bratje med seboj,
Po svetu vsem povsodi
So bratje si narodi.

Pobratimija.

Pobratimija, zlata vez,
Ki druží v nji se s knezom knez,
Ki v jedno srce spajaš dve :
Kedo za vez jednako ve?

Pobratimija, gon krepak,
Da za junaka dá junak
Življenje svoje, moč, srce,
Pobratim v smrt za brata gre.

Pobratimija, virček zal,
Ki vreš iz srca, ne iz tal,
Tvoj val voden ni, je krvav,
In v njem zajema se ljubav.

Pobratimija, kal z nebá,
Ki kliti, rasti ne nehá,
Dokler se prede žitja nit,
Tvoj cvet je svež, duhteč, čistit.

Pobratimija, žarka luč,
Ti v srci dve en sam si ključ,
Ti srce srcu na stežaj
Odpiraš, njima si čuvaj.

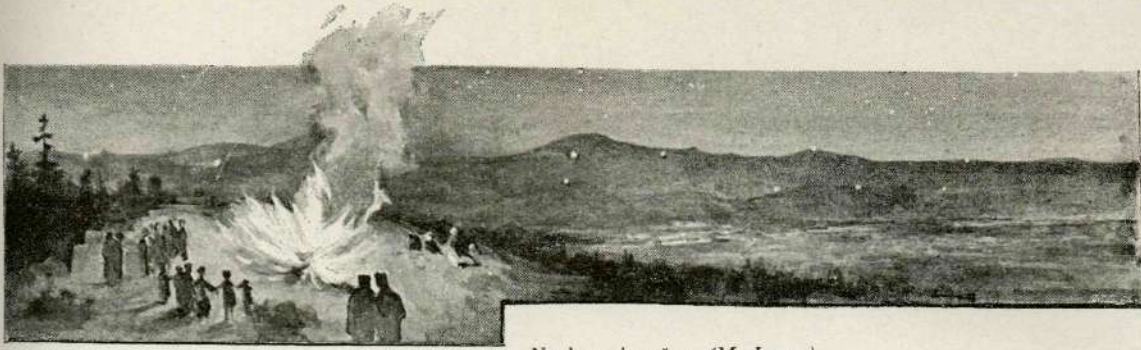
Pobratimija, tvoja moč,
Premaga boje, vihre noč,
Ti združiti le srca znaš,
Razliko v sličnost poravnaš.

Pobratima sta Ljudevit
In Svitozor šla v boj srdit,
Krvav je boj bil in pomor,
In ranjen bil je Svitozor.

Pobratimije trdno vez
Pretrgal Svitozor je knez,
Ker drugo srce zdaj imá,
In družega je zdaj duhá.

Pobratimija, ti kot kdaj
Spet ene misli v srci daj,
Da jedno srce kot poprej,
Spet bosta srci dve odslej.

(Dalje.)

Na kresni večer. (M. Jama.)

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Dalje.)

Pod grajsko lipo.

Različni so pri krškem grádi
Okrog in krog drevés nasádi.
Najlepše pa stoji drevó
Tam, kjer so grádu vráta;
Ko pride solnčece gorkó,
Tu lipa je košáta.

Pod lipo miza kameníta,
Pri mizi klop iz dések zbíta;
To vse narédil Várna sám,
Da v dôbi si vročine,
Če kdaj obišče božji hram,
Pod lipo odpočine.

Tu dánés knez sedí pred grádom,
Pod góste lipe ljubkim hládom,
In zrè pod sábo Krke vir,
Tam dóli zlato pólje,
Po vsej príródi sládek mir —
In knez je dobre vólje.

Ob Krki pa na čilem vránci,
Junak drví, že gre po klánci.
In Várne bistro je okó:
Poznat mu konj, čeláda,
Tako ugáne knez, kedó
Prihája zdaj do gráda.

„Sto blagrov, dragi knez in oče!
Takó te zvátí čem v bodoče;
Da Mórani si še ušél,
Častitam najtopléje;
Bol bésji vzéti te je htél,
A še te solnce gréje!“

„Le urno, kneže, z vranca skóči,
In slugi uzdo tu izróči,
Potem pa mi ob kratkem vsaj
Povéj, kakó je s tábo,
In kak je vojske položáj,
Se-li končálo slábo?“

„Kedór le često meč si brúsi,
Saj znáš, da vsakojáko skusi.
A vendar, oče, za sedáj
Oteta je dežéla,
Če spet ne zmislí vrag si káj,
Da vojska bi se spléla.

In málo, málo imam úpa,
Da bódemo brez vojske hrúpa,
Ker nemška in francoska krí
Po bójih zmiraj vpíje,
In znaš, da préje míra ní,
Če vrag se ne pobíje.

Tri vojne, oče, šle so náme,
Številne, bojevite sáme:
Ob Drávi prvo sem prijél,
Ki Balderik jo vódil,
In boj krváv se nam je vnél,
Pa brž sem ga zapódil.

Probéžal vrag iz Gorotána,
Pa brž je v Kranju vojska zbrána;
Ob Kokri v Krajno grem za njim,
Pa dve sta vojski bili:
Na sorskem polju ju dobim,
Sta v jedno se združili.

In včasih vse človeku steče,
Noben poskus mu ne odreče.
Res, vraga bilo trikrat več,
Vendár sem nanj se správil,
In naš močnejši bil je meč,
Krvávo jih je dávil.

Pobégne vrag čez savsko pólje,
A meč ga naš od záda kólje.
Čez bárje, Vrhniko napréj,
Čez Javornik do Lóža,
Da redka zdrava je iz méj
Dospéla vražja kóža.

Potem sem zmagoslavne tolpe
Dovél do mejne reke Kolpe:
In glej, kjer je slovenski rod,
Mí zémlja je pokórna,
A ko prestópim Kólpe brod,
Napáde knez me Bórna.

Kot ščuka v Kólpi žre postrvi,
Pozóbljejo jih móji v krvi.
Gudúščane sem tu dobíl,
In prej že Timočáne,
Pokrčje tí si mi delíl,
Dobím še Gorotáne.

Dalmácija mi, Bosna, Srbi
In Istra najbolj so na skrbi;
Če te dobim še, oče knez,
Potem bo dovršéna
Med rodod našim trdna vez
In bo držáva éna.

In kot je nékdaj vrli Sámo,
I jaz bom bréme vzél na rámo.
Težko nadvládati je rod,
Mej hudim vsem najhuje,
Če od središča se povsod
Rod sam le odteguje.

A ker želiš to, Várna, vróče,
In ker spoznam, da je mogóče,
In ker le tó jedín je spás,
Da vrag ne bo nas zgrúdil,
In da ne sné bodočnost nas,
Zató se bom potrudíl.

Pa, kar me, oče, tu ni bilo,
Se mnogo, mnogo premenilo:
Tvoj Svitozór prišel na dán —
In zdaj za križem hódí,
Postala hči in tí kristján —
In kaj čem jaz —? Razsódi!

Oj čudno se vrtí mi v glávi,
,Za' nekaj, nekaj ,próti' pravi.
Pa tóliko, ko imam bój,
Spoznám naródog sméri,
Da národ vsak propade kój,
Če ni jedín po véri.

In če zaménil zdaj bi véro,
Dobíl pomóč bi še katéro:
Glej, patrijarh mi Fortunat,
Roják z otóka Grada,
Pomoč poslati hoče rad,
Da dozori mi vlada.

Kar tí boš, Várna, príporočíl,
Po tem se zet tí bo odločil,
Ker skušen si in mnógo več
In mnógo si počénjal,
Če ménjati tí véro smeš,
Zakáj bi jaz ne ménjal? —“

„Pač mislil bi si Várna preje“,
Knez pomenljivo zétu déje,
„Postáti zémlje vse vladár,
Kot Kristov krst dobíti;
Pa česar kdo ne ve, nikár
Poprej o tem sodíti.

Sklenila čudno so nebésa,
In mraz me ob spominu strésa,
Da tisti ravno je odbrán,
Da reši nas siróte,
Kí oče mu zatelebán,
Bil najbolj je v vse zmóte.

Nauki tí, kakó so mili!
In ko bi zgoj človeški bili,
Omamijo takó srcé,
Da vsak se jim uklóni,
In odpové se nehoté
Poganstva, zmóte spóni.

Kako temá se hitro skríje,
Ko solnce zláto svít razlíje!
Poznal bi jaz le rad srcé,
Kí uku se upira,
Kí nas kristjani ga učé,
Da rajši v zmóti hira.

Povsod so, Ljudevit, kristjani,
Zakáj naš rod se uka brani?
Pa zdí se mi: Slovencem dán
Je, Ljúdevit, dozórel,
Slovenec bo postal kristján,
In Svetovit bo zgórel.

Rodóvi drugi so kristjáni,
Vzájemno vsak se vragu bráni.
Kot mej bogóvi se godí,
Pri nas je ravno táka,
Vsak bog prvenstva si želí,
In nimajo prváka.

Lahkó se, zet moj, vragu brániš,
Če ljudstvo naše pokristjániš:
V jedivosti je silna moč —
Podpóra sveta véra,
Podí iz roda bésog noč
In vrage od večéra.

Sin méne bo in Divo krstil,
I tébe naj bi k náma vvrstil,
In vzgled imel bo krški dol,
Imeli vsi Slovenci,
Ki jih veliko več kot pol
Sedí še v zmote senci.“

Veliko Varna beseduje
In zet se z Varno posvetuje.
Popóludne pa pride v grád
Ded Kozma, modri oče,
Pod lipo séde k njima v hlád,
Ker solnce še je vroče.

Beseda Kózme lepo zvóčna,
Prepričevalna in mogóčna
I Ljudevita koj dobí.
Določijo zdaj v gradi,
Da krstil Kózma ovce tri
V prihodnji bo pomládi.

Slovenija mati.

Slovenija mati,
Lahkó si veséla,
Ko bodeš sinove
Spet v krilo sprejela.

A danes zgodila
Se dvojna je správa:
Po veri bo ena
In ródu držáva.

Dva čuvaj zaklada
In verno ju hráni:
Obvárui mu véro
In jézik mu bráni!

Že davno, že davno
Tvoj rod te je ljúbil,
A ko se preséčil,
Ljubezen je zgúbil.

Slovenija mati,
Za rod se ogrévaj:
Za dušni, telesni
Mu blágor skrbévaj!

Da, ko se pisalo
V svetá bo povésti,
Naš národ na slavnem,
Odličnem bo mésti.

Ko zdaj polovico
Že Kristus jih blázi,
Ostali jih narod
Té črti, sovraži.

Ne pusti sovraga
Napádati zemlje,
Naj zemlje slovenske
Več v last si ne jemlje!

Kot máti skrbéča
Odganjaj sovráge,
Domáćih razpórov
Pospravljaj nesnáge.

Naj sulica v lemež
Meč v srp se prekúje,
Voják naj pri dómu
Poljé obdelúje.

Takó se bo blagor
In sreča rodíla,
In nášemu ródu
Se slava vrnila.

Na preji.

Že vládo Pórevit prevzél,
Njegova sápa veje,
In Stribog mésti je pričél;
Že Baba pšeno seje.

Tako donáša časa tok
Obilno vedno déla,
In on, ki zmír je pridnih rok,
Imá i dosti jéla.

In kdor je priden gospodár,
Kaj pláši njega zimal!
Po leti bilo mu je már,
Da polne shrambe ima.

Ko Šétek čuva ognja plam,
Po hiši vse se giblje,
Ta pléte koš, on péhar tam,
In v kótu starka ziblje.

Dvorišče brez skrbí zaprè,
Goved je v opažilih,
Prav nič za kruh ga skrb ne trè,
In stógov je obilih.

Čelešnik v sredi črn stoji,
Gorí v njem dolga trska,
In ded, če trske plam brlí,
Jej ogel proč odbrska.

Ne pláši gospodinj, če dan
Nočí so dolge vzéle,
Otrle so konoplje, lan,
V večérh bódo préle.

Okróg čelešnika sedé
Iz séla vse predíce,
Vreténa pridno si vrté
Vse žéne in devíce.

In záse mátere predó,
Za deco, móža, déda;
Devicam pa za dóto bo
Za mládega soséda.

Skrbéti móra ženstvo zdáj,
Da nóvo prátež ima
Vse ženstvo, ko zelén bo gaj,
Vsak mož, ko mine zima.

Naprávil bode na pomlád,
Tako gre glas po dóli,
Slovésen praznik krškí grad
Slovincem vsem okóli.

In préde vse in govori
O Kózmi, svétem móži,
Kako se posti, pokorí,
Spi na živalski kóži.

Kakó prigodbe zna lepé,
Kakó on poučuje,
Kakó, kdor more, k njemu gré,
Samó, da Kozmo čuje.

Boril se sam je svoje dni
Za práva, za bogove:
Zdaj pa trdí, bogov da ni,
Oznanja uke nove.

Oznanja jednega Bogá,
Ki je v osebah trojen:
Očeta, Sina in Duhá,
Da k Bogu pot je dvojen.

Nedolžnosti da véde pot
Po krstu v rajske dvore,
Da brez pokore se iz zmot
V raj priti ne zamore.

Kakó da v Bogu vsi ljudjé
Sorodni so si bratje;
Nauki Kozmini učé,
Da vsi smo rajski svatje.

In Varna, oče je njegov
Upiral se s početka,
Ker uk mu, da ni več bogov,
Je bila zagonetka.

Pa zmodril se je stari knez
In pustil je bogove,
Ter je obnovil s Kozmo vez,
Prišel se vere nove.

Predíce krške so kedáj
V vas skupno prest hodile,
A vse drugáče, kot sedáj,
Na preji govorile.

Kakó se Svetovitu rog
Napolnjen z vinom prazni,
Kakó oživljali so log
Njegov duhóvi razni.

Kakó hodevali na krés,
Kedó najlepše plesal,
Kedó najzaljše pel je vmés
In brhko z nógo krésal.

Kakó nevárni so možjé
Po gozdih velikáni:
Če déva zála v lózo gré,
Težko se jim ubráni.

Kakó nosili mu zlatá
So škrátje iz prepadov,
Ki dóbro klicati jih zná
In, ki želí zakládov.

In volkodlaški krvosès
Kakó ljudi izpíval,
Kakó devíčin lovski pès
Domače pse izzíval.

Kakó hodeva zmir okrog
Po svetu deva Béda,
In človek reven je, ubog,
Če ona ga pogleda.

Na ktero njivo se ozrè,
Ves plén ji vzame Béda,
In če si v hlev kater odprè,
Nesrečna je govéda.

Kakó ogljarjem je zlató
Pokázal Dímek v lózi,
Če dal le mleka mu je kdó,
In pa maščobe v kózi.

Kakó prispó duhóvi sanj
Nad spečega človeka,
Kakó spet včasih móra nanj
Natíhoma pritéka.

Kakó se včasih pred nogó
Ti palček méša v trávi,
Če v lózo greš, je pred tabó
Orják debeloglávi.

Kakó Seljánovič poljé
V oránji s plugom strésa,
Kakó Vsesláviči zmené
V živáli se, v drevésa.

Kakó da Šetek zmir sedí
Pri ognji, v lonce gléda,
Okuša prvi vse jedí,
Ko se načénja skléda.

Kakó je muhast včasih bil,
Prevrnil sol in mléko,
Če prve žlice ni dobil,
Pomázal je obléko.

Kakó povodni mož je kdaj
Device zále krádel,
Da divji mož zapušča gaj,
Da déve bi napádel.

Kakó povóдне deve prat
Deklétom prihitele,
Kakó so kópat, plet, orát
Kdaj divje deve spēle.

In kóliko v goráh plesišč
Imájo lépe vile,
Kakó je jasen njihov vrišč,
Kakó popévke mile.

Kakó svoj čas ljubile so
One junake zále
In ž njimi se sestriše so,
Jim vénce zmág dajále.

Kaj napovedovále so
Tej, oni rojenice,
Kakó obsojevále so
To, ono sojenice.

Kakó so Kurenta možjé,
Mladiči čistili;
Našemljeni so za žené
Po snegu plug vlačili.

Kakó otroci silijo,
In vedno jih je dosti
Na dan, ko babo pilijo
Možjé na krškem mosti.

Kedó najlepši je koláč
Triglavu v dar napravil,
In Radegóstu kdó pogáč
In vina več postavil.

Kakó boril z volkóvi tá
In oni se z medvédi;
Kedó prožiti bolje zná
Pušice mej sosedí?

Takó in slično vsak večer
Biló na préji v vási;
Tu pravil je, kar znal kater,
Bilí so kratki časi.

O vsa drugačna pa sedáj
Na préji je beséda:
Križ, ovce, Svetovita gáj
In nauk Kozme déda.

Vse čaka, komaj hrepení
Po prazniku pomládí:
Nestrpno šteje ure, dni:
Prejeli krst bi rádi. —

Pohájajo kodelje žé
In polna so vreténa,
Pošlè so suhe jim trské,
Odhaja slednja žena.

Sè svisli petelinov klíc
Pa pozno noč naznanja;
Nikjer ni čuti več predíc,
Že vse o Kozmi sanja.

Torklja.

Tórklja pride na predišče,
Vse pretápa, vse preišče,
In pri sebi beseduje:
„Zdaj-le me nihčè ne čuje!
Vse globoko spi in sanja,
Kar jim Kozma ded ugánja.
Naj le spē, saj bodo znále,
Kdaj izdájice postále.
Nas duhovna bitja stara
V dolu nikdó več ne mara.
Dobra do sedaj smo bila,
Ko smo čuvala, branila
Njih imenje, njih lastnino,
Nje samé in njih živino.

Zdaj pa zbira vse na sveti,
Kje da bolje je živeti.
Tó le srca jim predrámi,
Kar okó, uhó omámi.
Ni privzemati novosti
Nikdar dobro jáko dosti.
Kdor se v starem naveliča,
Se o novem prej prepriča;
Vsákoga takoj ne sluša,
Vzlasti, če je v kupu duša.
Pojdi ljudstvo, kamor hočeš,
Ako z nami biti nočeš.
Mučili te bodo bési
Zmir na duši in telési.

Bila mi je prej naváda,
Da sem pomagála ráda:
Vse kodelje tej in uni
Sprela sem pri bleđi luni.
Njej pa, ki je pridna žena,
Tri napredla sem vreténa.
Zdaj pa nimam več dobróte,
Z máno bodo zdaj siróte.
Vse, kar v roke bom dobila,
Vsa vretena, motovila,

Kar si ktera je napredla,
Prejo vso jim bodem zmedla.
S preslic jim kodélje snéla,
Da me bode vsaka kléla.
Če mi kóličkaj bo móči,
Prišla bodem v vsaki nóči.
Vsi bi pratež novo rádi,
Ko pomlad bo praznik v grádi.
Jaz pa bodem jih mešála
In pri preji zadržála — —

Toda, kje so jim vretena? —
Kje povesla so otréna? —
Vse zaprle, vse poskrile,
Morda, da so me čutile — ?
Pa zorí se, moram iti,
Jutri hočem zopet priti.

(Konec.)

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

VII.

Najmlajši mojster je težko pričakoval, kdaj ga mestna gosposka pokliče predse, da se opraviči zaradi svojega postopanja proti črevljarski zadrugi. Toda minul je teden za tednom, a nikakega glású ni bilo. To je Žlebnika skoro jezilo. Mlad je bil še in vajen vsako stvar hitro ugnati. Toda tisti duh, ki mu pravimo dan-danes birokratizem, oprijel se je včasih tudi mestnih očetov. Tako je bilo tudi pri očetu črevljarske zadruge. Žal mu je bilo za najmlajšega mojstra, in dasi je kazal pri zadružni seji oblastno lice in neupogljivo ostrost v zadružnih pravilih, vendar je doma skoro obžaloval svoj nastop. Ko mu pride nasproti draga hčerka Anica, bilo mu je nekako hudo pri srcu. Na obrazu je bral hčerino radovednost, toda ni ji mogel povedati nič prijetnega.

Drugi dan je že na vse zgodaj poiskal svojega prijatelja, mestnega župana Janeza Sonca, ki je slonel na stolu ter gladil brado.

„O prijatelj, kaj pa ti tako zgodaj kolovratiš po hišah? Post je sedaj in pokoro bi delal, pokoro!“

„Nič prida, gospod župan; mladina nam kaže zobé, in sin hoče vedeti več kakor oče.“

„Saj nimaš sina, da bi se čezenj nosil. Hčerko ti je pa tako že mojster Žlebnik jedno spravil, drugo ti bo pa tudi vzal iz naročja. Kaj hočeš še več?“

„Ko bi le res bilo, dragi Janez Sonce! Toda najmlajši mojster več ne mara za svojega do-

brotnika, ki ga je vzgojil kakor svojega sina ter mu pripravil vse, kar si more tak mlad človek poželeti.“

„Kaj ti je nagodil tako hudega? Saj ne morem verjeti, da bi znal Matijec nagajati. Preblago srce ima za to. Sedi k meni, da mi razodeneš vse.“

„In vendar je res, preljubi prijatelj! Žlebnik ne mara nič več slišati o ženitvi v moji hiši in lazi za tisto Tramterico, ki sedaj v mestnem stolpu čaka obsodbe za svoje hudodelstvo.“

„Ej, ej, sladki moj Adame, mladi ljudje imajo svoj vkus. Vem sicer, da vaša zadruga prepoveduje ženitev mojstru izven zadruge, toda ne zameri! Srce človekovo je kakor slama, v katero vržeš iskrico ognja. Vname se, vskipi takrat, kadar ravno vržeš iskrico vanj. Toda slama hitro zgori in srce človeško se hitro ohladi. Počakaj, ne nori preveč, zakaj pomlad se nam bliža, in zimski spomini se raztopé kakor sneg v južnem vetru.“

„Ne vem! Žlebnik zna biti tudi svojeglaven, in Tramterica se mu je vsedla v srce kakor klop v kožo.“

„Ne bodi malodušen, mojster Adame! Saj si vendar predsednik črevljarske zadruge, in ali ne znaš odpreti svojih ust ter brati levite mojsterčku, ki še treh križev nima na svojem hrbtu:“

„To se je zgodilo včeraj. Prebrali smo mu rebra, kakor malokomu, sestavili dolgo zatožbo, izobčili ga iz zadruge in meščansko pravico . . .“

Dolenjke v narodni noši.

Knez Ljudevit.

(Zložil A. Hribar.)

(Konec.)

Najlepša pomlad.

Že sedemdeseto in jedno je v gradi
Knez Varna dočakal zelenje pomladi;

Že sedemdesetkrat mu lipa cvetela,
Pod gradom v zelenji in cvetji duhtela;

Že sedemdesetkrat v zelenji in cvetji
Dol krški je gledal knez v mladem proletji;

Že sedemdesetkrat je slušal žerjave,
Ki speli nazaj so iz južne daljave:

A toliko zgodaj in nežno in milo
Zelenje pomladi še nikdar ni klilo;

In toliko bujna, zelena, cvetoča
Ni bila še lipa pod gradom rastoča;

In toliko cvetja, zelenja in trave,
Kot letos, ne pamtijo sive že glave.

In toliko petja in toliko ptičev,
Kot letos, ni bilo še slišati z gričev.

Pač dolgo že Varni je knezu življenje,
In mnogo prestati je moral trpljenje,

In roka mu trpke, nemile usode
Skrbi le delila je, bol in nezgode;

Srce mu le tuge je bivalo bolno,
In prvič je danes veselja mu polno.

Knez Varna slovenskih je knezov starosta,
Boril se prav mnogo za prava je prosta.

Na meču njegovem se berejo čini,
Ki ž njim se boril je v obran domovini.

O mnoga mu bila je borba viharna,
Pa slavno in srečno premagal je Varna.

In kadar se vračal po trdi je bitvi,
Vse slavo je klicalo k slavni vrnitvi.

In deve so šopke mu vile in vence,
Ko vragu otel je in rešil Slovence.

Na slavo so zlagali slavne mu speve,
Mladiči peli so v dolu in deve.

In k slavnim so zmagam kresove palili,
In glasno v rogove pri kresih trobili.

In kneza ves narod detinsko je ljubil,
In knez je naródu, kar htel je, obljubil.

A sreče kot danes ni Varna okušal,
Ko slavno trobenje in speve je slušal.

Saj, kadar je Beda po dolu hodila,
Le redko se v dolu je grada ognila;

In dokler je veroval knez v sojenice,
Ni bivala hiša mu prosta krivice.

In dokler je veroval v stare bogove,
Le bridke in tužne užival je dnove.

A v sedemdeseti in prvi pomladi
Presrečen je Varna med svojimi v gradi.

Več mari mu niso zdaj stari bogovi,
Ker Varna uklonil se veri je novi.

Vojaštvu je Varna bil sina odgojil
In v zvezi s Panoncem je vojno podvojil.

Boril se je knežič s sovragi z večera,
Od katerih se vsiljala nova je vera.

A vragi so knežiču vojsko zmandrali,
In knežiča v ranah s seboj odpeljali.

In gradski očak mu je rane zacelil,
Poučil o Kristu ga, krst mu podelil.

In Svitozor vrne v domovje se svoje,
Pa več se ne briga za meč in za boje.

Prinesel je s sabo duhovno orožje:
Resnice nebeške in milosti božje.

Goreče poprime se dela in loti,
Da narod svoj mogel oteti bi zmoti.

Vesel je bil Varna, ko sin se je vrnil;
Ko čul, da kristjan je, ga Črt je zagrnil.

In grozno je Varno pri srci bolelo,
Ko ljudstvo po dolu vse h Kozmi je vrelo.

In bridki postajali Varni so dnovi,
Ko v gajih so sami ostali bogovi.

In kadar po dolu povprek se je reklo,
Da Diva je s Kozmo, kako ga je speklo!

Proklet je uk novi, rotil je bogove,
In klical v osveto je črne duhove.

Zamišljen sedeval pri beli je mizi,
In modri ded Kozma ni priti smel blizi.

Ni priti smel blizi v očetove dvore,
Da novi ga veri dobiti ne more.

Opravljal je v gaji presveto daritev
In mnogo za Varno je molil molitev.

In mnoge je Diva solze pretočila
In zanj in za dragega mnogo molila.

Nebo se odprlo je prošnjam gorečim,
Poslalo pomoč je za Varno prosečim.

Priromal je z Gradeža sveti jim oče,
Ki ima srce za Slovencev težkoče.

Da ljubi Slovence, so Franki spoznali,
V prognanstvo očaka so v Carigrad slali.

In Fortunat z Gradeža v zali pomladi,
Pri Varni oglasi v vrhkrškem se gradi.

Prečudna so božje previdnosti pota,
Da zdravi slepota, odstranja se zмотa.

In Varna očakove svete nazore
Premišlja in tehta, nič reči ne more.

In da bi ubranil nebeške se vede,
Knez Varna je nima nobene besede.

In predno priplavajo z juga žerjavi,
Že drugo prepričanje Varni je v glavi.

In predno je v dolu jel gaj zeleneti,
Že v Varnini glavi resnica se sveti.

In predno na lipi so cveti pognali,
Na krškem so gradu malike sežgali.

In predno bučele so prvič rojile,
Na gradu tri ovce za krst so prosile:

Knez Varna in Ljudevit, zet mu, in Diva,
Vsem v Kristusa vera je trdna in živa.

In h krstu krdela se zbirajo bojna
In množica ljudstva, nešteta, nebrojna.

V domači opravi, vsi beli, prtneni,
Ki vrlo pristojna vsem, dedu in ženi.

In stavijo žene na levi se strani,
Na desno stran Krke pa dedje so zbrani.

In dalje ob Krki pa kakor oblaki
Posavski in krški so zbrani junaki.

In polne so trate in polno podolje,
Kot divji golobi bi sedli na polje.

Cvetoče je polje zeleno okoli,
A lepši je narod klečoč tu, ko moli.

Obnebja nad njimi ne krije meglica,
A lepše se množici žarijo lica.

Vse gleda in sluša in upa in čaka,
Ko z grada jim družbica mala koraka.

Knez Varna in Ljudevit, Kozma in Diva,
In Fortunat z Gradeža z družbico biva.

Pak Fortunat stopi na skalo počasi,
Z mogočno, slovesno besedo se glasi:

„Národ moj, slovenski národ,
Slavnih dedov, slavni zárod!
Solza vre mi iz očes,
Ko ti ta pozdrav nebes
Prvič danes kličem todi:
Kristus Jezus hvaljen bodi!

Dolgo, dolgo v daljnem kraji
Vzdihal sem po rojstnem raji;
In ko ljudstvom vsem okrog
Že poznat je pravi Bog,
Bratje moji pa, Slovenci,
Vedno še so v zmote senci.

Pa kar Bog če, biti mora,
K meni slal je Svitozora.
Knežič vrli Varnin sin
Ranjen je dospel trpin.
Jaz ozdravil sem bolnika,
Vam sem slal ga svečenika.

Vas učil je, svoje brate,
Kaj je pravil, dobro znate.
Rabil ni nobenih sil,
Ko vam uke je delil;
In resnice večne, svete,
Bratje, so od vas vsprejete.

Uk, ki Bog ga sam oznanja,
Ki se pol sveta mu klanja,
Uk, ki Krist je zanj umrl,
S čudeži z nebes podprl,
Uk, ki grešnost posvečuje,
Vam ded Kozma oznanjuje.

Ne, ne iščimo tu sreče,
Vse na svetu je bežeče;
Smrt tu vlada in polom,
Nad oblaki naš je dom.
Potniki smo tu na cesti,
Miren dom je v večnem mesti.

Naj rožljajo boji glasno,
Krone, žezla, to je časno.
Duša več je kot teló,
Stvarjena je za nebó.
Najpoprej zato skrbimo,
Da te duše ne zgubimo!

Mene vaš sovrag preganja,
Ker se name rod naslanja,
Ljudevit, junaški knez:
Frank razrušil rad bi vez;
Ljudevit pač modro dela,
Da je skup Slovenska cela.

Zidal bodem vam trdnjave,
In gradove, vse priprave,
Ker imáte s Franki boj,
Da otmémo narod svoj.
Pa če Frank tu kri preliva,
Tega pač ni vera kriva.

Jaz sem bežen; nič ne škódi,
Da le bivam v svojem ródi
Isti najsvetejši dan,
Ko naš národ ves je zbran,
Da malike besje sleče,
In da Kristusa obleče.

Čudne so Slovencev zgodbe,
Čudnejše so božje sodbe;
Sklenil bil je večni Bog,
Da bo Kristov zemlje krog,
Združil en pastir da bóde
V jedno čedo vse naróde.

Vse je, brátje, dovršéno,
Zdaj pa kličem le še éno:
Čujte bratje me iz vrst,
Predno vam deli se krst:
Odgovárjajte mi jasno,
Kar vas vprašal bodem glasno.

„Vérujete vsi v Očeta?“
„Verujemo!“ de nešteta
Množica, da zagromí
Po dolini v vse strani.
„In spoznate tudi Sina?“
„Vsi spoznámo!“ dé družina.

„In v Duhá móči, modrósti,
Uma, svéta in kreposti,
Vérujete, narod moj?“
„Verujemo!“ kliče roj.
„Hóčete li krst prejeti?“
„Hočemo, naš oče sveti!“

Várno sin z vodó oblíva,
Joahima ga nazíva.
Še oblije glavi dvé,
Vsaki drugo dá imé:
Jožef Ljudevit se zóve,
In Marija Dívá slóve.

In zgrmíjo vrste róda
Po bregéh, kjer teče vóda:
Snežno belí rod klečí,
Sólze toči iz očí;
Svečenika dva po vrsti,
Vsak ob jednem bregu krsti.

Minulo je krsta deljenje presveto,
In srečno je ljudstvo, in čisto, oteto.

Raduje se narod in srečo napíva,
Ker je poročila s Panoncem se Dívá.

A drugo veselje še v krškem je gradi:
Poróka vrši se v cvetoči pomladi.

Raduje se narod, ker danes celoten
Postal je po veri in rodu jednoten.

Ko v gradu poroka se knežja praznuje,
Pod gradom se vojska in narod raduje.

Slovenci pogum vam, prostost vam in díka,
Dnes ste dobili dva vrla vodnika:

Raduje se narod slovenski nešteti,
Ker v Kristovo čedo so danes vsprejeti.

Ded Kozma vas s kruhom nebeškim bo hranil,
Knez Ljudevit dom pred sovražnikom branil.

Večni, hvala!

Hvala Tebi, hvala, Večni,
Danes peva narod srečni,
Da i nas ovčíc ne zabiš,
Ljubeznivo k sebi vabiš.

Hvala, Večni, ki Slovence
Vzbudil si iz zmot in sence,
Solnce jim prižgal resnice,
Pahnil bese si v tamnice.

Zri, o Bog, z nebes visocíh
I po svojih nas otrocích,
Čuvaj nas vojské in boja,
Oče si, mi deca tvoja.

Hvala, Večni, ki nas reve,
Tudi vzél si v svoje hleve.
Tudi naš pastir češ bití,
Hočeš tudi nas vodítí.

Na mogočnem Bog prestoli,
Da bi Tebe v Krškem doli
Nikdar narod ne pozabil,
Ker si k sebi ga povabil.

Tvoja so nebesa šírna,
Tvoja zemlja je nemírna,
A ne pusti, da z nemiri
Se sovrag pri nas šopiri.

Hvala večni, ki za bore
Nas pripravil si prostore;
Ki za nas sí htél trpeti,
Tudi k sebi nas ímeti.

Prišla je resnica zlata
Od očaka Fortunata,
Čula se je sveta veda
Po besedah Kozme deda.

Mržnjo vso od nas pogubi,
Narod naš naj Tebe ljubi;
Naj v ljubezni bode s Tabo,
V slogi bratovski med sabo!

* * *

Ded Morán stoji na skali,
Kjer Perunu kres se pali:
Pesem mu je pribobnela
Na uho na dno globela;
Brzo splezal je v višavo,
Da ogleda si nižavo.

Starec dobrega je sluha,
Ko prívéja mu na uha
Slavospev o večnem Bogi,
Zašíbíta se mu nogi.
Ko o zgodbi se ovesti,
Biti več mu ní na mesti.

In zdaj gleda, gleda, sluša —
V dno se starcu stresa duša.
Jeze stiskajo se usta,
Škrta, síče in robusta;
Prste v pest trdnostno spaja,
Kri po žilah mu zastaja.

In hiti z obžgane skale,
Kot bi ga nevihte gnale,
In hiti na dno globela,
Kjer je skala začrnela,
In na skali je gromada,
Sam že sto jo let si sklada.

Svetega si ognja vzame,
In prižge poveslo slame.
Ogenj sveti skup postrže,
Sveto knjigo v plamen vrže.
Na gromado se pomakne,
In v gromado plam podtakne . . .